marineblad

nummer 5, augustus 2009, jaargang 119

Uitgave van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren

KVMO

- Verkenningen: Zeeën van toekomst
- Inzet patrouilleschepen
- DHC: zitten we op het goed spoor?

3 COLUMN
Voorzitter KVMO

4 DE MARINEFAMILIE
Familie Woudstra

8 CARTOON

4 DE MARINEFAMILIE
Familie Woudstra

9 ARBEIDSVOORWAARDEN
Is CAO-maatwerk bij Defensie mogelijk?

11 REACTIE

12 OPINIE
Geschikt of ongeschikt?

16 IN BEELD
De 22e Marinierscompagnie

18 VERKENNINGEN
Verkennen-Zeeën van toekomst

24 VERKENNINGEN
Het Belang van een Toekomstvisie

28 REÜNIES

29 KENNIS EN WETENSCHAP
Zitten we op het goede spoor?

34 TERUGBLIKKEN MET
M. van Noort

36 HISTORIE
400 jaar na Hudson

41 KVMO ZAKEN

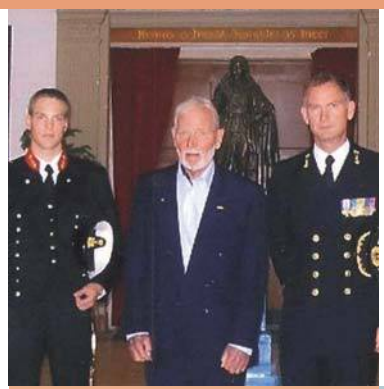

Drie generaties Woudstra

4

Inzet Holland Klasse Patrouilleschepen

12

Ko Colijn over toekomstscenario's

18

Het Amerikaanse Defensiebeleid in de 'Strategische Pauze'

24

Integratie van de MLD in het Defensie Helikopter Centrum

29

KVMO

Het Marineblad is een uitgave van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren en verschijnt 8 keer per jaar

ISSN: 0025-3340

Redactie
Mw. drs. M.L.G. Lijmbach, hoofdredacteur
KLTZA R.C. Hunnego

Artikelencommissie
LTZT 1 F.G. Marx M.Sc., LTZE 2OC ir. W.L. van Norden, KTZE ir. V.C. Rademakers, LTZ2OC drs. R.M. de Ruiter, KTZ b.d. L.J.M. Smit, LNTKOLMARNS drs. A.J.E. Wagemaker MA

Medewerkers:
Mw. drs. Z. Borgeld, LNTKOLMARNS H.J. Bosch, LTZ 1 ing. M.E.M. de Natris, prof.dr. J. Colijn, H. Boomstra (cartoon), AVDD (foto's, tenzij anders vermeld)

Adres redactie
Wassenaarseweg 2
2596 CH Den Haag
Tel. 070-383 95 04
marineblad@kvmo.nl
www.kvmo.nl

Vormgeving
Frank de Wit
Tel. 038-455 17 54

Drukwerk
PlantijnCasparie Zwolle
Postbus 1025
8000 BA Zwolle

Advertenties
070-383 95 04

Abonnementsprijs
Voor leden van de KVMO is het Marineblad gratis
Niet-leden betalen € 49,50 (NL) of € 69,50 (buitenland)

Copyright Marineblad
Overname van artikelen is enkel toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie en onder uitdrukkelijke vermelding van de bron. Artikelen in het Marineblad vertolken niet noodzakelijk de visie van het hoofdbestuur van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren of van de redactie. De inhoud van artikelen blijft geheel voor verantwoording van de auteur(s). De wijze van aanleveren van artikelen is in te zien op **www.kvmo.nl/marineblad**.

Adreswijziging
Zo tijdig mogelijk schriftelijk doorgeven aan:
Secretariaat KVMO
Antwoordnummer 93244
2509 WB Den Haag
(geen postzegel nodig)
of **secretariaat@kvmo.nl**

Foto Cover:
Luchtopname van vrijwel alle DHC helikopters. (Foto: Fotovlucht van de Koninklijke Luchtmacht)

Visie en lef

Het is een veel gebruikte metafoor: zet een kikker in koud water en verwarm het water langzaam tot het kokend heet is. De kikker heeft niet door dat hij wordt gekookt en blijft rustig zitten... Niet echt slim, maar ik zie met Defensie op dit moment hetzelfde gebeuren.

Opnieuw wordt Defensie opgedragen om bezuinigingen te accepteren en deze worden in de bedrijfsvoering in Nederland weggepoetst. De minister heeft tegelijkertijd aangegeven hetzelfde ambitieniveau na te streven. Maar hij accepteert blijkbaar opnieuw bezuinigingen, terwijl de problemen om rond te komen nu al enorm zijn. De uitdaging is om met visie en lef een schets te maken voor de toekomst, op middellange en langere termijn, en daar met verve invulling aan te blijven geven, ook als het nu even tegenzit. De plannen om het personeel op korte en middellange termijn te behouden worden helaas geërodeerd, nog voor ze tot uitvoering kunnen komen. Zo word je gekookt waar je bij zit!

Wel goed nieuws is dat Peter van Maurik sinds 14 juli uit het ziekenhuis is ontslagen en thuis verder aan zijn herstel kan werken.

Het voor u liggende Marineblad is weer een knap stukje werk van allen, die daaraan hebben bijgedragen. We kunnen u hierdoor weer een brede waaier aan onderwerpen aanbieden.

Zo is er een interessant, opiniërend artikel waarin de auteurs de inzetbaarheid van het Patrouilleschip kritisch tegen het licht houden. Dat is natuurlijk één benadering van de zaak en daarom is de projectleider van het Patrouilleschip gevraagd om te reageren. Dat lukte hem niet meer vóór de deadline van dit nummer maar in het septembernummer kunt u een reactie tegemoet zien. Voor dergelijke professionele discussies is het Marineblad bij uitstek bedoeld!

Verder een nieuwe serie, over marinefamilies. Een traditioneel bedrijf als het onze kent natuurlijk ook families die al vele generaties lang met de Koninklijke Marine zijn verbonden. We trappen in de openingsreportage af met drie generaties van de familie Woudstra.

In dit nummer ook weer twee bijdragen die in het teken staan van de Verkenningen. Naast een artikel over de zoektocht van de Verenigde Staten naar een passend defensiebeleid na de Koude Oorlog, bespreekt prof. dr. Ko Colijn de mogelijke toekomstscenario's voor de internationale gemeenschap en vertaalt die naar de Maritieme Visie 2030.
Uiteraard een artikel van de hand van onze HSGO, Marc de Natris, waarin hij dit keer ingaat op de wettelijke mogelijkheden om als Defensie stappen te zetten in de richting van de CAO á la carte. Noodzakelijke stappen, want de combinatie van arbeid en zorg is een belangrijk instrument voor het behoud van personeel.

Deze periode van verlof leidt ertoe dat de aandacht voor onze mannen en vrouwen die op uitzending zijn soms wat lijkt te verslappen. Wees ervan overtuigd dat dit niet zo is. U en uw thuisfront zijn voortdurend in onze gedachten.
Rest mij u, die niet op uitzending is, en uw familie een bijzonder goed verlof toe te wensen! Kom uitgerust en verkwikt weer terug, want er wacht ons allen nog een uitdagende tweede helft van 2009.

In dit nummer introduceert het Marineblad een nieuwe rubriek, 'De marinefamilie'. We gaan opa's/oma's, vaders/moeders, kinderen/kleinkinderen die bij de Koninklijke Marine dienen of hebben gediend vragen naar hun ervaringen bij en relatie met de KM en naar hun band met de andere marinefamilieleden.

Drie generaties Woudstra

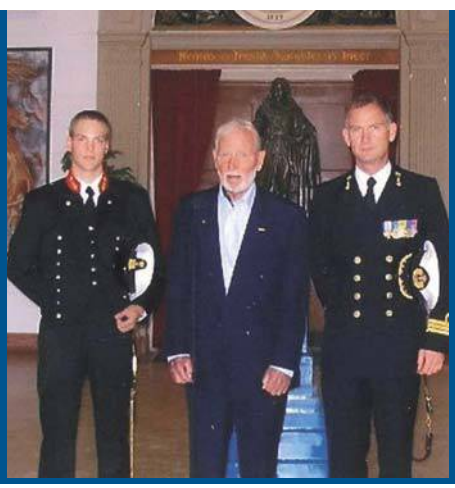

De eerste familie die in beeld komt is de familie Woudstra. Vier familieleden, verdeeld over drie generaties, zijn of waren in dienst bij de marine: KLTZ b.d. G.H. (Gerrit) Woudstra (96); zijn broer KTZ b.d. F.G.A. (Fred) Woudstra (80); diens zoon KLTZ mr N.A. (Niels) Woudstra (46) en diens zoon LTZ 3 J.M. (Jelle) Woudstra (22).

vlnr: Jelle, Fred en Niels Woudstra voor 't Zaaltje op het KIM bij de installatie van Jelle.

Gerrit Woudstra

KLTZ b.d. G.H. Woudstra is geboren in 1913 en kwam in 1937 in dienst bij de marine. In 1966 ging hij met eervol ontslag. Zijn laatste functie was commandant van Vliegkamp De Kooy.

Hij is in 1938 met de handschoen getrouwd met Annie, geboren in 1916. Samen hebben ze vijf kinderen gekregen. Na zijn ontslag is Gerrit 12 jaar examinator geweest bij het CBR. Momenteel wonen ze nog in Rotterdam maar binnenkort verhuizen ze, beiden in de negentig!, naar het noorden van het land.
Voordat hij werd opgeroepen om bij de marine aan te treden werkte Gerrit Woudstra in de koopvaardij, bij de Koninklijke Pakket Maatschappij (KPM). Hij begon zijn marineloopbaan als matroos, werd opgeleid tot sergeant en werd in 1938 beëdigd tot LTZ 3 KMR, als waarnemer bij de Marine Luchtvaartdienst (MLD). Hij heeft onder meer gevlogen op de vliegboten Dorniers en Catalina's.

Wat was leuker, werken bij de koopvaardij of bij de marine?

'Bij de KM! Net als bij de koopvaardij moest je hard werken maar je zag veel meer van de wereld.'

Welke periode bij de marine staat u het meeste bij?

'Dat zijn de jaren voor en in de Tweede Wereldoorlog. Ik was toen geplaatst in Indië en herinner mij nog goed de eerste nachtvlucht van de Fokker vliegboten T-13 en de T-16 van Soerabaja naar Batavia op 12 oktober 1937. Deze vlucht mislukte vreselijk. Ik zat in de T-16, waarvan de piloot de weg kwijt was. We moesten een noodlanding maken. Dit was aan de noordkant van Java. Ondanks dat hadden we veel geluk: ons vliegtuig kwam vlak voor een boom tot stilstand. De T-13 redde het echter niet: die stortte voor onze ogen neer. Alle inzittenden kwamen om, de chefs van dienst, het hoofd vliegkamp, allemaal vrienden en bekenden van ons. Deze gebeurtenis is een van de dieptepunten in mijn carrière geweest.
Wat ik natuurlijk ook nooit meer vergeet is dat ik in maart 1942 voor een paar jaar voor een opleiding naar Florida in de VS vertrok. In datzelfde jaar kwamen mijn vrouw en onze drie kleine kinderen, waaronder een baby, in een Jappenkamp terecht. Zij heeft daar $3^1/_2$ jaar moeten doorbrengen. Het was een hard bestaan: hard werken, er was niet veel tijd om te jammeren, je deed hard je best, zeker als je kinderen had, of andere kinderen moest helpen opvangen als hun moeder kwam te overlijden. Aan het eind van de oorlog heb ik ze kunnen ophalen. Ik was toen in Australië, na het begeleiden van konvooien met Catalina's. De baby waarover ik het hierboven had werd geboren toen ik in de VS zat, ik had het kindje nog nooit gezien!

Mijn vrouw heeft altijd het volste vertrouwen gehad dat ze mij weer zou terugzien. Dat was het eerste wat ze zei toen ik haar kwam halen uit het kamp: “Ik wist dat je zou komen!” Het oudste kind herkende me, de andere twee juichten mee bij het weerzien. Voor mij was het een van de mooiste momenten van mijn leven.’

Hoe ging het ophalen van uw gezin in zijn werk?

‘Ik was toen LTZ2 en ik meldde me om mee te mogen met de vlucht naar Java, waar mijn gezin in het Jappenkamp zat. De commandant gaf echter geen toestemming om mee te gaan, omdat ik geen afspraak met hem had gemaakt! Ik was geschokt over deze weigering maar liet me dit niet zomaar gebeuren. Ik ben zonder toestemming toch meegegaan met de vlucht. Ze zeiden nog tegen me, “Je kan niet mee, je staat niet op de lijst” maar ik zei, “Dan zet je me er maar op!”. Bij terugkeer met vrouw en kinderen zei een aardige kolonel, “Sorry Woudstra, ik heb je moeten rapporteren want je bent zonder toestemming gegaan.” Hierop kreeg ik vier dagen streng arrest voor dit vergrijp! Ach, de kolonel was het er ook niet mee eens maar hij kon niet anders.’

Welke plaatsingen heeft u terug in Nederland gehad?

Ik ben geplaatst geweest op Woensdrecht, Den Helder, Valkenburg en De Kooy.
Ik was Hoofd Navigatie Vliegdienst en moest navigatie bijbrengen aan de jongens. Ik heb ook op de oude en nieuwe Karel Doorman gevaren en was toen vaak telkens

‘Annie Woudstra: Mijn man ging altijd fluitend naar zijn werk’

drie maanden van huis. In 1963 nam ik ook poolnavigatie examens af van KLM-vliegers. Hiervoor werd mij door KLM een vlucht aangeboden over de Pool, waar ikzelf nooit over gevlogen had, naar Tokyo.’

Uw 15 jaar jongere broer Fred werkte ook bij de marine. Schiep dat een band?

‘Zeker, thuis spraken we natuurlijk tijdens onze actieve dienst veel over de marine. Samen hebben we ook malle dingen gedaan. Zo heb ik als commandant van De Kooy het duikopleidingsschip Hr.Ms. Soemba, waar mijn broer toen commandant van was, als onderdeel van een “oefening” laten bombarderen met rollen WC-papier!’

Het echtpaar kijkt met veel plezier terug op een fantastische tijd bij de KM. Mevrouw Woudstra: ‘Mijn man ging altijd fluitend naar zijn werk!’

Fred Woudstra

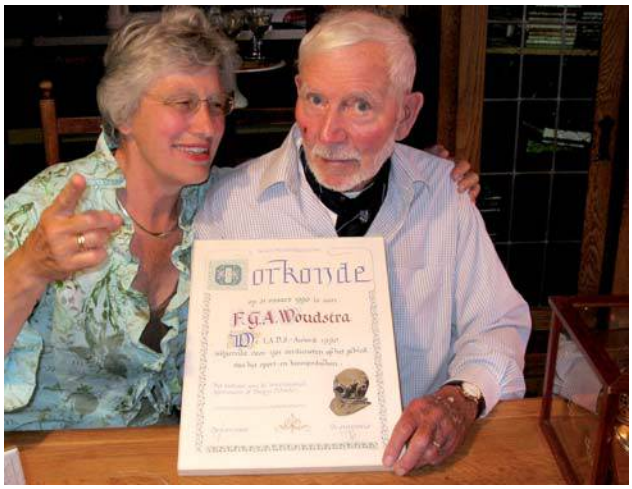

KTZ b.d. F.G.A. Woudstra is de jongstste broer van Gerrit. Hij is geboren in 1928. Hij kwam vanaf de HBS in 1948 op het KIM. In 1978 ging hij als KTZ met leeftijdsontslag. Zijn laatste functie was projectleider van de tripartite mijnenjagers (Alkmaarklasse) in Parijs.

Fred is getrouwd met Edith (61) en samen hebben ze twee dochters. Uit zijn eerste huwelijk zijn drie kinderen geboren, waarvan de jongste, Niels, ook bij de marine is gegaan. Fred’s eerste vrouw, Lenie, overleed in 1973. Net als zijn broer is hij destijds met de handschoen getrouwd. En ook net als zijn broer is Fred na zijn ontslag nog lange tijd rij-examinator geweest.
In 1988 heeft Fred een zwaar auto-ongeluk gehad en hij heeft de ziekte van Parkinson, waardoor hij zich niet alle details uit zijn marineverleden even goed herinnert. Gelukkig kunnen de andere familieleden de ontbrekende details uitstekend opvullen!

Duikexpert

Er komt een beeld naar voren van een zeer sportieve, gedreven marineofficier. Hij was lid van de duik- en demonteerploeg bij de marine. Tijdens zijn marineloopbaan is hij veelvuldig opgeroepen om mensen onder het water vandaan te halen die waren verdronken, bijv. na een vliegtuigongeluk of kinderen die onder het ijs terecht waren gekomen. Maar zijn ploeg werd ook gevraagd voor het opsporen van stoffelijke resten op land. Een erg veeleisende baan dus, waarvoor je heel goed getraind moest zijn en erg sterk in je schoenen moest staan.

Woudstra is een bekende naam onder de duikers van de marine. In 1967, als LTZ 1 en Chef Duikbedrijf, schreef hij een standaardwerk over het duiken, “Tussen Zeesterren en Amphora’s. Theorie en praktijk van het duiken”. Het was het eerste Nederlandse boek waarin alle aspecten rond het duiken werden behandeld. Het boek is nog lang door duikers en voor duikopleidingen als handleiding gebruikt. Naast dit boek heeft Woudstra nog twee boeken op zijn naam staan, “Duikverhalen” en “Onze Koninklijke Marine” .

Voor zijn verdiensten is hij in 1967 benoemd tot ridder in de orde van Oranje Nassau met de Zwaarden. In 1990 ontving hij de International Associaton of Diving Schools (IADS) Award, ook voor zijn verdiensten op het gebied van sport- en beroepsduiken.

Hoe heeft u uw KIM-tijd ervaren?

'Als een makkie. Ik was erg streng opgevoed door mijn oudere zussen, nadat mijn moeder ziek was geworden. Ik was dus wel wat gewend. Mijn vader was trouwens hoofdonderwijzer. Later ben ik nog hoofd onderwijs van de Marinestafschool geweest en dus toch nog even in de voetsporen van mijn vader getreden!'

Welke plaatsing staat u nog goed bij?

'Dat was de uitzending naar Nieuw-Guinea, van 1960 tot 1962. Ik was nog maar net getrouwd en mijn vrouw was zwanger toen ik vertrok. Mijn oudste dochter kende me dus niet toen ik weer terugkwam. Ik was daar geplaatst in kamp Biak, een van de twee marinekampen. Mijn taak was het opsporen van stoffelijke resten van Japanners die in de binnenlanden van het eiland waren achtergelaten. Een moeilijke, zware klus. Ik had daar een lokale gids, een papoea, Parias Ponticus, die mij hielp bij het doorkruisen van de bossen.'
Toen Fred na twee jaar terugkwam uit Nieuw-Guinea, op maandag, werd hij opgeroepen om op vrijdag naar Plymouth, VK, te gaan om daar de opleiding tot kikvorsman en commando te volgen. Dit was zelfs voor de geharde marineman te veel en hij heeft toen geëist dat zijn vrouw en oudste dochter mee mochten.
De kikvorsopleiding was trouwens een hele zware opleiding, waar veel uithoudings- en incasseringsvermogen van de cursisten, en dus ook van Fred, werd gevraagd. Een keer had hij iets te diep gedoken, waardoor hij bewusteloos raakte. Hij is toen gered door een alerte collega.

De WC-rollen

Fred herinnert zich natuurlijk ook de grap met de WC-rollen die zijn broer over Hr.Ms. Soemba had laten uitrollen ten tijde dat hij daar commandant van was. Dit is alleen niet het hele verhaal. Want feitelijk was deze actie een vergelding voor een 'overval' van de mannen van Fred op het marinevliegkamp De Kooy, waar Gerrit toen commandant van was.

'Enige tijd daarvoor had Gerrit tegen mij gezegd: "Het gaat je nooit lukken om met je mannen op mijn vliegkamp te komen." Dat had hij beter niet kunnen zeggen. Ik ben met mijn mannen, verkleed als motoragent en ons verschuilend achter de toevallig langskomende schillenboer (er zat zelfs een man op de kar onder de schillen) toch ongemerkt het kazerneterrein opgekomen. Als het paard van Troje!'

Parijs

Zijn laatste functie was in Parijs als projectleider bij het bureau de programme van het tripartiete mijnenjagerproject, van 1975 tot 1978. Tijdens deze plaatsing had hij aandeel in het tripartiete project van Nederland, België en Frankrijk, dat heeft geleid tot de mijnenbestrijdingsvaartuigen van de Alkmaarklasse. Het was een geslaagd project, waarin ook innovaties waren opgenomen. Zo zijn de schepen van de Alkmaarklasse de eerste grotere schepen die van polyester zijn gemaakt. Ook de PAP (Poisson Auto Propulsé, voor de identificatie van mijnen) is toen ontwikkeld.
'Ik kijk met zeer veel plezier terug op deze plaatsing en had er ook nog best langer willen blijven. Maar mijn diensttijd bij de marine zat er op, ik moest met leeftijdsontslag.'

Hoe kijkt u terug op uw loopbaan?

'Uitstekend. Ik volg de marine vandaag de dag ook nog, lees onder meer het Marineblad en Van Boord.'

Wat valt u op aan de marine, in vergelijking met vroeger?

'Er is natuurlijk veel veranderd, er is geen bevelhebber meer voor de marine en de baas van de marine is nu zelfs een marinier!'

Niels Woudstra

KLTZ mr N.A. Woudstra, geboren in 1963 en zoon van Fred, trad in augustus 1981 aan op het KIM. Momenteel is hij bezig met een promotieonderzoek in de maritieme strategie aan de NLDA.

Niels heeft vier kinderen, van wie de oudste zoon Jelle ook bij de marine is gegaan. Hij is bij alle vier de geboortes aanwezig geweest, terwijl hij toch veel gevaren heeft; zo'n 4 à 5 eskaderreizen per jaar, van elk 4 tot 6 weken.
'Het was een voorspelbaar schema met veel NAVO-oefeningen, zodat je daar omheen wel je privé-leven kon plannen. In 2006 ben ik 7 maanden naar Congo gegaan, in het kader van een EU missie. Tussentijds ben ik toen wel op verlof geweest.'

Hij heeft vooral gevaren aan boord van fregatten en zich gespecialiseerd in de luchtverdediging. Kort achter elkaar was hij HOD en EO van Hr.Ms. Witte de With, volgens

Niels 'een fantastische tijd'. Verder een aantal walfuncties, bij ANTAC, bij het KIM, bij de Defensiestaf en bij de NAVO in Northwood.

Niels is een echte marineman: 'De dynamiek van de marine heeft mij altijd aangesproken en nog steeds. Om de paar jaar is er weer een andere functie met nieuwe uitdagingen.'

Hoe kijkt u terug op uw opleiding op het KIM?

'Eigenlijk dat het een hele brede, goede opleiding was. De officiersvorming, de praktijk en de theorie. In onze vijfde jaar draaiden we zó mee met de studenten van de TU Delft, dankzij een uitstekende ondergrond.'

Welke plaatsing heeft tot nu toe het meeste indruk op u gemaakt?

'Naast de fantastische tijd aan boord van Hr.Ms. Witte de With denk ik aan Hr.Ms. Jan van Brakel. Als LTZ2 was ik daar wachtsofficier. Ons HOD was tevens NAVO, maar dat was voor de NOST niet te combineren. De commandant heeft mij toen aangewezen als NAVO, waardoor ik bij FOST een soort privé-opleiding kreeg. De commandant, de latere VADM W.J.E van Rijn, had de juiste leiderschapsstijl, waardoor ik veel leerde. We waren beretrots op de *good overall* en ook voor navigatie. We hebben daarna deelgenomen aan Fairwind 88, mijn mooiste reis. Egypte, India, Indonesië, Australië, Nieuw-Zeeland...'

Niels: 'De dynamiek van de marine heeft mij altijd aangesproken en nog steeds. Om de paar jaar is er weer een andere functie met nieuwe uitdagingen.'

Is de marine het onderwerp in de familie Woudstra?

'De marine komt geregeld aan de orde, maar we hebben ook veel andere interesses. Ik vind het leuk om mijn zoon te volgen in de fase waarin hij zich nu bevindt. We zijn allebei in het begin technisch opgeleid en dat geeft herkenning.'

Heeft uw vader invloed gehad op uw keuze om naar de marine te gaan?

'Mijn vader heeft zijn enthousiasme zeker overgedragen. Maar hij heeft op geen enkele manier druk uitgeoefend.'

Heeft u uw zoon aangeraden om naar de marine te gaan?

'Ik heb geprobeerd hem niet te beïnvloeden, zodat het 100% een keus van hem zelf zou zijn. Indirect en onbewust zal die beïnvloeding er overigens toch wel geweest zijn, net als bij mijn vader. Ik vind het wel mooi dat hij de traditie voortzet.

Meer in het algemeen kijk ik vooral hoe iemand in elkaar zit. Lang niet iedereen is geschikt voor de marine. Als iemand mijn mening vraagt zal ik dáár vooral naar kijken. Verder zal ik zeggen dat als ik weer 18 was, ik opnieuw dezelfde keus zou maken. Dat zegt genoeg denk ik.'

Is de familie Woudstra een echte marinefamilie?

'We hebben een vrij grote familie, met ook vrij veel artsen. Dat relativeert een beetje het aandeel van de marine. Het meest bijzondere vind ik nog wel mijn oom van 96, die als officier nog de Tweede Wereldoorlog heeft meegemaakt en die dat nu nog allemaal kan navertellen. Bij hem is het enthousiasme begonnen in 1937 en dat gaat nog door op volgende generaties. Als ik naar ons vieren kijk dan denk ik zeker dat we een echte marinefamilie zijn.'

Jelle Woudstra

De jongste Woudstra, Jelle (geboren in 1986) is de zoon van Niels en in dienst sinds augustus 2004. Hij heeft net de initiële opleiding aan het KIM afgerond in de richting Zeedienst. Als LTZ 3 mag hij komend jaar zijn Master of Science halen aan de *University of Nottingham, richting Navigation Technology.* Na dat jaar zal hij beginnen met zijn Praktische Bedrijfsintroductie (PBI), waarschijnlijk bij de mijnendienst.

Jelle wist al van jongs af aan dat hij naar de marine wilde. Hij ging als kind mee als er varende familiedagen waren of als het schip van zijn vader binnen lag. Ook was hij er bij met de Vlootdagen.
'Wat mij aansprak was het varende beroep en de diversiteit aan functies die binnen de KM te bekleden zijn. Elke drie jaar iets anders doen dat leek mij wel wat.'
De beslissing om naar de marine te gaan was dus helemaal zijn eigen keuze.

Hoe was het op het KIM?

'Er hing altijd een bijzondere sfeer tussen de adelborsten. Er kan een hoop tegen elkaar gezegd worden zonder dat

er aanstoot aan genomen wordt. Dat mis ik wel eens in de omgang met mensen buiten de marine. Op het KIM mocht je heel direct zijn. De werkdruk (zowel studielast van de Bachelor als aan boord) ervaar ik als vrij hoog. Er is continu de verwachting dat je moet presteren. Af en toe mis ik een soort adempauze. Dit ervaar ik soms wel als vervelend.'

Hoe vaak/lang bent u van huis geweest?

'De langste periode tot nu toe was 2 maanden in de west voor de Varende Bedrijfsintroductie (VBI) in het derde jaar van het KIM. Hier heb ik kennis mogen maken met verschillende varende eenheden van het bedrijf. Dit was een hele mooie periode, waar ik een hoop goede herinneringen aan over heb gehouden en veel van de marine heb gezien.'

Wordt er in de familie veel over de marine gesproken?

'Ik praat regelmatig over de marine, zowel met mijn opa als met mijn vader. Met mijn opa hebben we het vooral over de marine van zijn tijd. Verhalen van zijn tijd in Nieuw-Guinea en van ludieke acties die tegenwoordig niet meer zouden kunnen. Met mijn vader praat ik meer over het beleid van de marine en over actuele zaken binnen de marinewereld.'

Zou u uw toekomstige kinderen aanraden om naar de marine te gaan?

'Ik ben over het algemeen vrij positief over de marine. Ik heb het er nog goed naar mijn zin. Ik vind dat de marine een werkgever is die goed voor zijn werknemers zorgt. Toch zou ik het niet verkeerd vinden als mijn kinderen later een ander beroep zouden kiezen, aangezien er nog zoveel andere mooie banen zijn.'

Wat vindt u, is de familie Woudstra een echte marinefamilie?

'We zijn een echte marinefamilie in de zin dat we met drie generaties bij de marine zitten/hebben gezeten en dus echt iets gemeenschappelijks hebben. Toch zou ik me ook zonder de marine prima kunnen vermaken en kan ik mij ook in de (verre) toekomst een leven buiten de marine indenken.'

CARTOON

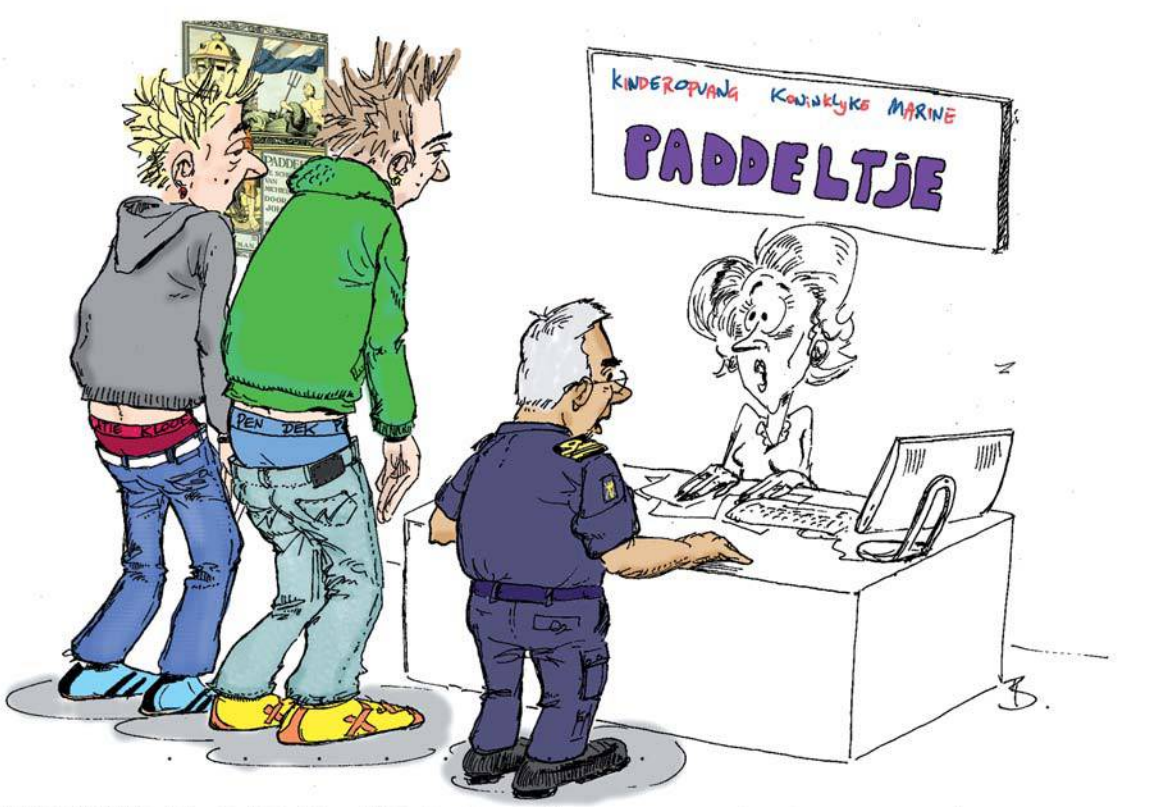

Door: LTZ 1 ing. M.E.M. de Natris, onderhandelaar KVMO / FVNO|MHB

Is CAO-maatwerk bij Defensie mogelijk?

In het Marineblad van mei 2008 heb ik in een artikel aangegeven dat de "persoonlijke" CAO de toekomst heeft. Dit omdat ik van mening ben dat Defensie haar vacature-probleem niet structureel kan oplossen als zij op dezelfde voet doorgaat en de signalen in relatie tot arbeid en zorg van haar personeel en de samenleving negeert.

Bij de start van het CAO-overleg, eind januari 2009, heeft de staatssecretaris van Defensie aangegeven dat hij een voorstander is van het flexibiliseren van de arbeidsvoorwaarden. Een belangrijk onderdeel hiervan is "het kunnen inspelen op individuele wensen van het personeel" met als doel dat Defensie een aantrekkelijke werkgever blijft. De staatssecretaris heeft aangegeven dat Defensie gedurende de looptijd van de huidige CAO (die eindigt op 1 maart 2010) een nader onderzoek zal doen naar de mogelijkheden. De vraag die dan als eerste beantwoord moet worden is of het flexibiliseren van de CAO wettelijk tot de mogelijkheden behoort.

In dit artikel ga ik nader in op de rechtspositie van de (defensie)ambtenaar met als doel te onderzoeken of er wettelijke belemmeringen zijn omtrent de eventuele invoering van een "persoonlijke" CAO.

Rechtspositie (defensie)ambtenaren

Ambtenaren hebben in tegenstelling tot werknemers in het bedrijfsleven geen arbeidscontract. Zij zijn werkzaam op grond van een aanstelling. Deze eenzijdige aanstelling heeft tot gevolg dat elke overheid de materiële rechtpositie van haar ambtenaren moet regelen. In hoofdstuk 5, Wetgeving en bestuur, van de Grondwet is in artikel 109 de rechtspositie van de ambtenaren geregeld. In het artikel wordt aangegeven dat de wet regels stelt omtrent de bescherming van ambtenaren bij de arbeid, omtrent de medezeggenschap en op welke wijze over de rechtspositie en arbeidsvoorwaarden wordt overlegd met de vakorganisaties.

Het sectorenmodel

Sinds 1 april 1993 is er sprake van een sectorenmodel. De overheid is verdeeld in acht sectoren.[1] Iedere sector is verantwoordelijk voor zijn eigen rechtspositie. De rechtsposities van ambtenaren uit de verschillende sectoren kunnen dus sterk verschillen. Het sectorenmodel is eind vorige eeuw ingevoerd om maatwerk binnen een bepaalde sector mogelijk te maken. Immers, een militair is bijvoorbeeld niet vergelijkbaar met een onderwijzer. Defensie (lees de staatssecretaris) heeft dus de bevoegdheid om zelf besluiten te nemen en beleid te maken. Er worden voor militairen en burgerpersoneel bij Defensie dus afspraken gemaakt met de werkgever Defensie. De staatssecretaris maakt echter óók deel uit van het kabinet. Tijdens CAO-onderhandelingen zit naast de staatssecretaris óók een vertegenwoordiger vanuit het ministerie van Binnenlandse Zaken. Deze ambtenaar controleert of afspraken niet strijdig zijn met het kabinetsbeleid. Daarnaast is óók een vertegenwoordiger vanuit het ministerie van Financiën aanwezig. Deze controleert of de afspraken binnen de begrotings-

ruimte blijven. Ondanks het feit dat het kabinet niet rechtstreeks betrokken is bij de onderhandelingen heeft het kabinetsbeleid dus een grote invloed op de uiteindelijke uitkomst van de onderhandelingen. Naast de controlerende ambtenaren moet de staatssecretaris een overeengekomen onderhandelaarresultaat, net als de vakbonden, voorleggen aan haar achterban (lees kabinet). Als hij zijn huiswerk niet goed heeft gedaan zal het kabinet hem terugsturen naar de onderhandelingstafel. Dit is overigens niet erg waarschijnlijk maar bij de laatste CAO was het tóch even spannend. Het sectorenmodel herbergt ook een gevaar. Het kan door het kabinet gebruikt worden om de aantrekkelijkheid van bepaalde sectoren te vergroten. In de Trendnota's van de afgelopen jaren is een tendens waarneembaar dat bepaalde sectoren, met name Onderwijs en Zorg, (financieel) aantrekkelijker gemaakt moeten worden ten opzichte van andere sectoren. Zo moet bewerkstelligd worden dat bij een schaarse arbeidsmarkt deze sectoren toch voldoende personeel kunnen krijgen. Dit gaat dan wel ten koste van de andere sectoren omdat zij allemaal in dezelfde vijver vissen.

Defensieambtenaren

Onder een defensieambtenaar wordt verstaan:

a. degene die bij het Ministerie van Defensie in burgerlijke openbare dienst is aangesteld;
b. zij, die zijn aangesteld bij het beroepspersoneel van de krijgsmacht of bij het reservepersoneel van de krijgsmacht om in militaire openbare dienst werkzaam te zijn.

Op grond van Art 109 GW is in artikel 125 lid 1 Ambtenarenwet (AW) voor het defensiepersoneel de materiële rechtspositie voor burgermedewerkers geregeld in het Burgerlijke ambtenarenreglement defensie (BARD) en voor militairen in het Algemeen militair ambtenarenreglement (AMAR). Binnen Defensie is dus sprake van twee verschillende rechtsposities. Uit artikel 125 AW vloeit voort dat het Arbeidsrecht dus niet onverkort van toepassing is op defensieambtenaren.
Het kabinetsbeleid van Balkenende III was onder andere gericht op het wegnemen van de verschillen in de rechtsposities (het normaliseren) tussen de overheid en de private sector.[2] Een belangrijk punt van dit beleid was het eventueel afschaffen van de ambtelijke status. In het huidige kabinet, kabinet Balkenende IV, heeft dit beleid geen prioriteit gekregen. Er dus nog steeds sprake van een groot verschil tussen de rechtposities in de publieke - en private sector.
Door de hierboven aangehaalde normalisatiediscussie is echter een tendens waarneembaar dat de ambtenarenregelingen steeds vaker in de pas lopen met het Arbeidsrecht. Er dient verder ook rekening gehouden te worden met implementaties van de door Nederland geratificeerde internationale verdragen of een besluit van een volkenrechtelijke organisatie.[3] Defensie is dus geen eiland op deze wereld.

In artikel 125 Ambtenarenwet[4] is vastgelegd dat voor de burgerambtenaren, door of vanwege Defensie aangesteld, met algemene maatregelen van bestuur, voorschriften worden vastgesteld betreffende:

a. aanstelling, schorsing en ontslag;
b. het onderzoek naar de geschiktheid en de bekwaamheid;
c. bezoldiging en wachtgeld;
d. diensttijden;
e. verlof en vakantie;
f. voorzieningen in verband met ziekte;
g. bescherming bij de arbeid;
h. woon-, verblijfs- en bereikbaarheidsverplichtingen;
i. medezeggenschap;
j. overige rechten en verplichtingen;
k. disciplinaire straffen;
l. de instelling en werkwijze van commissies waaraan de beslissing met uitsluiting van administratieve organen is opgedragen, voor zover deze worden mogelijk gemaakt;
m. de wijze, waarop met de daarvoor in aanmerking komende vakorganisaties van overheidspersoneel overleg wordt gepleegd over aangelegenheden van algemeen belang voor de rechtstoestand van de ambtenaren, alsmede de gevallen waarin overeenstemming in dat overleg moet worden bereikt.

Voor de centrales van overheidspersoneel is punt m van groot belang. Hier wordt namelijk aangegeven op welke wijze de werkgever Defensie met de vakbonden moet overleggen over de arbeidsvoorwaarden en de rechtspositie van het defensiepersoneel.

Overlegstructuur Defensie

In artikel 125 lid m AW is aangegeven dat deze voorschriften niet eenzijdig kunnen worden vastgesteld door de werkgever. De wijze waarop binnen Defensie de overlegstructuur is belegd, is opgenomen in het Besluit Georganiseerd overleg Defensie.
In dit besluit is opgenomen dat er een orgaan (de sectorcommissie Defensie) is waarin over aangelegenheden van algemeen belang voor de rechtstoestand van militaire ambtenaren en burgerambtenaren zoals in artikel 125 AW omschreven zal worden gesproken. Deze commissie kan alleen op basis van meerderheid besluiten nemen. De werknemers binnen de overheid en dus ook bij Defensie zijn vertegenwoordigd door een viertal centrales. Te weten ACOP (FNV), CCOOP (CNV), CMHF (MHP) en het AC. Het AC is niet aangesloten bij een vakcentrale. Iedere centrale

'het is nu de beurt aan de staatssecretaris om te bezien hoe Defensie invulling wil gaan geven aan het aantrekkelijk blijven als werkgever'

heeft één stem. Indien de stemmen staken heeft de voorzitter de beslissende stem.
Het bovenstaande houdt in dat de medezeggenschap bij Defensie geen zeggenschap heeft over algemene personele aspecten en derhalve dus ook niet als gesprekspartner in deze wordt gezien.[5] Hetzelfde kan gezegd worden over de politici. De afgelopen jaren zijn er arbeidsvoorwaardelijke moties[6] in de Tweede Kamer aangenomen en door de staatssecretaris toezeggingen op dit gebied gedaan. De centrales van overheidspersoneel bij Defensie worden op deze manier 'buitenspel' gezet omdat het over het algemeen moeilijk is om toezeggingen die een staatssecretaris heeft gedaan aan de Tweede Kamer teniet te doen.
In het besluit Georganiseerd Overleg is in artikel 3 lid 4[7] opgeno-

men over welke onderwerpen Defensie *niet* op basis van het overeenstemmingbeginsel overleg hoeft te voeren met de centrales van overheidspersoneel. Dit ontslaat de werkgever er overigens niet van om overleg te voeren met de sociale partners. Dit geschiedt dan op basis van het adviesrecht.

Is de invoering van de 'persoonlijke' CAO haalbaar binnen Defensie?

In artikel 125 AW is aangegeven over welke rechtspositionele onderwerpen, op basis van het overeenstemmingbeginsel, de werkgever met de vakbonden moet onderhandelen. In het Besluit GO is aangegeven over welke onderwerpen Defensie geen overleg moet voeren met de vakbonden. Op basis van zowel artikel 125 AW als het Besluit GO kan worden geconcludeerd dat er geen belemmeringen zijn om op basis van overeenstemming te komen tot het flexibiliseren van de arbeidsvoorwaarden binnen Defensie.

Betekent dat nu ook dat het er daadwerkelijk van gaat komen? In mijn artikel van mei 2008 heb ik aangegeven dat een "persoonlijke" CAO tot de mogelijkheden behoort. De verantwoordelijkheid voor het verwezenlijken daarvan ligt bij twee partijen: de staatssecretaris (werkgever) en de centrales van overheidspersoneel. Alleen als beide partijen nut en noodzaak van flexibiliseren inzien kan er geflexibiliseerd worden.
De FVNO/MHB heeft haar huiswerk gedaan. Het is nu de beurt aan de staatssecretaris om te bezien hoe Defensie invulling wil gaan geven aan het aantrekkelijk blijven als werkgever, door het introduceren van individuele keuzemogelijkheden.

Noten
1. Rijk, Defensie, Politie, Gemeenten, Provincies, Onderwijs en Wetenschappen, Rechterlijk macht en waterschappen.
2. Rapport "Buitengewoon normaal" van de werkgroep rechtspositie overheidspersoneel.
3. Bijvoorbeeld VN-Verdrag Rechten van het Kind i.r.t. kindsoldaten.
4. In de Militaire Ambtenaren Wet is in artikel 12 onder p hetzelfde geregeld voor militairen.
5. In de praktijk blijkt dat decentrale werkgevers veelal niet op de hoogte zijn van de overlegstructuur binnen Defensie. Dit kan leiden tot fricties tussen de vakbonden en de medezeggenschap op het moment dat er afspraken worden gemaakt over algemene personeelsaspecten. Dit is namelijk het terrein van de vakbonden en deze aspecten worden centraal besproken.
6. Bijvoorbeeld Motie Knops en Eijsink (TK 2008-2009, 31 700 X nr. 410: behoud en waardering van uitgezonden militairen).
7. Zie de MP-bundels op intranet.

11 REACTIES

Reactie op de Maritieme Visie 2030, Marineblad nr. 3 2009.

Dit verhaal getuigt naar mijn mening van weinig visie. Qua middelen wordt er vrijwel rimpelloos voortgeborduurd op het vlootplan 2015. Terugkijkend op de afgelopen 20 jaar en de veelheid van veranderingen die zich in die periode heeft voltrokken, kan de vraag worden gesteld of dat wel goed genoeg is.
Het is misschien niet verkeerd om bij de in de visie voorziene ontwikkelingen het bestaansrecht van de krijgsmacht zoals verankerd in de Grondwet nog maar eens een keer als uitgangspunt te nemen.

Er wordt onvoldoende geredeneerd via de trits internationale veiligheidssituatie-taken-middelen. De structuur zoals nu verwoord in de huidige plannen lijkt als uitgangspunt te worden gebruikt en daar wordt een doelredenering op losgelaten.
Kwalitatieve zaken als opleidingen en duurzaamheid horen niet thuis in een toekomstvisie van dit kaliber. Het zijn zaken waar voortdurend, en dus ook nu al, aan gewerkt moet worden. Ook het gestelde over een uitzendbare staf past niet echt. Dit is bestaand beleid en niets nieuws.

Een aantal essentiële onderwerpen krijgt geen aandacht. Wordt in de toekomst nog een militaire component van de VN voorzien? Hoe gaat het verder met de NAVO? Blijven wij ook in de toekomst onze behoefte aan middelen afstemmen op de totale behoefte van deze organisatie? Wat is de toekomst van vredesoperaties? Gaan we op deze manier door en gaan we dan ook onze middelen afstemmen op specifieke onderdelen hiervan, zoals wederopbouw? Hoe gaat het verder met de EU? Hoe zien wij de toekomst van de NAA, met name voor wat betreft de militaire taak aldaar? Ik begrijp dat dergelijke onderwerpen gevoelig liggen maar ontwikkelingen op dit gebied hebben wel een grote impact op de samenstelling van onze toekomstige krijgsmacht/KM.

Het toenemend belang van de zee alsmede de belangrijkste ontwikkelingen in de internationale veiligheidssituatie, zoals schaarsheid grond stoffen, veiligstellen economische verbindingslijnen, opkomst nieuwe grootmachten, met geweld verbreiden van ideologieën, natuurrampen etc., worden wel goed verwoord maar de consequenties voor taken en middelen worden onvoldoende uitgediept en komen niet echt uit de verf. Overigens moet hieraan ook de conclusie worden verbonden dat bij een zodanig lange periode vooruitkijken voortdurend de vinger aan de pols gehouden moet worden om de visie bij te stellen als zaken anders lopen dan verwacht.

Er moet nadrukkelijk veel meer worden gekeken naar de consequenties van de voorziene internationale veiligheidssituatie voor taken en middelen. Het is daarbij aan te bevelen om zich in eerste instantie niet te laten leiden door de huidige, en in de nabije toekomst voorziene, samenstelling van de vloot. Als je in eerste instantie echt weet wat je nodig hebt kan daarna een transitieslag plaatsvinden. Functies als strategisch zeetransport, ondersteuning van landoperaties vanaf zee en optreden tegen maritiem terrorisme kunnen veel verder uitgediept worden, hetgeen waarschijnlijk leidt tot betere, veel meer toegesneden, middelen.
Ten slotte wordt er wel erg gemakkelijk van uitgegaan dat het onderzeebootwapen ook in de verre toekomst een onontbeerlijk onderdeel van de KM zal blijven. Ook hierbij zal veel meer onderbouwing geleverd moeten worden en afweging plaats moeten vinden met andere, goedkopere en misschien zelfs wel betere, alternatieven.

De toekomstvisie 2030 moet een leidraad vormen voor de in de komende periode te ontwikkelen plannen. Een veranderend veiligheidsbeeld zou ook andere plannen moeten genereren. Het is daarom opmerkelijk en misschien zelfs wel onjuist, dat de globale uitkomst van deze studie is dat het met de huidige plannen wel goed zit.
M.D. Valentijn, KTZ b.d.

Door: KTZ S.J.J. Both en LNTKOLMARNS H.J. van der Maas MA

Op 12 juli 2006 braken er omvangrijke grondgevechten tussen Israël en Hezbollah uit. De Tweede Libanonoorlog was een feit. De *Israel Defence Forces Navy* (IDF-N) handhaafde gedurende de oorlog een zeeblokkade tegen Libanon en leverde scheepsvuursteun ter ondersteuning van de landoperaties tegen Hezbollah.

Geschikt of ongeschikt?

Inzet Holland Klasse Patrouilleschepen voor operaties in het lage(re) deel van het geweldsspectrum

Op 14 juli 2006 trof een vanaf de Libanese kust door Hezbollah afgevuurd *anti-ship missile* (ASM) het korvet Ahi Hanit, een modern en goed bewapend SAAR V klasse korvet, onder andere voorzien van een *phalanx close-in weapons system* (CIWS).[1] Het schip patrouilleerde op een afstand van ongeveer tien zeemijlen uit de Libanese kust. Volgens het Israëlische leger betrof het een aanval met een in Iran geproduceerde Zijderups ASM.[2] De aanval bestond volgens analisten uit een salvo van twee ASMs en werd waarschijnlijk uitgevoerd als een *high/low attack*.[3] Het eerste ASM, een C-802 Zijderups, overvloog het Israëlische oorlogsschip om vervolgens een op 40 zeemijlen uit de kust varende Egyptische koopvaarder te treffen die als gevolg hiervan zonk.
De auteurs betogen aan de hand van de *case study* INS Ahi Hanit op basis van de *warfighting functions intelligence, fires*, en *force protection* dat organieke luchtverdediging in tegenstelling tot de analyse in de Marinestudie 2005 wel degelijk van eminent belang is en dat niet wij maar onafhankelijk denkende, intelligente, *agile* tegenstanders de plaats van de confrontatie op het geweldsspectrum bepalen.[4]

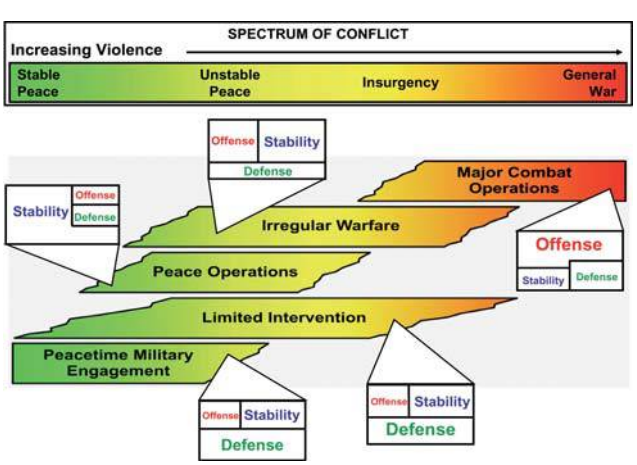

Spectrum of conflict. (www.dami.army.pentagon.mil/offices/dami-fi/)

De politieke, budgettaire, operationele en economische afwegingen voor het aanbesteden van de patrouilleschepen zijn te vinden in de Marinestudie.[5] Vergeleken met een fregat is de SEWACO van een patrouilleschip beperkt, vooral omdat complexe taken zoals luchtverdediging en onderzeebootbestrijding niet zijn meegenomen.[6] Volgens de ontwerpers van de patrouilleschepen is de toename van de taken lager in het geweldsspectrum, zoals kustwachttaken en maritieme veiligheidstaken (MSO) een belangrijke ontwikkeling, zoals maritieme aanwezigheid, beveiliging tegen onder andere zeeroof, logistieke ondersteuning, humanitaire hulp (HA), evacuatieoperaties (NEO) en maritieme interdictieoperaties (MIO). In het bijzonder gaat het daarbij om het toenemende belang van de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het expeditionair opereren in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes, alsmede in wateren nabij operatieterreinen op het land.[7] In vakjargon wordt veelal gesproken over *brown water operations,* in tegenstelling tot *blue water operations*.

Links: De INS Ahi Hanit. (www.strategypage.com)
Rechts: C-701 Kowsar anti ship missile. (www.militaryphotos.net)

Wat de aanval op de INS Ahi Hanit ons leert

Eerdere ervaringen met een aanval met ASMs op een marineschip gaan terug tot 1967, toen INS Eilat door vier Egyptische Styx-*missiles* tot zinken werd gebracht. De Falklandoorlog van 1982 maakte nog eens duidelijk dat een Exocet na een *overshoot* of *decoy* zich heroriënteerde op het volgende binnen bereik liggende doel. Het belang van organieke luchtverdediging werd hier onomstotelijk bevestigd. USS Stark werd op 17 mei 1987 getroffen door twee Exocet-raketten die werden afgevuurd door een Irakese Mirage F1. Bij INS Ahi Hanit was het een tweede ASM, een kleinere *sea skimmer* van het type C-701, die het korvet middenachter aan stuurboordzijde trof. Daarbij werden vier bemanningsleden gedood en er brak brand uit. Na enige tijd stuurloos te hebben rondgedreven, kon het zwaar gehavende schip uiteindelijk op eigen kracht naar de haven van Ashdod terugkeren. Dat de Ahi Hanit deze aanval overleefde, was vooral te danken aan de relatief kleine lading van de C-701 (zie tabel 1). Uit onderzoek bleek dat ernstige tekortkomingen in de interne scheepsorganisatie en miscommunicatie bij de inlichtingendienst van de IDF het gebrek aan alertheid aan boord van de Ahi Hanit in belangrijke mate verklaren. In beide organisaties hebben officieren hiervoor een reprimande gekregen of zijn geschorst.[8]

De gebeurtenissen rond de Ahi Hanit maakten tenminste drie zaken ondubbelzinnig duidelijk: 1) de plaats op het geweldsspectrum werd niet bepaald door de IDF, maar door Hezbollah, 2) irreguliere strijdgroepen kunnen beschikken over oudere, maar relatief geavanceerde wapensystemen en weten deze ook daadwerkelijk effectief in te zetten en 3) het beschikken over CIWS is weliswaar geen garantie voor het succesvol afslaan van een aanval met ASMs, maar het patrouilleschip zou in deze omstandigheden vrijwel kansloos zijn geweest.

Tabel 1, Anti Ship Missiles [9]

	C-801	C-802 (C-801 upgrade)	C-701
Guidance	Terminal guidance Radar	Radar	Infrared/TV or active millimetre terminal guidance control(infrared laser)
Propulsion	Solid rocket motor	Rocket booster for launch, turbojet cruise motor	Solid rocket engine
Warhead	100 kg	165 kg shaped charge explosives	29 kg (delayed activation fuse)
Range	40 km	120 km	18 – 20 km
Weight	750 kg	715 kg	100 kg
Equivalents	Derived from Exocet, similarities Harpoon	Exocet, early Harpoon	Sea Skua, Penguin, Marte Mk2

De wapenwedloop van irregulieren en de noodzaak tot escalatiedominantie

In de analyse is gebruik gemaakt van onderstaand theoretisch kader:

> "War is a violent clash of interests between or among organized groups characterized by the use of military force. The essence of war is a violent struggle between two hostile, independent, and irreconcilable wills, each trying to impose itself on the other."[10]

De Tweede Kamer heeft al tijdens de behandeling van de Prinsjesdagbrief en de defensiebegroting voor 2004 ingestemd met de analyse van de veiligheidssituatie en de uitwerking daarvan in concrete beleidsvoornemens voor de komende jaren.[11] Kamervragen door de vaste Kamercommissie voor Defensie uit 2007, mede naar aanleiding van de door Hezbollah in 2006 geboekte (tactische) militaire successen in Libanon, werden beantwoord vanuit het perspectief van een maakbaar geweldsspectrum. Wel werd opgemerkt dat het huidige ontwerp van de patrouilleschepen in beperkte mate plaats biedt voor het uitbreiden van het sensoren- en wapenpakket door het bijplaatsen van andere, kleinere wapens, indien nodig ook tegen luchtdreiging.[12] Creatief alternatief gebruik van bestaande oudere wapensystemen wordt ook door Sir Rupert Smith onderkend: "The (...) trend is that on each occasion new uses are found for old weapons."[13] Ter illustratie kan men denken aan de radeermessen gebruikt tijdens 9/11, het gebruik van kleine semi-onderzeeboten voor drugssmokkel in het Caribische gebied, het veelvuldige en sporadisch effectief gebruik van 107 mm en 122mm raketten in Irak en Afghanistan, het gebruik van explosieven voor IEDs, *bomb belts,* autobommen en *go-fasts* voor zelfmoordaanslagen, maar ook aan de gecoördineerde aanslagen op meerdere locaties tegelijkertijd in Mumbai.[14] Het kan ook onschuldiger. Al in 2002 werd Hr.Ms. Van Nes tijdens een havenbezoek aan Jebel Ali geconfronteerd met twee *low-slow flyers* in een situatie waarin inlichtingen wezen op een verhoogde luchtdreiging van het soort Cessna. De commandant besloot vervroegd onverwijld naar zee te vertrekken om niet in een situatie te geraken dat mogelijk een onschuldige piloot uit de lucht zou moeten worden geschoten.[15]
Een Nederlands fregat kan zich met de Goalkeeper overigens uitstekend tegen dit soort dreigingen verweren. In dit kader is het interessant dat de Verenigde Staten en Groot-Brittannië mogelijkheden hebben onderzocht om *compounds* in Irak en Afghanistan middels marine-equivalente CIWS te beveiligen tegen onder andere 107 mm raketten.[16] Op 21 april 2009 kondigde Ehud Barak, de Israëlische minister van defensie, aan *land-based phalanx weapon system*s aan te gaan schaffen ter verdedi-

ging tegen Qassam raketten en mortieren die vanuit Gaza worden afgevuurd.[17] Hij verklaarde: 'Such defence, as far as I am concerned, is a strategic goal'. AFP meldde diezelfde dag dat Israëlische aanvragen tot aanschaf van de Phalanx door de Verenigde Staten eerder waren afgewezen nadat het systeem met succes in Irak en Afghanistan was ingezet en alle beschikbaar komende systemen voor eigen gebruik zouden worden gereserveerd.[18] Dergelijke programma's zijn tegenwoordig bekend onder de naam *counter rockets, artillery, and mortars* (C-RAM).[19] De vraag is niet of, maar wanneer wij worden geconfronteerd met een volgende militair ingenieuze, en effectieve nieuwe inzet van bestaande wapensystemen. INS Ahi Hanit beschikte over een geavanceerd CIWS, maar werd desondanks verrast. De patrouilleschepen zullen beschikken over *state of the art* sensoren, zullen mogelijk minder snel worden verrast, maar beschikken niet over een CIWS om vervolgens effectief op ASM-dreiging te kunnen reageren. Dat organieke luchtverdediging niet kan worden uitbesteed, stond al vast na de Falklandoorlog in 1982.

Het patrouilleschip: platform en SEWACO karakteristieken

Als we het ontwerp van de patrouilleschepen bezien, is het duidelijk dat we te maken hebben met een robuust en zeewaardig schip waarvan leefcomfort en voortzettingsvermogen in de zin van tijd en afstand in veel opzichten vergelijkbaar zijn met die van een fregat. Twee snelle Super Rhibs en een NH-90 helikopter zijn voor het uitvoeren van MSO en MIO taken relevante en capabele primaire wapensystemen. Verder beschikken de patrouilleschepen over een geavanceerde en tamelijk omvangrijke set bovenwatersensoren, waardoor het in combinatie met de moderne communicatie en gevechtsinformatiesystemen niet alleen goed kan deelnemen maar ook kan bijdragen aan de maritieme beeldopbouw. De secundaire scheepsbewapening bestaat uit klassieke artilleriesystemen. Opvallend is daarbij de asymmetrie tussen de capaciteiten van de bovenwatersensoren en de secundaire scheepsbewapening met als uiterste consequentie dat de patrouilleschepen bepaalde dreigingen wel kunnen detecteren, maar daar slechts met beperkte kans op succes op kunnen reageren. Onderwatersensoren en onderwaterwapensystemen ontbreken. Ofschoon er op het eerste gezicht sprake is van een uitgebalanceerd ontwerp, is de keuze van de secundaire boorwapensystemen opvallend terughoudend.
Ernstiger is echter de al genoemde asymmetrie tussen de capaciteit van sensoren en de secundaire wapensystemen vooral in zelfverdedigingsituaties, maar ook als om andere redenen nauwkeurig gevuurd moet worden. Ook bij maritieme operaties in het lagere deel van het geweldsspectrum neemt de dreiging met geavanceerdere wapensystemen waartegen men zich snel en effectief zal moeten kunnen verdedigen immers snel toe. Reactiesnelheid, vuurkracht en nauwkeurigheid zijn daarvoor vereiste kerncapaciteiten.
Ook bij de NAVO neemt de aandacht voor niet-klassieke marinetaken, zoals de bestrijding van terrorisme, zeeroof en andere taken in kustwateren toe. Taken in de lagere delen van het geweldsspectrum moeten in beginsel overal ter wereld kunnen worden uitgevoerd. Dit laat onverlet de blijvende relevantie van klassieke *blue water* taken. Het belang van MSO als gevolg van de snel toenemende wereldbevolking en de daarmee in de pas lopende druk op de maritieme omgeving als domein voor transport en exploitatie, neemt de komende decennia immers alleen maar toe.
Bij inzet van de secundaire scheepsbewapening van het patrouilleschip moet onderscheid gemaakt worden tussen wapeninzet bij zelfverdediging en die welke benodigd is voor het uitvoeren van de hoofdtaken. Taken waarbij geen wapeninzet te verwachten valt zoals b.v. visserij-inspectie, kunnen natuurlijk buiten beschouwing blijven.
Vooral de deelname aan MIO, een hoofdtaak van de patrouilleschepen, brengt een aantal risico's met zich mee waarbij het schip zelf het doelwit van een plotselinge aanval kan worden. Het patrouilleschip zal daarbij als regel onder restrictieve geweldsinstructies opereren die de inzet van artilleriesystemen tot het allerlaatste moment zullen beperken. Er is altijd sprake van zeer korte reactietijden waarbij kleine doelen met maximale nauwkeurigheid moeten kunnen worden bevuurd en vernietigd. Met de nu voor de patrouilleschepen voorziene wapensystemen is zelfverdediging tegen een klein vaartuig en vliegtuigen weliswaar redelijk goed mogelijk, maar in het geval van een aanval met ASM zijn de trefkansen van het 76 mm en het 30 mm kanon gering, zeker als er sprake is van meerdere doelen tegelijk.
Voor het uitvoeren van MIO hoofdtaken moet scheepsartillerie op een aantal manieren kunnen worden ingezet: 1) imponeren en dreigen, 2) schot voor de boeg, 3) gericht schade toebrengen en 4) het stoppen van een vaartuig. Het 76 mm kanon is ongetwijfeld een goede keuze voor de eerste twee punten en voorziet de patrouilleschepen tevens van een wat langere arm met alle voordelen van dien. Tenzij het kanon kan worden toegewezen aan een zeer nauwkeurig, op zeer korte afstand (200-2.000 m) inzetbaar richtmiddel, is het echter nauwelijks geschikt om selectief schade aan een ander vaartuig toe te brengen. Daarbij komt ook nog dat 76 mm luchtdoelmunitie minder geschikt is voor het door enkele gecontroleerde salvo's tot stoppen brengen van zeedoelen met een stalen romp.[20]

De auteurs zijn dan ook van mening dat de patrouilleschepen een CIWS moeten krijgen. De schepen krijgen daarmee de beschikking over een wapensysteem waarmee zij in voorkomende gevallen met minimale reactietijd en tot op zeer korte afstand het hoofd kunnen bieden aan een variëteit van dreigingen. Dreigingen waar de huidige bewapening van de patrouilleschepen vanwege reactiesnelheid, bereik en nauwkeurigheid geen of veel minder trefkans biedt, zoals zelfmoordaanslagen met snelle kleine boten, sportvliegtuigjes en dreigingen als ASM's. Ook is een dergelijk wapensysteem vanwege nauwkeurigheid, minimumbereik en het grote doordringende vermogen van de MPDS munitie veel geschikter dan de nu gekozen wapensystemen om een doel met gericht vuur tot gehoorzaamheid of stoppen te dwingen. LPDs, die overigens net de patrouilleschepen de functie van *troop carrier* kunnen vervullen en ook in *brown water* opereren, beschikken wel over CIWS.
Daarnaast zullen de Holland-klasse patrouilleschepen naar verwachting in een aantal gevallen met succes van *non-lethal weapons* gebruik kunnen maken. Net zoals dat voor de politie geldt, hebben schepen bij het uitvoeren van *constabulary tasks* immers behoefte aan een escalatiedominantie die nauwkeurig op de tegenstander kan worden afgestemd en niet onmiddellijk tot potentieel dodelijk geweld leidt. Er zijn momenteel op dit gebied een groot aantal veelbelovende ontwikkelingen die aandacht verdienen, waarbij akoestische en op microgolventechnologie gebaseerde wapensystemen het meest veelbelovend zijn.[21]

	76 mm (zeedoelen)	30 mm	.50 cal/MAG	CIWS	Dreiging/missie
ASM (onderscheid high/low)	Ongeschikt	Ongeschikt	Ongeschikt	Zeer geschikt	dreiging
Low-slow flyer	Geschikt (mits met luchtdoelvuurleiding)	Geschikt	Geschikt	Zeer geschikt	dreiging
Handheld/shoulder launched assets	Ongeschikt	Ongeschikt	Geschikt	Ongeschikt	dreiging
Single Go-fast	Beperkt	Gemiddeld	Geschikt	Zeer geschikt	Dreiging/missie
Multiple Go-fast	Beperkt	Geschikt	Beperkt	Gemiddeld tot goed	Dreiging/missie
Zeedoel stoppen door selectief vuur	Ongeschikt	Geschikt	Beperkt	Geschikt	missie
Zeedoel selectief beschadigen	Ongeschikt	Geschikt	Beperkt	Zeer geschikt	missie
Dreigen	Zeer geschikt	Ongeschikt	Zeer beperkt	Geschikt	missie

Tabel 2, wapens, dreigingen en missies

Conclusie

Zelfs Israël bleek ondanks een decennialange staat van (semi-)permanente oorlog met een irreguliere tegenstander niet gevrijwaard van door *intelligence failures* en menselijke onachtzaamheid veroorzaakte verrassingen, ondanks het feit dat de Ahi Hanit – in tegenstelling tot de patrouilleschepen – over een (Phalanx) CIWS beschikte. Het incident met de Ahi Hanit onderstreept het evidente belang van operationele, organieke luchtverdediging.
Nieuwe toepassingen voor combinaties van oudere wapen(s)(systemen) zijn een trend. Niet wij, maar de onafhankelijk denkende, intelligente, *agile* tegenstander met een vrije wil bepaalt de positie op het geweldsspectrum. De interactie tussen "hostile and irreconciliable wills" wordt aan eigen zijde geïllustreerd door experimenten met en aanschaf van marine-equivalante CIWS voor *force protection* bij landoptreden en illustreert het belang dat Westerse krijgsmachten aan *force protection* hechten. CIWS als bescherming bij landoptreden is nieuw en actueel.
De les van het onomstreden belang van organieke CIWS is al 42 jaar oud, maar lijkt in tegenstelling tot de LPDs bij de patrouilleschepen veronachtzaamd. Het belang van CIWS voor *brown water* operaties is nog pregnanter dan voor *blue water employment*, gezien de kortere reactietijd bij *shore launched* ASMs. Juist patrouilleschepen zijn ontworpen voor *brown water operations*. De *goalkeeper* heeft met betrekking tot *force protection* als bijkomend voordeel boven andere CIWS dat deze ook effectief kan worden ingezet tegen oppervlaktedoelen waardoor *force protection* en *mission accomplishment* elkaar kunnen versterken. Het mag toch niet zo zijn dat Nederlandse militairen het risico lopen om te worden geconfronteerd met een ASM dreiging die weliswaar kan worden gedetecteerd maar niet kan worden afgeweerd.

KTZ S.J.J. (Sjoerd) Both en LNTKOLMARNS H.J. (Rik) van der Maas MA hebben het artikel op persoonlijke titel geschreven en zijn beiden werkzaam als docent voor de Nederlandse Defensie Academie (NLDA) op respectievelijk de locaties Breda en Den Haag.

Land-based phalanx weapon system. (www.raytheon.com)

Noten

1. Zie de webpagina van Israeliweapons.com, URL: www.israeli-weapons.com/weapons/naval/saar5/Saar5.html , geraadpleegd op 17 maart 2009.
2. Mark Mazzetti en Thom Shanker, 'Arming of Hezbollah Reveals U.S. and Israeli Blind Spots', *New York Times*, 19 July 2006.
3. Kirk Spencer en Trent Telenko, 'An Analysis of the Hezbollah Anti-Ship Missile Strike: The Attack on INS Ahi-Hanit', beschikbaar op de webpagina Israelbehindthenews, URL: http://israelbehindthenews.com/Archives/Jul-25-06.htm, geraadpleegd op 15 september 2008.
4. Marine Corps Doctrinal Publication 1-0 (Warfighting), Department of the Navy, Headquarters United States Marine Corps, Washington D.C. 20380-1775, 20 June 1997.
5. Marinestudies 2005, beschikbaar op de webpagina van het Ministerie van Defensie, URL: www.defensie.nl/dmo/materieelprojecten/zeestrijdkrachten/patrouilleschepen/_kamerstukken, 14 oktober 2005.
6. Ibidem.
7. Patrouilleschepen, beschikbaar op de webpagina van het Ministerie van Defensie, URL: www.defensie.nl/dmo/materieelprojecten/zeestrijdkrachten/patrouilleschepen, 15 december 2008.
8. E. Richardson, 'Israeli Navy Officers Reprimanded in Missile Attack', *Journal of Electronic Defense* (januari 2007); Academic Research Library, p. 26.
9. Bron: www.fas.org; www.globalsecurity.org; www.mbda-systems.com; www.debka.com
10. Marine Corps Doctrinal Publication 1-0 (Warfighting), Department of the Navy, Headquarters United States Marine Corps, Washington D.C. 20380-1775, 20 juni 1997.
11. Kamerbrief Marinestudie, beschikbaar op de webpagina van het Ministerie van Defensie, URL: www.defensie.nl/dmo/materieelprojecten/zeestrijdkrachten/patrouilleschepen/_kamerstukken, 14 oktober 2005.
12. Beantwoording vragen project patrouilleschepen, beschikbaar op de webpagina van het Ministerie van Defensie, URL: www.defensie.nl/actueel/kamerstukken/kamerbrieven/2007/04/4692120/beantwoording_vragen_project_patrouilleschepen, 12 december 2007.
13. Rupert Smith, 'Thinking about the Utility of Force in war amongst the people', *On New Wars* (april 2007) 37.
14. Cees Zoon, 'Mexico onderschept narco-onderzeeër', *De Volkskrant*, 18 juli 2008; 'Megavangst in VS, Cocaïne in een duikboot', *De Pers*, 23 augustus 2007.
15. Gedeclassificeerde versie kwartaalrapportage 4e kwartaal 2002 van de Nederlandse defensie attaché van de Verenigde Arabische Emiraten; document in het bezit van auteurs.
16. Ko Colijn op BNR nieuwsradio, 7 april 2009.
17. Beschikbaar op de webpagina van Strategic Forecasting, URL: www.stratfor.com/analysis/20090421_israel_prompt_defense_against_qassams, geraadpleegd op 21 april 2009.
18. Beschikbaar op de webpagina van het Israëlische dagblad Haaretz, URL: www.haaretz.com/hasen/spages/1079813.html, geraadpleegd op 24 april 2009.
19. Beschikbaar op de webpagina van het Amerikaanse Ministerie van Defensie, URL: http://peoc3t.monmouth.army.mil/cram/cram.html, geraadpleegd op 19 mei 2009.
20. *Target practice* (TP) munitie maakt op zijn best een bescheiden gat in een romp. Nabijheidbuizen (NH) moeten als schokbuis worden ingezet (door uitschakelen NH buis). De tijdsvertraging van de schokbuis is echter zodanig dat de granaat op een stalen romp vroegtijdig tot ontploffing komt zonder veel schade te veroorzaken. Het 76 mm kanon moet dus andere munitie krijgen: tragere buis, pantser doorborend of pijlmunitie.
21. De USN experimenteert met microgolfwapens. De Deense marine beproeft akoestische *non-lethal* bewapening op de Absalon klasse fregatten.

De 22e Marinierscompagnie

Bij het verschijnen van dit nummer is de 22e marinierscompagnie net voor een half jaar naar Afghanistan vertrokken. We vroegen de compagniescommandant (CC), zijn plaatsvervanger (PC) en enkele mariniers uit de eenheid naar de voorbereidingen voor en de taken van deze missie.

De 22e Marinierscompagnie in Bergen Hohnen tijdens laatste oefening voor uitzending.

Zijn de deelnemers liefhebbers? Kennen jullie elkaar?
CC: 'De eenheid is functioneel samengesteld maar bestaat zeker voor 95% uit vrijwilligers. Veel mariniers, zo'n 30%, hebben speciaal bijgetekend voor deze missie. Daarnaast staat het Tweede Mariniersbataljon al een aantal jaren "stand by" voor uitzending.'

Hoe hebben jullie je als eenheid voorbereid?
CC: 'Door veel te oefenen op basis van het principe *Train as you fight*. Helaas vaak wel met de nodige beperkingen op het gebied van verbindingen en voertuigen. Onze radio's (NIMCIS) moesten kunnen "praten" met de radio's van de landmacht collegae (CLAS) en dat verliep in het begin niet helemaal vlekkeloos. Uiteindelijk is hier wel een oplossing voor gevonden. Ook de voertuigen die we zouden gaan gebruiken (Viking en MB 280 CDI) waren niet meteen vanaf begin opwerken beschikbaar of niet in de juiste configuratie. Dit hebben we opgelost door met de nodige improvisatie te trainen met de beschikbare voertuigen.'

Wat worden de taken van de eenheid in Afghanistan?
CC: 'De taak van de eenheid ligt binnen het 3D-concept [Defence, Diplomacy and Development, red.] op "Defence". Dat wil zeggen het creëren van een veilige omgeving voor de Afghanen in de provincie Uruzgan.'

Hoe valt de compagnie binnen de Taskforce Uruzgan?
CC: '22MARNSCIE is onderdeel van de *Battlegroup* die bestaat uit een compagnie Luchtmobiel, een compagnie pantserinfanterie en de marinierscompagnie. De *Battlegroup* valt weer onder de Commandant Task Force Uruzgan, tezamen met een PRT (Provinciaal Reconstructie Team), een geniecompagnie, een OMLT (*Operational Mentor & Liaison Team*) en logistieke ondersteuning.'

Hoe ervaart u de voorbereiding op deze missie?
Marinier: 'De voorbereiding was lang maar noodzakelijk. We zijn er al vanaf de bergtraining van 2008 mee bezig. We moesten beter leren werken met de "Vikings" en daarnaast moest er een opleidings- en trainingsachterstand worden weggewerkt.'

Wat viel het meest op tijdens de voorbereiding?
PC: 'Het professionalisme van de eenheid, waardoor we in het afgelopen jaar zo enorm zijn gestegen in ons militaire kunnen.'
Marinier: 'De hoge oefendruk. Het was eigenlijk een uitzending voor de daadwerkelijke uitzending.'
CC: 'Het enthousiasme en de leergierigheid van de mariniers van hoog tot laag.'

Is het gevaarlijk werk?
Marinier : 'Ja, het is gevaarlijk werk, met name door de *Improvised Explosive Devices* (IED's).'
Marinier: 'Door een goede voorbereiding nemen we een deel van het gevaar weg. Ik heb er alle vertrouwen wanneer we de ons aan de aangeleerde *skills* en *drills* houden. We zijn dan in ieder geval geen gevaar voor elkaar.'

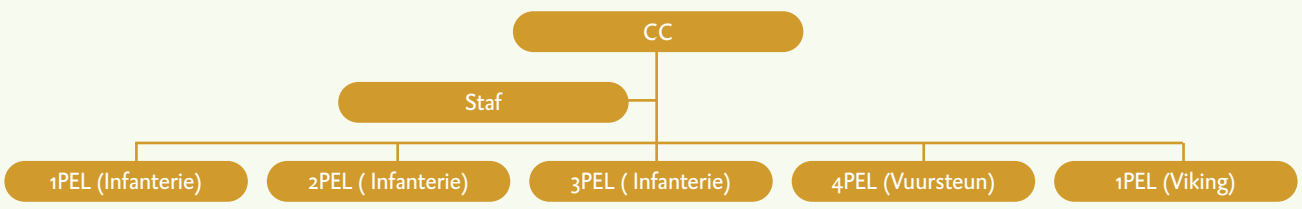

De compagnie bestaat uit 157 mariniers. In het organogram is de organisatie weergegeven.

CC: 'We zullen bij *troops in contact* (TIC's) moeten terugvallen op onze *basic skills* en *drills*. Hierbij kunnen we terugvallen op datgene wat we hebben geleerd in de initiële opleidingen, EVO en POTOM. We hebben er dus alle vertrouwen in dat we daar goed uit kunnen komen.'

Wat vindt het thuisfront van jullie uitzending?

Marinier: 'Zo'n uitzending is altijd moeilijk voor het thuisfront. Ook al word ik gesteund, mijn vriendin vindt het niet leuk om zo lang alleen te zijn.'
Marinier: 'Het is voor het thuisfront een hele opgave om alles alleen te moeten doen. Ik laat momenteel een huis bouwen en we hebben een klein kind. Alles komt nu op de schouders van mijn partner. Maar ze heeft er al wat ervaring mee. Het is mijn 5e uitzending in de 12 jaar dat ik bij het Korps Mariniers zit.'

Is de rol van de officieren in de compagnie nu anders dan normaal?

CC: 'De rol van de officieren is eigenlijk niet anders dan normaal; zij geven leiding aan hun eenheid. De taken en verantwoordelijkheden zijn echter wel complexer en meer uiteenlopend. Hieronder vallen gevechtsleiding, praten met lokale leiders, afstemmen met andere onderdelen van de TFU. Een peloton heeft nu dezelfde *assets* als een bataljon. Er wordt nu wel meer gekeken naar het kader van hoog tot laag met een blik van "wil ik met jou voorwaarts". En dat hangt van meerdere dingen af. Belangrijke elementen zijn in ieder geval: vakmanschap, "can do" mentaliteit, motivatie en een positieve instelling.'

Een vraag aan de CC en de PC: wat is jullie leiderschapsstijl?

CC: '*Leadership by example* is mijn motto. Ik vind dat ik op alles materiedeskundig en gebiedsdeskundig moet zijn, zodat ik over alles kan meepraten en richting kan geven aan mijn mariniers. Daarnaast geldt: goede communicatie is motivatie. We hebben heel veel met elkaar gesproken over allerlei zaken die te maken hebben met de uitzending. Hierdoor weet iedereen van mij wat er speelt op hoger niveau en wat ik wil. Ook weet ik wat er in de compagnie speelt en wat de eenheid wil gedurende de training. Er is aandacht voor wat wij noemen de *commanders intent*.'

Viking met Plattmount en rekken zoals die is in ingezet in Uruzgan.

PC: 'Door geleidelijk aan meer *enablers*, zoals genie, *Forward Surgical Team* (FST), Explosieven Opruimingsdienst (EOD), OMLT, PRT, toe te voegen aan de eenheid en realistisch te trainen konden we ons goed voorbereiden. Daarnaast coachten we elkaar en luisterden we naar de ervaringen van veteranen.'

Hebben jullie een professioneel voorbeeld?

CC: 'Kolonel Oppelaar en overste De Vin, vanwege hun inspirerende manier van leidinggeven. Beiden wisten waar ze het over hadden en gaven tegelijkertijd goed de ruimte aan hun mensen om te werken. Kolonel Oppelaar was bovendien erg sterk in het presenteren van de essentie, wat ik nu ook probeer te doen in mijn communicatie.'
PC: 'De CC is mijn voorbeeld omdat hij een leider is die echt voor zijn mannen staat. Daarnaast is hij een vakman. Over alle onderwerpen weet hij mee te praten en richting te geven. We hebben veel gepraat met alle officieren en de kaderleden over ons optreden en hoe we zaken moesten aanpakken. We weten nu als club wat we aan elkaar hebben.'

Bij het Korps spreekt men van *Actie intelligentie*: besluitvaardigheid, keuze van geweld (proportioneel en subsidiair), het juist toepassen van geweld. Hoe is dat bij de compagnie?

CC: 'Goed, we hebben een goede voorbereiding gehad met veel oefeningen. Tijdens het opwerken werden we tijdens diverse scenario's in oefeningen steeds geconfronteerd met incidenten. Door onze achtergrond als marinier konden we hierop steeds adequaat reageren. Met vaak de nodige improvisatie konden we deze steeds beter aanpakken en oplossen. Er is geen standaard format voor alle situaties. Wat we wel konden standaardiseren zit er goed in. Daardoor kunnen we de rest goed aan.'

Is de compagnie voldoende voorbereid op de totaal andere cultuur in Afghanistan?

PC: 'Ja, we zijn goed voorbereid. Bovendien hebben we regelmatig Intel briefings gehad van de staf. Over het algemeen denk ik wel dat militairen hier nog meer aandacht aan zouden moeten besteden.'
CC: 'We hebben een redelijke voorbereiding gehad, ook tijdens diverse "Intel briefings." Met name het bezoek aan de moskee en het gesprek met een imam was verhelderend. Daarnaast is een ieder ook zelf verantwoordelijk om meer kennis te nemen van het land en de cultuur van Uruzgan, Afghanistan. De officieren hebben van mij een *reading-list* gekregen, omdat zij in mijn ogen meer moeten weten.'

Hoe verloopt de samenwerking met het Commando Landstrijdkrachten (CLAS)?

PC: 'Binnen de *Battlegroup* was de samenwerking uitstekend. Tijdens de Unit Interventie-oefening heb ik een operatie uitgevoerd met het verkenningspeloton van de *Battlegroup*. Tijdens de planning voor de actie hebben we samen een mooi plan gemaakt en tijdens de uitvoering konden we goed inspelen op de situaties die zich voordeden.'
CC: 'Goed. We zijn hartelijk ontvangen. Wat wel opvalt, is dat er veel vooroordelen over mariniers zijn binnen de CLAS. In de praktijk blijken die dan niet te kloppen of heel erg mee te vallen.'

Zijn er nog zorgpunten?

CC: 'Geen, we zijn er klaar voor!'

Door: Prof. dr. J. Colijn[1]

Verkennen

Zeeën van toekomst

Een nieuwe wereldorde

Wie zijn eerste college in de Leer der Internationale Betrekkingen volgt, leert dat je het grote spel van de wereldpolitiek op drie manieren kunt volgen.

Ten eerste, je kunt je beperken tot het perspectief van een van de spelers, bijvoorbeeld het belang van Nederland. Wat levert onze actieve buitenlandse politiek (bijv. deelname missie in Uruzgan, 21ste lid van de G-20, onze marine laten meedoen aan contraproliferatie in het kader van PSI (Proliferation Security Initiative), of aan anti-piraterij in de Indische Oceaan) op?
Vervolgens, dus ten tweede, kan men op iets grotere afstand De Toestand in de Wereld volgen, zoals vroeger aan de hand van Mr. G.B.J. Hiltermann ("mij dunkt, dames en heren luisteraars") of vandaag de dag via een dagelijks op persoonlijke maat en interesse gesneden *Google news-alert,* gevoed uit de onmetelijke bronnen der internationale pers. Dan krijgt u de toekomstige wereld à la carte op uw laptop opgediend: de opkomst van Aziatische grootmachten en de consequenties voor de VS, de rol van de Afrikaanse Unie, de G20 of de P5+1, het Europees buitenlands- en veiligheidsbeleid, humanitaire interventies of het uitblijven daarvan, of de toekomst van het Non Proliferatieregime, alles wat men zich wensen kan.

Of men kan, ten derde, via een diepe duik in de academische kennisbanken, zijn hart ophalen aan het paradigmatische discours, dat zich bezighoudt met ontwikkelingen in de wereldorde, of nog fundamenteler: het systeemdebat. Schuiven we een andere wereldorde in? Zijn we getuige van het einde van de Pax Americana? Welke gevolgen hebben grote fenomenen als globalisering, klimaatverandering, de kredietcrisis of falende staten voor de spelregels der wereldpolitiek? Beleven we misschien zelfs (ooit) het einde van het Westfaalse statensysteem?

De wereldpolitiek

Op elk van deze drie niveaus zijn oorzaken en gevolgen, symptomen en kenmerken van een nieuwe wereldorde zichtbaar en 'onderzoekbaar'. Het project Toekomstverkenningen van Defensie, dat een gids voor de krijgsmacht 2020 is, volgt deze benadering in feite ook. De praktijk van een betrekkelijk klein land in de wereldpolitiek als het onze bevindt zich daarbij overigens dichter bij de abstractie die ijle woorden als 'paradigma', 'systeemcrisis' en 'ordedebat' misschien doen vrezen. Bij het putten uit de discipline die nog altijd wordt aangeduid als de Leer der Internationale Betrekkingen mogen we overigens niet uitsluiten dat die naam zelf mogelijk reeds een anachronisme aan het worden is. Want achter dat etiket zou men twee aannames kunnen vermoeden die in de realiteit van de wereldpolitiek inmiddels ter discussie staan: de aanname dat het in die arena om louter een confrontatie tussen natiestaten gaat, en de aanname dat het om horizontale 'betrekkingen tussen' die natiestaten zou gaan die uiteindelijk bepalen hoe belangrijke publieke goederen als veiligheid en welvaart in de wereld worden voortgebracht en verdeeld.
Deze tweeledige uitvalsbasis mag dan wel het voordeel van de eenvoud hebben - en wellicht onder uitzonderlijke omstandigheden (die in de benadering van het onversneden neo-realisme worden verwoord) nog een krachtig model van analyse en voorspelling bieden, we moeten anderzijds aan het begin van de 21ste eeuw toch onderkennen dat 'wereldpolitiek' uit meer bestaat dan de interactie van 192 spelers. Verfijningen op dat beeld zijn gemakkelijk aan te brengen.

Uiteenlopende actoren

Zo mengen zich naast de natiestaten anno 2009 andere actoren in het spel. Denk aan Al Qaida of Amnesty International. De vraag is nauwelijks nog óf hun handelen relevant mag worden genoemd, dus van zelfstandige betekenis voor de wereldpolitiek, maar veeleer in welke mate. Op veiligheidspolitiek gebied, het domein waar het primaat van de (regeringen van) natiestaten het langdurigst is verondersteld, geldt deze ontplooiing voor zulke uiteenlopende actoren als 'goede' en 'slechte' non gouvernementele organisaties (NGO's), voor de *global civil society* zelf, voor zichzelf ontstegen internationale organisaties, ja zelfs voor individuele personen, groepen, netwerken en bedrijven die in een deel van de veiligheidsketen opereren.
Om dicht bij de natiestaat te blijven: de ontwikkeling van de Europese Unie tot een autonome veiligheidsactor is wellicht nog prematuur te noemen, maar zeker ook geen kansloze fantasie. Na 17 jaar ervaring met de tweede pijler (sinds het Verdrag van Maastricht) kan nog niet van een doorslaand succes worden gesproken, maar dàt er enige Europeanisering van het voorheen exclusief nationale beleid heeft plaatsgevonden kan moeilijk worden

ontkend. Op de tijdschaal van de Europese geschiedenis is deze ontwikkeling zelfs tamelijk spectaculair te noemen.
Dat geldt te meer voor de ontwikkeling van *non* state actors. Deze actoren manifesteren zich op elke positie in de veiligheidsketen, van het signaleren van conflicten en het mobiliseren van de publieke opinie tot daadwerkelijke beleidsagendering, van dreigingsanalyse tot daadwerkelijke interventie en implementatie van *law and order*, van het ontwerpen van tot en met de monitoring van sancties, van kant en klare wapenbeheersingsakkoorden of vredesregelingen, van verslaggeving tot beleidsevaluatie. De internationale veiligheidsagenda is sinds een decennium in royale mate bepaald door de 'ngo' Al Qaida, in technisch opzicht geen ander fenomeen dan het feit dat een andere non-state actor als Artsen zonder Grenzen er mede voor verantwoordelijk is dat de kwesties Darfur of Sri Lanka op die agenda gezet (blijven) worden. Het monopolie van de natiestaat brokkelt af. Het monopolie van statelijke inlichtingendiensten op de gewaarwording van dreiging met massavernietigingswapens, in 2003 nog moeilijk uit te dagen toen Colin Powell de wereld in PowerPoint de vermeende bewijzen van Saddam Hoesseins voorraden en activiteiten presenteerde, is door twijfelaars inmiddels desgewenst te confronteren met een geprivatiseerde *second opinion*. Zou Colin Powell nu met een presentatie de wereldopinie willen overtuigen van het gevaar van een schurkenstaat, dan zou men die enigermate kunnen toetsen door het raadplegen van satellietfoto's van de organisatie ISIS of – steeds nadrukkelijker genoemd – het 'gewone' Google Earth. De *International Crisis Group* levert gevraagd of ongevraagd suggesties voor de oplossing van het conflict met Iran over zijn nucleaire programma, of diagnosticeert per land het fenomeen 'kindsoldaat'.

De vraag of Nederland de JSF aanschaft hangt mede af van de kandidatenvergelijking die aan een private organisatie als de RAND wordt uitbesteed, de publieke opinievorming over (en mate van sympathie voor) de Israëlische interventie in Gaza wordt mede beïnvloed door rapporta-

De reis van het Noordkoreaanse vrachtschip Kang Nam, verdacht van illegaal wapentransport naar Birma, was afgelopen juni/juli 'geprivatiseerd' per satelliet te volgen.

ge van Human Rights Watch over aanvallen op burgers, en de feitelijke veiligheid van Nederlandse soldaten in Uruzgan lijkt mede afhankelijk van deals met lokale warlords[2] en *private military companies* die voor militaire bevoorrading van Kamp Holland respectievelijk tactische *intelligence* via onbemande vliegtuigjes zorgen.
De reis van het Noordkoreaanse vrachtschip Kang Nam, verdacht van illegaal wapentransport naar Birma, en aanleiding tot speculaties over een Noordkoreaanse raketaanval op Hawaï, was afgelopen juni/juli 'geprivatiseerd' per satelliet te volgen. De *global civil society*, hoe diffuus ook, heeft zichzelf ook als een nieuwe actor in de wereldpolitiek gemeld. Haar agenda en resultaten zijn divers: ze maakte reeds Landmijnenprotocollen en kwam in het

'de wereldpolitiek bestaat uit meer dan de interactie van 192 spelers'

geweer tegen clustermunitie, ze zette Darfur op de veiligheidsagenda, ze vocht het bezit van kernwapens aan voor het Internationale Hof van Justitie, eiste Millenniumdoelen en klimaatbeheersing, ze verlangt nieuwe criteria voor (het toelaten van) humanitaire interventies, ze eist berechting van dictators, ze schreeuwt soms om opbouwmissies in plaats van vechtmissies en ze verlangt rekenschap door staten – ook over het vroeger tot *domaine reservée* verklaarde terrein der buitenlandse politiek. Ten slotte kunnen zelfs activiteiten van individuen, denk aan Ted Turners *Nuclear Threat Initiative* of de *Bill Gates Foundation*, worden gezien als illustratie van de stelling dat het alleenvertoningsrecht van staten in de wereldpolitiek, ja zelfs in de *high politics of security*, een voorbije en te simpele voorstelling van zaken is.

Inter – nationaal

Een andere verfijning die kan worden aangebracht is in de term 'internationale betrekkingen'. Deze is weliswaar nog altijd relevant maar brengt slechts een deel van de werkelijkheid onder woorden. Inter-streepje-nationaal ? In de wereld van de 21ste eeuw dient zich de vraag aan of, en zo ja in hoeverre, het cement in de onderlinge relaties tot een fundamenteel ander, globaal politiek systeem heeft geleid. Naar veel maatstaven is er, qua frequentie en werkterrein, niet alleen sprake van een reusachtige intensivering van contacten tussen natiestaten, maar de vraag is of dat proces – dat men inderdaad nog als *internationalisering* zou kunnen betitelen - ons ook heeft gevoerd tot een blijvend ander karakter van het systeem. De entree van andere actoren (zie hierboven) tendeert reeds naar zo'n karakterwijziging, het fenomeen van Europese integratie (of volgens anderen ook een Atlantic community), waar zich in enkele decennia bestendige Deutschiaanse *zones of peace* lijken te hebben genesteld, riep twintig-dertig jaar geleden deze systeemvraag reeds eerder op. Sinds de jaren negentig dringt zich, niet verbazend, de vraag op of de wereld niet definitief is veran-

derd door het proces van globalisering. En anno 2009 valt zelfs het woord systeem*crisis*, zij het in de specifieke context van de wereldwijde economische neergang en speculaties over het verval van de Pax Americana.

Systeemcrisis of systeemevolutie?

Mijn stelling is dat er in de termen van de Leer der Internationale Betrekkingen geen sprake is van een systeemcrisis, maar wel van een snelle systeemevolutie. Wij moeten hier onderscheid maken tussen het *systeem* van statenanarchie, dat niet van de ene op de andere dag verandert, en de *orde* binnen dat systeem die zomaar wel kan omslaan, al is ook dat een zeldzaam verschijnsel. Als er al sprake van zou zijn van een plotselinge aflossing van de Pax Americana, is dat nog géén systeemcrisis maar een aflossing van de wacht (= macht). Een andere machtsorde houdt immers nog geen verandering van het anarchistisch principe in. De wereld verandert niet in een hiërarchisch georganiseerd systeem. Met de oervaders van de discipline, Hans Morgenthau, Morton Kaplan en Kenneth Waltz, is deze discussie kort te sluiten door te recapituleren dat er (ideaaltypisch) maar twee denkbare systemen in de wereldpolitiek zijn, de anarchie of de hiërarchie. Zij onderscheiden zich door het ordeningsprincipe: is er wel of geen centraal gezag? Vervolgens laten zich twee andere vragen stellen:

- wie of wat zijn de legitieme spelers? (staten, of ook nieuwe spelers?) en
- wat is de machtsorde of –verdeling binnen het systeem?

‘de twintigste eeuw eiste meer dan een statelijke orde die alleen maar tot doel had, zijn bestaan te verzekeren’

De tweede vraag is natuurlijk van groot belang maar is ‘slechts’ een interne aangelegenheid. Binnen de statenanarchie varieert ze van een unipolaire machtsorde (de laatste 15 jaar o.l.v. de VS), de bipolaire orde (tot 1990: de Sovjetunie versus de VS), tot twee varianten waarover de laatste tijd stevig wordt gespeculeerd. Met de opkomst van de BRIC-landen (Brazilië, Rusland, India en China) zou ons het tijdperk van de multipolaire orde kunnen wachten. Vier of vijf grootmachten hebben het dan voor het zeggen, en dat zal nog heel wat herverdelingsconflicten in de wereldpolitiek geven, gesteggel over zetels in de Veiligheidsraad, stemrecht in het IMF, en wellicht het voortbestaan van deze instituten zelf, enz. Ten slotte noem ik de variant die Richard Haass, president van de *Council on Foreign Relations*, heeft opgeworpen als hoogstwaarschijnlijke kandidaat: een nonpolaire orde. Hoewel Haass een bezadigd icoon is uit het Amerikaanse *foreign policy establishment*, is zijn variant in feite veel radicaler dan die van de spraakmakende Singaporese bestuurskundige Kishore Mahbubani, die feitelijk een multipolarist is.[3]

De wereld stapt momenteel niet over van statenanarchie naar een systeem met een centraal gezag. Wel kunnen we stellen dat de rol van staten - zie boven - is aangevuld met nieuwe actoren, en dat er sprake van een ‘polaire’ machtsverschuiving. Maar is dat voldoende om te spreken van een systeemwijziging, of is deze transformatie letterlijk van een lagere orde?

De transformatie voltrekt zich langs twee van de drie systeemcriteria: niet het ordeningsprincipe verandert (de wereld blijft anarchistisch) maar de elementen en de machtsorde zelf veranderen. Deze dynamiek laat zich, vereenvoudigd, verbeelden in een schema waarin vier ‘werelden’ voorstelbaar zijn (zie pagina 21).

Verdikking…

De zgn. Britse school heeft een evolutionaire ‘gemeenschaps’dimensie aan het systeemmodel van statenanarchie gegeven door de geleidelijke evolutie van een toestand van chaos naar de zich steeds verdikkende internationale gemeenschap te schetsen. De Britse politiek-filosoof Andrew Hurrell leidt ons in zijn fraaie boek “On Global Order” door de stadia van het vulgaire realisme, via de fragiele, dunne internationale gemeenschap, naar de zgn. *thick international community*. [4]

In het eerste stadium is het ieder voor zich, de gemeenschap is non-existent. Het tweede stadium kent een ‘beetje orde’. Raymond Aron formuleert de additionele vooruitgang als de kwaliteit dat staten misschien wel elkaar, maar het systeem als zodanig net niet willen verwoesten. In de volgende fase gaat Hedley Bull weer een stapje verder: de gemeenschap ontwikkelt zich tot een fragiele coëxistentie van staten. In zijn ijle internationale gemeenschap ontwaart hij dat staten het vermogen tot drie kwaliteiten hebben ontwikkeld:

- coëxistentie: ze houden hun samen-bestaan in stand, vernietigen het systeem als zodanig niet (het Aron-minimum);
- ze erkennen elkaars bestaan en soevereiniteit;
- ze kunnen hun onderlinge geweld enigszins reguleren (maar niet elimineren).

Hoe minimalistisch en 19e eeuws ook, deze opvattingen gaan er reeds van uit dat het systeem een normatief doel heeft, de fragiele gemeenschap van staten heeft coëxistentie als waarde. Dat is baanbrekend, want dat systeem onderscheidt zich van louter chaos, het niet willen coëxisteren, het onbeperkt willen voeren van oorlog. Let wel, Hedley Bull beschrijft de “Anarchical Society”, wat geen contradictio in terminis is maar juist een verdediging van de stelling dat anarchie géén chaos impliceert maar zelfs een begin van normontwikkeling kent.[5]
Ook meer constructivistische benaderingen beschouwen ‘orde’ als meer dan een opstelling (om even in voetbaltermen te spreken) van spelers en afspraken, maar als een toestand waarin de wereldpolitiek een karakter en een zeker doel en daaraan verbonden gedragsregels heeft, bijvoorbeeld de instandhouding van het statensysteem (met bijbehorende *raison d’état*).[6]

De Britse politiek-filosoof Andrew Hurrell

Britse historicus Michael Howard

Maar de twintigste eeuw eiste meer dan een statelijke orde die alleen maar tot doel had, zijn bestaan te verzekeren. Minstens twee bindmiddelen waren daarvoor verantwoordelijk. Schoorvoetend ontdekten staten hun lotsverbondenheid. En na de Tweede Wereldoorlog ontdekten niet alleen staten, maar ook hun *burgers*, los van hun nationaliteit, hun lotsverbondenheid. Het eerste bindmiddel was het groeiende besef van statelijke interdependentie. Om problemen tussen staten op te lossen of ten minste te vergemakkelijken, bleken internationale instituties onmisbaar. De vooruitgang op dit punt is indrukwekkend.
Gemeten naar de ruwe ontwikkeling van het aantal internationale organisaties en lidmaatschappen, alsook het aantal internationale verdragen, is de wereld in een eeuw tijd 7 à 10 maal zo hecht geworden.[7] Het tweede bindmiddel uitte zich in humanisering van de wereldpolitiek. Het internationaal recht, aanvankelijk een 'foreign office model of law' dat de dwarscontacten tussen staten smeerde, draaide een kwartslag en ontpopte zich steeds meer als een kracht die de rechten van burgers direct ging regelen, tot achter de (onslechtbaar geachte) voordeur van die Westfaalse staat. Het project-Mensenrechten, als je het zo zou mogen samenvatten, is een van de grootste sluipende revoluties geweest die de soevereiniteit van staten, althans het staatscentrisme, heeft uitgehold. Positiever gezegd: het project-Mensenrechten heeft het besef van een mondiale gemeenschap doen groeien. De aandacht voor het individu, via mensenrechten en democratisering mondiaal in een gemeenschappelijk vocabulaire verspreid, en de afhankelijkheid van staten van elkaar voor oplossingen van collectieve noden, maakt overheden feitelijk steeds minder autonoom en steeds méér geïntegreerd.

...of desintegratie van de internationale gemeenschap

Langs de tweede dimensie, die de relatieve positie van de natiestaat als (enige) actor in de wereldpolitiek weergeeft, zijn twee ontwikkelingen relevant. Het numerieke effect betreft de opkomst van veel nieuwe actoren, hierboven benoemd. Daarnaast heeft de Britse historicus Michael Howard (emeritus president van het *International Institute of Strategic Studies*) erop gewezen dat aan de statelijke soevereiniteit zelf steeds hogere kwalitatieve eisen worden gesteld. Was de Westfaalse staat slechts verplicht zijn eigen bestaan te beveiligen tegen externe gevaren, de moderne staat kan worden getoetst aan de *responsibility to protect* (de bescherming van zijn onderdanen) en volgens Howard is de post-Westfaalse staat zelfs verplicht is om al zijn burgers 'globaliserings*proof*' te maken, d.w.z. weerbaar tegen alle gevaren van de open internetsamenleving, op straffe van soevereiniteitsverlies.[8] Dat is een kwaliteitssprong, want maakt de staten niet de hoofdrolspelers, desnoods medespelers, maar slechts dienaren van dat systeem.
Howard komt tot een dramatische conclusie, namelijk:

> "De wereldorde wordt nu bedreigd door verandering, om niet te zeggen desintegratie, van het gehele statensysteem, dat gedurende een tijdperk van ruwweg 300 jaar het kader voor de internationale betrekkingen is geweest". Ł

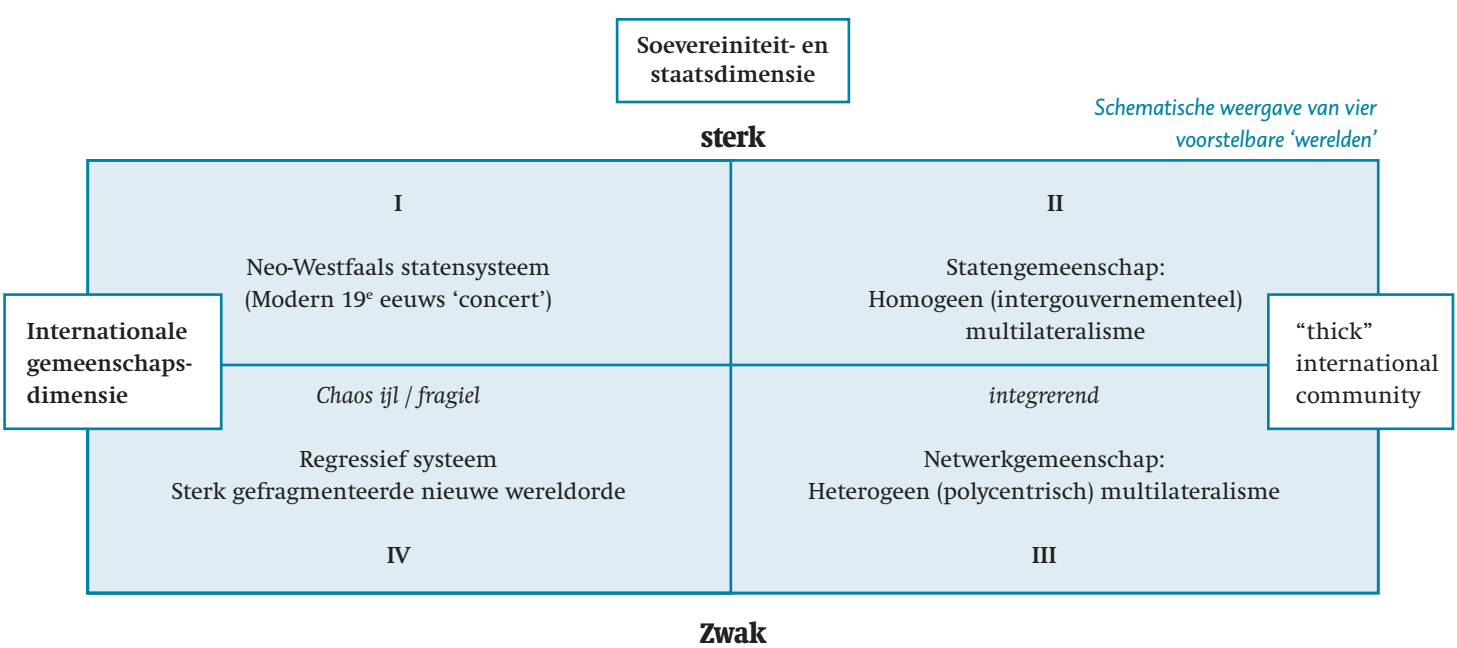

Schematische weergave van vier voorstelbare 'werelden'

Scenario's voor een toekomstige wereldorde

De vraag is: zijn de ogenschijnlijk dwarse ontwikkelingen, zoals door Hurrell en Howard geschetst, met elkaar te rijmen? Mijn antwoord is ja. Het schema op bladzijde 21 toont hoe de 'gemeenschapsdimensie' en de 'soevereiniteit- en staatsdimensie' tot vier mogelijke scenario's voor een toekomstige wereldorde kunnen leiden, *binnen* de permanentie van het systeem van anarchie.
Enerzijds ligt voor ons het betoog (Hurrell cs) dat de internationale gemeenschap zich geleidelijk nestelt en consolideert, aangevoerd door de dynamiek van globalisering en de emancipatie van de *global civil society*.
Anderzijds ligt voor ons de prognose (Howard cs) dat het statensysteem gevaar loopt te desintegreren, door strengere soevereiniteitsvereisten, door de opkomende macht van allerlei concurrerende spelers, van Artsen zonder Grenzen tot Al Qaida, door het falen resp. handelingsonbekwaam worden van staten, door het bewuste terugtreden van overheden als gevolg van ideologie en bestuurskundige inzichten en door de bewuste overdracht van staatstaken aan hogere soevereiniteitslagen zoals de Europese Unie.
Die twee ontwikkelingen zijn geenszins tegengesteld, integendeel, ze kunnen juist substituerend zijn.
Misschien is de desintegratie van het statensysteem tot op zekere hoogte zelfs wel voorwaarde voor de groei van de internationale gemeenschap. (Is dat, *after all*, ook niet wat het streven naar Europese eenwording behelst?) De voorspelling van Michael Howard hoeft dus nog niet tot somberheid te leiden. Het zou pas werkelijk dramatisch zijn als zijn desintegratie zich zou voltrekken zonder verdikking van de internationale gemeenschap (de chaos van kwadrant IV)!

Naar welke nieuwe wereldorde bewegen wij ons?

Geen scenario is op voorhand uit te sluiten, het uitgangspunt is juist de viersprong die de situatie van vandaag weergeeft en uitkijkt naar de vier 'toekomsten'. Zowel de verdikking van de internationale gemeenschap als de verdunning van de statelijke soevereiniteit, de afgelopen decennia grillig maar trendmatig een feit, suggereren een systeemevolutie van 'linksboven' naar 'rechtsonder', de netwerkgemeenschap. Een sluipende, maar op een Westfaalse tijdschaal wel degelijk spectaculaire, verandering. Maar resultaten uit het verleden...

De Koninklijke Marine - Zeeën van toekomst

Maritieme Visie 2030

Het zou haast aanmatigend zijn om in het Marineblad een koppeling te maken tussen de droge theorie van de Verkenningen en de natte praktijk van de krijgsmacht op zee.

Dit is wel de opdracht van de Interdepartementale Projectgroep Verkenningen ten aanzien van de krijgsmacht als geheel.[9] Voor een deskundige inventarisatie

van de maritieme dreiging en de daarbij vereiste capaciteiten verwijs ik graag naar de Maritieme Visie 2030, in het meinummer van het Marineblad behandeld.[10]
Zonder af te dingen op de analyse: de Maritieme Visie (MV) is breed en vraagt veel. De MV2030 voorziet een groeiend belang van oceanen, zeeën, delta's en kuststroken in economisch en demografisch opzicht. Zij voorziet een groeiende dreiging van symmetrisch en asymmetrisch opererende, zichtbare en onzichtbare tegenstanders. Energie-, koopvaardij-, milieu- en geopolitieke belangen op wateren die steeds minder vrij en steeds méér nationaal opgeëist zullen worden, laten gemakkelijk een register aan maritieme vermogens formuleren dat, zeker als de methode van extrapolatie vanuit de bestaande vermogens wordt toegepast, buitengewoon groot is.

Minder of meer marine-inzet

Ten minste drie factoren kunnen hierbij het beroep op de zeemacht (incl. Korps Mariniers) enigszins ontlasten. Dat zijn:

- de mate waarin andere krijgsmachtdelen of zelfs niet-militaire instrumenten kosteneffectieve(r) antwoorden kunnen geven op de verwachte dreigingen (voorbeeld: is piraterij het best op zee te bestrijden of aan de oorsprong, d.w.z. aan land binnen een falende staat?);
- de mate waarin de *maritieme omgeving* zich gunstiger ontwikkelt dan op grond van de MV2030 extrapolerend wordt verondersteld (voorbeeld: de SLOC's die zich door klimaatverandering in het arctische gebied kunnen ontwikkelen zijn behalve korter wellicht ook veiliger voor piraterij en terrorisme, en mijden kwetsbare *chokepoints* en wat in de MV2030 een toekomstig hoofdtoneel voor confrontatie, nl. de Indische Oceaan wordt genoemd);
- de mate waarin de *politieke omgeving* zich gunstiger ontwikkelt dan de MV2030 veronderstelt (voorbeeld: mogelijke ontwikkeling naar scenario-II, i.c. inkadering van maritieme conflicten in UNCLOS, doorzetten van de door het Human Security Project sinds 1990 waargenomen trend naar minder gewelddadige conflicten in de wereld etc.[11]).

Ik stel nadrukkelijk dat dit geen vanzelfsprekendheden zijn, maar mogelijke afwijkingen van een visionaire toe-

komst waarin het aandeel van de Koninklijke Marine in de 'Groeimarkt Bescherming' onevenredig zou toenemen. Om aan te geven dat de analyse overigens ook tot tegenovergestelde conclusies zou kunnen leiden, zou men factoren moeten inschatten die het 'natte' aandeel in de 'Groeimarkt Bescherming' zouden vergroten. Die factoren zijn:

- de mate waarin andere krijgsmachtdelen of niet-militaire instrumenten minder goed antwoorden kunnen geven op de verwachte dreigingen (voorbeeld: grotere noodzaak om vanuit zee te interveniëren als gevolg van afnemende beschikbaarheid *host nation support bases* bij groeiend aantal falende staten, scenario IV)
- de mate waarin de maritieme omgeving zich relatief ongunstig ontwikkelt (voorbeeld: het scenario van een *arctic scramble* rond de Noordpool uit geo-economische motieven, denkbaar in zowel scenario's I als III en IV[12])
- de mate waarin de politieke omgeving zich relatief ongunstig ontwikkelt (vergelijk bijv. het pleidooi tot weghalen van nucleaire *deterrent forces* van land en lucht naar *sea based forces* uit veiligheidsoverwegingen, denkbaar in toekomstscenario's III en IV[13]).

Tot slot

De interdepartementale projectgroep Verkenningen, die zich een weg zoekt naar 'Een Houvast voor de krijgsmacht van 2020' is voor de weinig benijdenswaardige taak gesteld om niet alleen de toekomst te schetsen, daar binnen politieke en budgettaire randvoorwaarden een passend krijgsmachtprofiel bij te leveren, en daarbij niet alleen visie, maar ook analyse en afweging van keuzes in één kaft moet verenigen. De grillen van de toekomst gaan daarbij zo ver dat een Maritieme Visie wel onmisbaar, maar niet onvermijdelijk is. Er hoeft zelfs geen lineair verband te bestaan tussen dreiging 2020 (of 2030) en (een groei van) de maritieme taak – en dat geldt evenzo voor het omgekeerde. In huiselijke taal gezegd: er zijn ook situaties denkbaar waarin méér dreiging minder marine kan betekenen, er zijn situaties denkbaar waarin minder dreiging méér marine kan betekenen. Dat geldt overigens voor alle krijgsmachtdelen, en het geldt zelfs voor Nederland. Dat maakt verkennen, vaak, tot de kunst van het onverwachte.

Prof. dr. J. (Ko) Colijn is defensiespecialist, redacteur van Vrij Nederland en hoogleraar aan de Erasmus Universiteit. Hij is tevens lid van de onafhankelijke klankbordgroep, onderdeel van de organisatie van het project Verkenningen. Voorzitter van de klankbordgroep is dr. G. Zalm (oud-minister van Financiën).

Noten

1. Deze bijdrage is gebaseerd en bouwt voort op de *1e Bart Tromplezing*, georganiseerd door het Nederlands Gesprek Centrum, Amsterdam 24 oktober 2008) en gepubliceerd als '*De Wereld in Alle Staten*, in: Socialisme & Democratie (11/2008), p.8-19 en Vrede en Veiligheid (37/4-2008) pp.419-435. De literatuur die voor deze bijdrage relevant en benut is, is te uitgebreid om hier te apart te vermelden. Als belangrijkste noem ik, voorzover hierna niet specifiek genoemd: Robert J. Art en Robert Jervis, *International Politics – enduring concepts and contemporary issues*, Pearson 2005; David Armstrong, Lorna Lloyd and John Redmond, *International Organisation in World Politics*, Palgrave/MacMillan 2004; John Baylis and Steve Smith, *The Globalization of World Politics*, Oxford 2008; Chris Brown and Kirsten Ainley, *Understanding International Relations*, Palgrave/MacMillan 2005;Georg Soerensen, *The Transformation of the State – beyond the myth of retreat*, Palgrave/MacMillan 2004; David Held & Anthony McGrew, *Governing Globalization – Power Authority and Global Governance*, Polity Press 2004; Richard W.Mansbach en Kirsten L.Rafferty, *Global Politics*, Routledge 2008; Kenneth N.Waltz, *Realism and International Politics*, Routledge 2008. Deze bijdrage is in 2009 voorts gebaseerd op discussies binnen de Klankbordgroep Toekomstverkenningen '*Houvast voor de Krijgsmacht van 2020*' en op een door de auteur gehouden inleiding op een Expertseminar over Toekomstscenario's , NIIB Clingendael, Den Haag 29 januari 2009. Last but not least is een versie van het algemene deel van deze bijdrage in juni 2009 verschenen als hoofdstuk onder de titel *De Nieuwe Wereld volgens het Boekje*, in "De Nieuwe Wereld", Christen-Democratische Verkenningen, Boom, Meppel, pp. 188-198.
2. The Australian, 7 mei 2009, www.theaustralian.news.com.au/story/0,25197,25396612-25837,00.html
3. Kishore Mahbubani, *The Case against the West*, in Foreign Affairs (May/June 2008), p. 111-124.
4. Andrew Hurrell, *On Global Order – Power, Values, and the Constitution of International Society*. Oxford University Press, 2007.
5. Hedley Bull, *The Anarchical Society: a Study in World Politics*. MacMillan, Basingstoke 2003.
6. Nick Bisley onderzoekt of globalisering 'systeem'-of 'orde'-invloed heeft. Op de korte en middellange termijn niet, meent hij, maar het heeft wel de gedragsregels (bv. oorlogvoering) en de rol, invloed en capaciteit van non-state actoren significant veranderd. Ik meen dat deze analyse zich goed verdraagt met de meer klassieke 'systeem-orde'-benadering die hier wordt gevolgd. Nick Bisley, *Rethinking Globalization*. Palgrave MacMillan 2007, p.220 ev.
7. Een eeuw geleden waren er maar een kleine 40 internationale organisaties met plm. 750 lidmaatschappen. Nu zijn dat zo'n 250 IGO's met duizenden lidmaatschappen. Op het vlak van internationale NGO's is de explosie nog spectaculairder: in een eeuw tijd van 175 naar 5500, wat bovendien veelzeggend is voor de emancipatie van de *global civil society*. (Het wereldwijde aantal ngo's wordt geschat op 40.000, waarvan ruim 25.000 werkzaam op het terrein van mensenrechten; het wereldwijde aantal Ingo's op ruim 6000). Eenzelfde ontwikkeling is zichtbaar in het aantal verdragen. Een eeuw geleden sloten landen er zo'n twintig per jaar. In de Koude Oorlog liep dat al op naar 120, tegen de eeuwwisseling was het opgelopen naar 170. Gebaseerd op o.a.: Volker Rittberger en Bernard Zangl, *International Organization – polity, politics and policies*. Palgrave/MacMillan, Basingstoke/New York 2006 (zij schatten het aantal INGO's, internationale ngo's dus, op 6.000, p.4); Chantal de Jonge Oudraat and Virgina Hauffler, *Global Governance and the Role of NGO's in International peace and Security*, AICGS Policy Report 33, American Institute for Contemporary German Studies. Johns Hopkins University, Washington 2008. Dit rapport schat het aantal NGO's 'active in the development, human rights, and peace and security fields' op 37-50.000 , p.11.Margaret P.Karns en Karen A.Mingst, *International Organizations - The Challenges and Processes of Global Governance*, Lynne Rienner, London 2004, geven 238 IGO's, 6500 Ingo's en 'millions' of ngo's (p.7, 11).
8. Michael Howard, *Are We at War - Closing Argument*, in: Survival (August/September 2008), p.248 ev.
9. Dr. S.J.G. Reyn, KTZ drs.C.L. Turnhout en drs.F.H. Gerretzen, *Stand van Zaken project Verkenningen*, in: Marineblad nr. 3, mei 2009, jrg.119, pp.18-22.
10. KLTZ J. de Jonge, *Maritieme Visie 2030*, in Marineblad nr.3, mei 2009, jrg.119, pp. 4-9.
11. The Human Security Report 2005, published for the Human Security Centre, University of British Columbia, Oxford University Press, 2005. w. Updates op www.humansecurity-brief.info/access.html.
12. Ko Colijn, *Klimaatverandering rond de Noordpool – Noordelijke Zeeroutes in Geostrategische Context*, NIIB Clingendael, mei 2009 (te verschijnen zomer 2009).
13. Zie Ivo Daalder and Jan Lodal, *The Logic of Zero*, in: Foreign Affairs, November/December 2008 Vol. .87/6, pp.80-96.

Door: LTZ 2 OC drs. R.M. de Ruiter

Het Amerikaanse Defensiebeleid in de 'Strategische Pauze'

Het Belang van een Toekomstvisie

"Because we can't predict the threats of the future we tend not to plan for them" verklaarde de Amerikaanse minister van Defensie Rumsfeld in juni 2001 voor de senaat.[1] Hij was op dat moment verantwoordelijk voor het schrijven van de *Quadrennial Defense Review* (QDR), één van de belangrijkste openbare Amerikaanse beleidsstukken over de militaire strategie en de samenstelling van de krijgsmacht voor de toekomst.

Minister Rumsfeld stelde dat plannen voor de toekomst niet zinvol was. De toekomst is niet te voorspellen en daarom houdt een toekomstvisie teveel rekening met de tegenwoordige tijd en recente ervaringen: "(...) the likely dangers of this new century may be quite different from the familiair dangers of the past".[2] De constatering van Rumsfeld is interessant in relatie tot de Strategische Verkenningen die het kabinet op dit moment uit laat voeren.
Heeft het nut om een blik te werpen op de toekomst? Volgens Rumsfeld niet, maar aan de hand van onderstaande analyse van de belangrijkste Amerikaanse beleidsstukken voor het defensiebeleid blijkt dat een goede verkenning van de toekomst wel degelijk van groot belang is. Dit artikel beperkt zich tot de periode vanaf het einde van de Koude Oorlog tot de aanslagen van 11 september 2001. Tijdens deze periode verdween de duidelijkheid van de Koude Oorlog en maakte die plaats voor onzekerheid. Juist in dit tijdvak was een toekomstvisie noodzakelijk om richting te geven aan de samenstelling van de krijgsmacht.

De strategie in Amerikaanse beleidsstukken

Het Amerikaanse defensiebeleid komt tot uiting in drie belangrijke openbare beleidstukken: de *National Security Strategy* (NSS) van de Amerikaanse president, de *Quadrennial Defense Review* (QDR) van de Minister van Defensie en de *National Military Strategy* (NMS) van de voorzitter van de *Joint Chief of Staff,* de hoogste Amerikaanse militair. De NSS benoemt de belangrijkste bedreigingen en hoe de regering hiermee denkt om te gaan. De NMS beschrijft hoe de krijgsmacht dit moet gaan bereiken. De QDR heeft ook een financieel karakter, zoals investeringen in nieuw materieel en bezuinigingen. De drie beleidstukken vertegenwoordigen de strategische

Boven: Voormalige Amerikaanse minister van Defensie Rumsfeld

Na het einde van de Koude Oorlog was de vijand verdwenen en had het Amerikaanse ministerie van Defensie aanzienlijk minder geld te besteden. Maar de krijgsmacht was bijna voortdurend actief in complexe crisisbeheersingsoperaties. Op de foto inzet van Amerikanen tijdens de oorlog in Kosovo.

toekomstvisie van de drie belangrijkste spelers op het gebied van het defensiebeleid: de opperbevelhebber, de hoogste militair en de hoogste ambtenaar.
De documenten hebben een belangrijke verantwoordingstaak. Aanleiding voor het opstellen van de beleidsstukken waren een serie mislukte militaire operaties, zoals de oorlog in Vietnam, en budgetoverschrijdingen bij het ontwikkelen van nieuw materieel. Om dit in de toekomst te voorkomen eiste de senaat halverwege de jaren tachtig meer inzicht in het Amerikaanse defensiebeleid. Het belang van de documenten en de positie van de opstellers maken ze tot een geschikte bron voor de bestudering van de ontwikkeling van het Amerikaanse defensiebeleid in de jaren negentig van de vorige eeuw.

Periodisering: De Strategische Pauze

De Verenigde Staten was na het einde van de Koude Oorlog de enige overgebleven supermogendheid en had geen gelijkwaardige tegenstander meer. Daarmee was de legitimiteit van de bestaande krijgsmacht verdwenen. De zoektocht naar een nieuw doel en samenstelling van de krijgsmacht was begonnen. De vraag wat voor krijgsmacht paste bij de nieuwe Amerikaanse positie was bepalend voor het defensiebeleid na de Koude Oorlog. De regeringen van H.W. Bush en Clinton gaven hetzelfde antwoord: een kleinere krijgsmacht. Ze inden het vredesdividend en gaven de krijgsmacht een nieuwe legitimiteit: het voeren van twee grote regionale conflicten. Anderen waren het daar niet mee eens. De periode zonder tegenstander was een 'Strategische Pauze', die gebruikt moest worden om een technologische voorsprong op te bouwen. Deze gedachtegang was bepalend voor het defensiebeleid van G.W. Bush. De snelle ontwikkeling van de informatietechnologie en het succes van

precisiewapens en *stealth* bommenwerpers waren de voorbodes van een nieuwe *Revolution of Military Affairs*. Niet meedoen aan deze revolutie was erg gevaarlijk. Volgens Rumsfeld: "(...) the most dangerous is to wait until an innovative competitor comes along and finds a way to attack your position".[3]
De zoektocht naar een nieuw bestaansrecht en samenstelling van de krijgsmacht kwam op 11 september 2001 geheel onverwacht ten einde. De regering van president van G.W. Bush begon de "long war against terrorist networks".[4] Een nieuwe tegenstander en richting voor het defensiebeleid was gevonden.

Legitimiteit

George H.W. Bush was president ten tijde van de val van de muur. In de *National Security Strategy* van augustus 1991 stelde hij:
"(...) our force can be some 25 percent smaller than the force we maintained in the last days of the Cold War. The changes we have seen in the overall international environment have made this smaller force possible, and the increasing demands on our resources to preserve the other elements of our national strength have made it necessary."[5]

'de Amerikaanse krijgsmacht had door de vele bezuinigingen moeite om alle taken uit te voeren'

De voorzitter van de *Joint Chief of Staff* generaal Colin Powell introduceerde het *Base Force*-concept. Een kleinere krijgsmacht, maar met voldoende capaciteit voor twee regionale conflicten.[6] De Golfoorlog leek het succes van het concept aan te tonen. President H.W. Bush kondigde zelfs een nieuwe wereldorde aan met een grotere rol voor internationale samenwerking voor het bewaken van de vrede.
Bush was niet in staat om zijn populariteit tijdens de Golfoorlog te verzilveren en verloor in 1993 de presidentsverkiezingen van Bill Clinton. De nieuwe president was geen aanhanger van het *Base Force*-concept. Het was in zijn ogen een verkleinde Koude Oorlog-krijgsmacht. Zijn minister van Defensie Lee Aspin kreeg de opdracht voor een "full-scale assessment of what defense forces and systems our nation needs for this new security era".[7] Het resultaat was de *Bottom Up Review*, die Clinton verwerkte in zijn *National Security Strategy* van 1995. Ondanks de ambitie om de krijgsmacht een nieuwe richting te geven hield ook Clinton de bestaande structuren in stand. De samenstelling van de krijgsmacht bleef gebaseerd op het voeren van "two nearly simultaneous major regional conflicts".[8] De belangrijkste reden was "(...) to avoid a situation in which an aggressor in one region might be tempted to take advantage when U.S. forces are heavily committed elsewhere."[9] Interessant was de toevoeging van de uitdrukking "two nearly simultaneous". De Amerikaanse krijgsmacht had door alle bezuinigingen moeite om alle taken uit te voeren. De Amerikaanse krijgsmacht kreeg, net als veel andere westerse krijgsmachten, te maken met de paradox van de jaren negentig: tijdens de Koude Oorlog was het belang van de krijgsmacht duidelijk en het budget hoog, maar werd de krijgsmacht sporadisch ingezet. Na het einde van de Koude Oorlog was de vijand verdwenen en had Defensie aanzienlijk minder geld te besteden. Maar de krijgsmacht was bijna voortdurend actief in complexe crisisbeheersingsoperaties.[10]

Onderschatting crisisbeheersingsoperaties

Ondanks de voortdurende belasting door de crisisbeheersingsoperaties waren deze taken in de *National Security Strategy* van 1995 een bijzaak. Desondanks legden deze operaties een enorm beslag op de Amerikaanse krijgsmacht. De uitzendingen waren langdurig, intensief en complex. De handhaving van de *no-fly*-zones boven Irak vroeg in heel de jaren negentig de aandacht, de Verenigde Staten trokken zich terug uit Somalië toen achttien Amerikanen sneuvelden tijdens een mislukte poging de orde te handhaven en tijdens de oorlog in Kosovo was voor het eerst sinds de Tweede Wereldoorlog geen carrier gestationeerd in de Pacific.[11]
Toch had de grote belasting van de de *Smaller-Scale Contingencies* (SCC) weinig invloed op de "*National Security Strategy for a New Century*", die president Clinton eind jaren negentig publiceerde. De twee "bijna gelijktijdige" regionale conflicten bleven de basis vormen voor de samenstelling van de krijgsmacht. De belasting van de crisisbeheersingsoperaties kreeg wel meer erkenning: "These operations will likely pose frequent challenges for U.S. military forces and cumulatively require significant commitments over time".[12] De oplossing was terughoudend te zijn bij deelname aan dit soort operaties: "U.S. participation in smaller-scale contingency operations must be selective".[13] Ook haakte Clinton aan bij de stroming die beweerde dat het Amerikaanse leger zich diende te moderniseren. Hij stopte met bezuinigen op defensie en maakte extra geld vrij voor de modernisering van de Amerikaanse krijgsmacht.

Revolution Of Military Affairs

President George W. Bush begon in 2001 aan zijn eerste termijn als president van de Verenigde Staten. De *Quadrennial Defense Review* van 2001 verscheen op 30 september, bijna een maand na de aanslagen van 11 september. De kern van de publicatie was voor 11 september geschreven en is een goede bron voor het denken van de regering Bush over defensie in de periode voor de aanslagen. Volgens de *Quadrennial Defense Review* van 2001 was de krijgsmacht in de afgelopen jaren verzwakt door de grote bezuinigingen en de vele uitzendingen.[15] Ook was de krijgsmacht sinds het einde van de Koude Oorlog niet fundamenteel veranderd:
"Yet today our military is still organized more for Cold War threats than for the challenges of a new century for industrial age operations, rather than for information age battles. There is almost no relationship between our budget priorities and a strategic vision. The last seven years have been wasted in inertia and idle talk. Now we must shape the future with new concepts, new strategies, new resolve".[16]

De regering-Bush verhoogde het defensiebudget en koos voor een nieuwe benadering: De focus kwam te liggen op de technologische capaciteiten van toekomstige tegenstanders: "The shift is intended to refocus planners on the growing range of capabilities that adversaries might possess or could develop."[17] Het antwoord op deze vraag bepaalde vervolgens de samenstelling van de krijgsmacht. De regering G.W. Bush stelde vast dat een *"Revolution of Military Affairs"*[18] plaatsvond:
"This opportunity is created by a revolution in the technology of war. Power is increasingly defined, not by mass or size, but by mobility and swiftness. Influence is measured in information, safety is gained in stealth, and force is projected on the long arc of precision-guided weapons. This revolution perfectly matches the strengths of our country – the skill of our people and the superiority of our technology. The best way to keep the peace is to redefine war on our terms."[19]
Niet meedoen aan deze revolutie betekende dat de Amerikaanse krijgsmacht in een toekomstig conflict kansloos zou zijn. Bush verhoogde het defensiebudget en richtte de krijgsmacht niet langer in op basis van toekomstige tegenstanders, maar op de mogelijke capaciteiten van wapensystemen. Opvallend is de vanzelfsprekendheid van de noodzaak van de *Revolution of Military Affairs*. Nergens in het beleidstuk wordt een tegenstander genoemd die de ambitie of mogelijkheden heeft om de Verenigde Staten voorbij te streven.
De eerste voorlopige conclusies van de aanslagen waren verwerkt in de *Quadrennial Defense Review* van 2001. Het belangrijkste effect was dat het weer legitimiteit gaf aan de krijgsmacht:

"The loss of life and damage to our economy from the attack of September 11, 2001 should give us a new perspective on the question of what this country can afford for its defense".[20]
Bush verklaarde het internationale terrorisme de oorlog, viel Afghanistan en Irak binnen en daarmee was de Strategische Pauze ten einde.

Met het verklaren van de oorlog tegen het internationale terrorisme en de inval in Afghanistan en Irak was de Strategische Pauze in het Amerikaanse Defensiebeleid ten einde.

Analyse van de beleidsstukken

De bestudering van de belangrijkste Amerikaanse strategische beleidsstukken geeft een goed beeld van het denken over de krijgsmacht in de Strategische Pauze. Het einde van de Koude Oorlog betekende dat de basis voor het defensiebeleid was verdwenen. Wat voor een krijgsmacht was nodig voor de periode na de Koude Oorlog? Deze vraag bepaalde het defensiebeleid tot 11 september 2001. George H.W. Bush en Clinton reduceerden de omvang van de krijgsmacht. In plaats van een mondiaal conflict diende de krijgsmacht in staat te zijn om twee regionale conflicten uit te vechten. George W. Bush verhoogde het defensiebudget en zette in op technologische superioriteit en niet meer op toekomstige vijanden. Het had geen zin om de krijgsmacht in te richten voor onvoorspelbare dreigingen. Een voorsprong in capaciteiten was de garantie voor de Amerikaanse veiligheid. Geven de twee benaderingen antwoord op het legitimiteitvraagstuk? Beide benaderingen gaven weliswaar richting aan de samenstelling van de krijgsmacht, maar een goede toekomstvisie ontbrak. De Amerikaanse krijgsmacht veranderde hierdoor niet wezenlijk gedurende de Strategische Pauze. Het draaide nog steeds om de vliegdekschepen, straaljagers en tanks. Uiteraard werd het

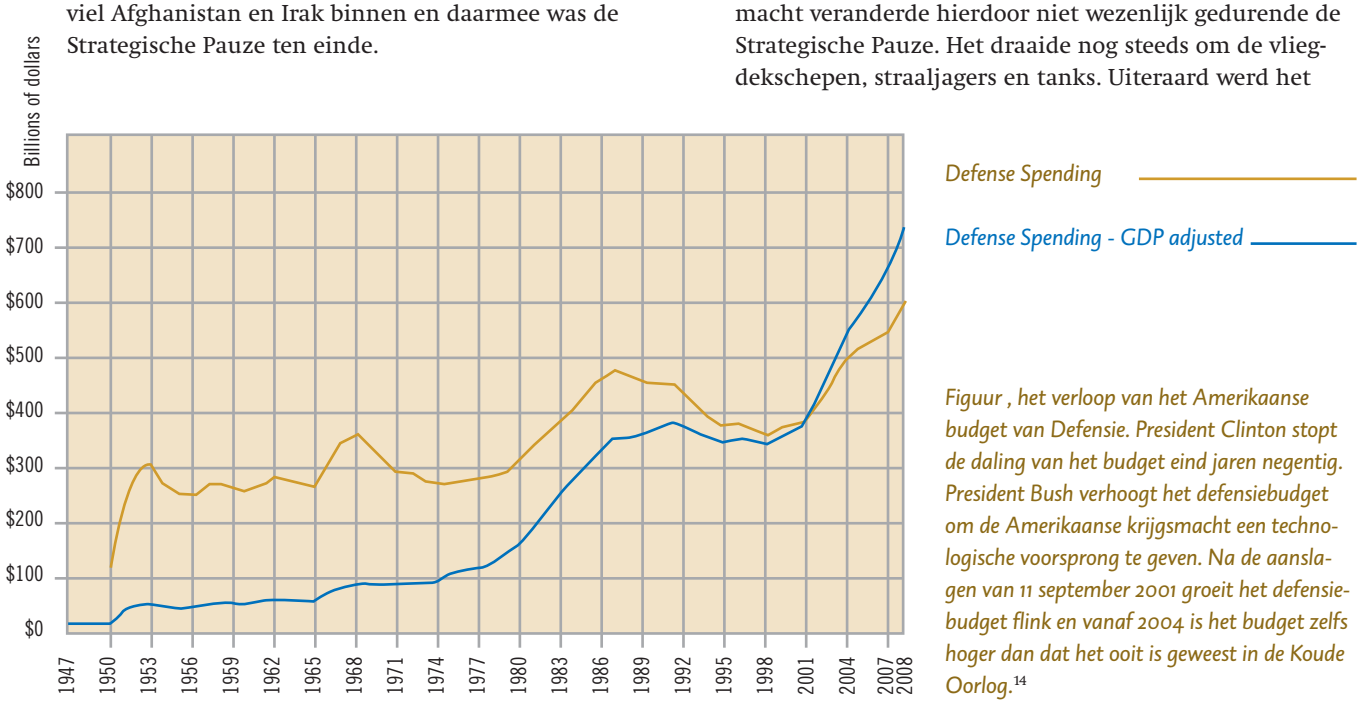

Figuur , het verloop van het Amerikaanse budget van Defensie. President Clinton stopt de daling van het budget eind jaren negentig. President Bush verhoogt het defensiebudget om de Amerikaanse krijgsmacht een technologische voorsprong te geven. Na de aanslagen van 11 september 2001 groeit het defensiebudget flink en vanaf 2004 is het budget zelfs hoger dan dat het ooit is geweest in de Koude Oorlog.[14]

materieel gemoderniseerd en werden nieuwe systemen toegevoegd of belangrijker, zoals onbemande vliegtuigen en *special forces*, de structuur veranderde niet wezenlijk.
Er zijn drie verklaringen voor het ontbreken van een goede toekomstvisie. Allereerst leek de Golfoorlog het succes van een kleinere krijgsmacht, ingericht voor het voeren van regionale conventionele oorlogen, aan te tonen. Ook de nadruk op technologische capaciteiten was gedeeltelijk gebaseerd op de Golfoorlog. De successen van de moderne middelen zoals precisiewapens en stealth bommenwerpers waren het bewijs voor het begin van een *Revolution of Military Affairs*. Achteraf is de Golfoorlog een uitzondering geweest, die echter wel mede bepalend is geweest voor het Amerikaanse defensiebeleid.
De tweede verklaring is de onderschatting van *Small Scale Contingencies*. De crisisbeheersingsoperaties houden de Amerikaanse krijgsmacht sinds het einde van de Koude Oorlog bijna voortdurend bezig. Opvallend is dat geen enkele Amerikaanse regering een kritisch analyse maakt van dit soort operaties en zichzelf de vraag stelde of dit misschien de nieuwe legitimiteit van de krijgsmacht was. De regionale conflicten en de conventionele manier van oorlogvoeren bleven bepalend voor de omvang en samenstelling van de krijgsmacht. Ook de investeringen in technologische capaciteiten waren niet gericht op gebruik in crisisbeheersingsoperatie, maar op het verslaan van een reguliere tegenstander.
De laatste verklaring was het ontbreken van een kritische analyse van toekomstige conflicten en tegenstanders. Hoe zouden de conflicten van de toekomst er uit zien? De crisisbeheersingsoperaties stelden de krijgsmacht voor grote uitdagingen. De vraag of wederopbouw en handhaven van vrede een primaire taak was voor de krijgsmacht werd niet gesteld. De oplossing voor de problemen die deze operaties gaven was afzijdigheid. De keuze voor technologische superioriteit was misschien valide, maar de vraag of er überhaupt een tegenstander was die de rivaliteit wilde en kon aangaan ontbrak. Kortom de Amerikaanse krijgsmacht was in 2001 een kleinere en moderne variant van wat het was in de Koude Oorlog.
Uiteindelijk was het geen technologische superieure reguliere tegenstander die de Amerikanen een slag toediende op 11 september en vocht de krijgsmacht in de straten van Bagdad en de bergen van Afghanistan tegen een irreguliere tegenstander. Illustratief is de aanval van de Noordelijke Alliantie en Amerikaanse *special forces* op een bolwerk van de Taliban en Al Qaeda. Ondanks de focus op technologie waren het eenheden te paard, weliswaar met de ondersteuning vanuit de lucht. *Close air support* gaf de Amerikanen een technologische voorsprong, het was geen vernieuwend concept.[21]

De Strategische Verkenningen

Is het zinvol om de ontwikkeling van het Amerikaanse veiligheidsbeleid van de Verenigde Staten met die van Nederland te vergelijken? Uit de analyse blijkt dat beide landen tegen gelijke problemen aanliepen. Het einde van de Koude Oorlog betekende enorme bezuinigingen en de zoektocht naar een nieuwe legitimiteit. De Nederlandse regering maakte een andere keuze: de krijgsmacht werd ingericht voor crisisbeheersingsoperaties en expeditionair optreden. Het was achteraf een juiste keuze gezien de voortdurende inzet van de krijgsmacht in crisisbeheersingoperaties sinds het einde van de Koude Oorlog. Daarmee is het niet gezegd dat crisisbeheersingsoperaties ook de operaties van de toekomst zijn. De spanningen met Noord-Korea, de race om grondstoffen en de proliferatie van onderzeeboten kunnen een voorbode zijn voor een ander soort conflicten in de toekomst. Een goede analyse van toekomstige dreigingen en een bijpassende krijgsmacht is geen garantie voor de juiste keuze, maar maakt de kans op ongewenste verassingen wel kleiner. De Verenigde Staten maakte geen kritische analyse van de mogelijke dreigingen in de toekomst en werden verrast, eerst in New York, daarna in Irak en Afghanistan. De constatering van Rumsfeld dat de toekomst niet te voorspellen is, was juist. Of het daarom ook niet nodig is om er over na te denken lijkt minder terecht.

LTZ 2 OC drs. R.M. de Ruiter is werkzaam bij de Faculteit Militaire Wetenschappen van de Nederlandse Defensie Academie. Dit artikel is een bewerking van een bijdrage aan de landenstudie Verenigde Staten in het kader van het project *'Verkenningen: Houvast voor de krijgsmacht van 2020'*.

Noten

1. Rumsfeld, D.H., *Prepared testimony of U.S. Secretary of Defense for Senate armed services committee*, 21 juni 2001, http://armed-services.senate.gov/statemnt/2001/010621rumsfeld.pdf, 8.
2. Ibidem, 8.
3. Rumsfeld, *Prepared testimony of U.S. Secretary of Defense for Senate armed services committee*, 13.
4. Quadrennial Defense Review Report, February 6, 2006, 11.
5. National Security Strategy 1991, www.globalsecurity.org/military/library/policy/national/nss-918015.htm.
6. Jaffe, L.S., *The Development of the Base Force 1989 – 1992* , Office of the Chairman of the Joint Chiefs of Staff, 1993, www.dtic.mil/doctrine/jel/history/baseforc.pdf, 11 en 29.
7. A National Security Strategy Of Engagement And Enlargement 1995, www.au.af.mil/au/awc/awcgate/nss/nss-95.pdf, 3.
8. National Security Strategy 1995, 7.
9. Ibidem, 9.
10. Bijvoorbeeld, Irak, Somalië, Haïti, Joegoslavië, Kosovo en talloze kleine missies.
11. Kagan, F. W., *Finding the Target, The Transformation of American Military Policy*, Encounter Books, New York, 2006, 196-197.
12. *National Security Strategy for an new age*, http://clinton4.nara.gov/media/pdf/nssr-1299.pdf, 18
13. Quadrannial Review 1997, www.defenselink.mil/qdr/archive/, section III.
14. www.data360.org/dsg.aspx?Data_Set_Group_Id=539.
15. QDR 2001, 10.
16. Finding the Target, 266.
17. QDR 2001, 17.
18. Zie voor een overzichtsartikel over RMA: Osinga, F., *"Airpower" in het postmoderne tijdperk* in: Militaire Spectator 6 juni 2003, 338-358.
19. Speech van president George W. Bush in de Citadel, South Carolina, 23 September, 1999, www.citadel.edu/pao/addresses/pres_bush.html.
20. QDR 2001, vi.
21. Speech van President George W. Bush in de Citadel, South Carolina, 11 December 2001, www.citadel.edu/pao/addresses/presbush01.html

Wilt u een reünie in het Marineblad vermelden? Stuur uw aankondiging (waarin ook datum, locatie, tijd en contactgegevens zijn opgenomen) naar marineblad@kvmo.nl

29 augustus 2009

Reünie van **KIM lichting 1979**. Locatie: Den Helder. Voor meer informatie: KLTZ Theo Zelisse, parteejo@gmail.com

19 september 2009

7 SQN 60 jaar. Locatie: Maritiem Vliegkamp De Kooy. Deze dag wordt tevens een airshow gehouden op de Kooy in samenwerking met Den Helder Airport. Voor meer informatie of aanmelden: **www.60jaar7.nl**.

25 september 2009

Oudgediende Hofmeesters, botteliers, koks en marva's ingedeeld bij deze dienstvakken. Locatie: Amsterdam Marine Kazerne. Verdere informatie: L. v.d. Tas, telnr.: 0714 023 346. Tijd: 10.00 – 16.00 uur. De kosten voor deze dag zijn € 15,00 te storten op giro 4906478, tnv C. v. Tol, Boternessenstraat 38, 1382 EC, Weesp, met vermelding 'Contactdag.'

3 oktober 2009

Lichting 1989 adelborsten Koninklijk Instituut voor de Marine te Den Helder. De reünie is bedoeld voor hen die in 1989 op het KIM zijn geïnstalleerd als adelborst. Locatie: KIM, Den Helder. Nadere Informatie: **http://lichting89.wordpress.com** of email: **lichting89@xs4all.nl** of telefonisch: 06-22023904 (Anne-Marie Schuurman-Kleijberg).

9 oktober 2009

FERTH1973 reünie voor ex-opvarenden van Hr.Ms. Limburg en Hr.MS. Van Galen in de periode juni - december 1973. Locatie: WSOV op de oude Rijkswerf te Den Helder. Aanmelden bij K. IJzendoorn, tel. 0651120940 of **ijzberg@planet.nl**. De kosten zijn € 25,00 p.p. Er kan een DVD worden besteld van deze reis voor € 15,00. Kosten kunnen worden gestort op rekeningnummer ABNAMRO 461752492 t.n.v. FERTH 1973, ovv 'reünie 2009'. Aanmelden voor 1 september. betalen voor 15 september. Zie ook **www.ferth19763.nl**

18 oktober 2009

19e Reünie van de stichting '**Reünisten Hr.Ms. De Zeven Provinciën en voormalig Nederlands Nieuw-Guinea**'. Locatie: Congres- en reüniecentrum Kumpulan Bronbeek, Velperweg 147 te Arnhem. Tijd: 12.00 uur (zaal open om 11.00 uur). Aanmelden: door overmaking van € 14,00 p.p., op giro 9316837, tnv. Stg reün 7 Prov&NNG, De Joncheerelaan 25, 3481 GN Harmelen. Vermeld altijd uw adres, overschrijving geldt als toegangsbewijs! Nadere informatie: ng.meeuwsen@hccnet.nl

20 november 2009

Noordzee opnemers Hr.Ms. Buyskes en Blommendal. Locatie: Den Helder. Opgave tot 23 oktober via e-mail **fam.boin@quicknet.nl** en storting van inschrijfgeld (€ 20) op 84.58.40.304 t.n.v. A. van Wijngaarden, te Den Helder. Als u hier aan voldaan heeft, krijgt u verdere informatie.

26 november 2009

Hr.Ms. Evertsen F815, Snellius, Luymes en Hoogeveen. Locatie: de Dukdalf, Den Helder. Kosten: € 15,00 p.p. Aanmelden voor 1 oktober door overmaking van € 15,00 op rekeningnummer 1347.75.678 t.n.v. Stichting V.V.K.M. o.v.v. 'reünie 26-11-2009'. Willem Giezen, Kelvinstraat 3, 5223 GD 's Hertogenbosch, e-mail: **willemgiezen@gmail.com**.

4 december 2009

Koninklijke Marine Sinte Barbara viering. Locatie: Den Helder. Voor en door actief dienende zee-officieren met aantekening ARTO of OVART, KMR-officieren afkomstig uit de dienstvakken Geschutsmaker, Vuurleidingskonstabel, Geschutskonstabel en andere marinelieden met artilleristische betrokkenheid. Naast het reüniegehalte worden het artilleristisch verleden, heden en toekomst belicht. Op de avond zal ook de Sinte Barbara-trofee worden uitgereikt aan artillerist(en) die van zich hebben doen spreken. Meer informatie: Sinte Barbara Reünie Commissie: LTZ1 Stephan Glaser (06-20324422) en LTZ1 ir. Ronald de Groot (0223-652623). Website: **www.sintebarbara.com**.

30 oktober 2009

65 jaar Vrouw in de Koninklijke Marine

Bijna 65 jaar geleden, op 31 oktober 1944, werd de eerste vrouwelijke militair binnen de Koninklijke Marine toegelaten. Later volgden meerdere vrouwen. Uiteraard in walfuncties, onder het motto: "maak een man vrij voor de vloot", want de Tweede Wereldoorlog was nog in volle gang. In de tijd die volgde breidden de opleidingsmogelijkheden zich verder uit, waardoor de carrièregang van de vrouwen werd bespoedigd. In 1983 werd de opleiding tot beroepsofficier aan het Koninklijk Instituut voor de Marine voor vrouwen toegankelijk. Steeds meer rangen en functies zijn opengesteld. De onderlinge solidariteit en korpsgeest van de vrouwen waren sterk ontwikkeld en gebleken was, dat er behoefte bestond tot blijvend contact tussen ex- en actief dienende vrouwelijke militairen van de Koninklijke Marine.

Daarom werd op 8 oktober 1970, op voorstel van de toenmalige Chef Marine Vrouwen Afdeling, hoofdofficier MARVA II P. Cortenraad, de Vereniging van Ex- en actief dienende vrouwelijke militairen opgericht. Het doel van de vereniging is het onderhouden en versterken van contacten tussen ex- en actief dienende vrouwelijke militairen. Dit gebeurt op landelijk- en regionaal niveau door middel van het organiseren van o.a. excursies, bezoeken aan marine- instellingen, vaardagen, line-dance dagen, vakantie reisjes, nieuwjaars bijeenkomsten en reünies. Tevens verschijnt voor leden vier maal per jaar een informatief contactblad.

65 jaar Vrouw in de Marine wordt op 30 oktober 2009 op grootse wijze gevierd door middel van de vijfjaarlijkse reünie in de "Witte Raaf" op het Nieuwe Haven terrein te Den Helder. Nadere informatie: **www.reunie.ex-actkm.nl, reunie@ex-actkm.nl**. Reüniecommissie Ex-act KM, Goudsbloemstraat 28, 1782 AW Den Helder

De MLD in vreemde dienst

Zitten we op het goede spoor?

Met het oprichten van het Defensie Helikopter Commando (DHC) is de Marine Luchtvaartdienst (MLD) als Groep binnen het CZSK opgehouden te bestaan. De MLD is echter niet opgeheven, zoals zelfs wel eens door "insiders" wordt gesuggereerd. De groep personeel die zich bezighoudt met maritieme luchtvaart is nagenoeg geheel opgenomen binnen het DHC.

Ook zijn binnen CZSK, CLSK, Kustwacht Nederlandse Antillen en Aruba (KuWa NA&A) en binnen de Directie Materieel Organisatie (DMO) in de afdeling Maritieme en Onbemande Luchtvaart en in het project NH90 nog een aantal MLD-ers actief.

Tijdens de reorganisatie die heeft geleid tot de oprichting van het Defensie Helikopter Commando op 4 juli 2008 hebben velen hun twijfel uitgesproken over de ophanging binnen CLSK. Ook is er intern de MLD veel kritiek geweest op het reorganisatieresultaat en ook nu wordt nog regelmatig 'gesomberd' en soms gemord over de onduidelijkheid die er heerst. Een jaar na de oprichting heersen er bij een deel van het personeel van Maritiem Vliegkamp De Kooy nog steeds twijfels en is er hier en daar zelfs sprake van onrust. Hoewel de problemen niet moeten worden onderschat, liggen oplossingen binnen handbereik en is er genoeg reden om optimistisch naar de toekomst te kijken. Reden genoeg om eens terug te kijken, de balans op te maken en vooruit te kijken. De titel van dit stuk is daarmee niet gewoon een leuke *eyecatcher*, maar een vraag die moet worden beantwoord.

De constante waarde van de Marine Luchtvaart Dienst

De MLD bestaat al meer dan 90 jaar. Op 18 augustus 1917 werd de MLD opgericht, zodat de cultuur van de zeevarende marine en de luchtvaartcultuur werd samengevoegd. Ook toen werd al ingezien dat naast de bestaande luchtvaartafdeling van de landmacht op Soesterberg nog een maritiem vliegend bedrijf nodig was omdat voor maritieme taken maritiem geschoold personeel nodig was. Die constatering is van alle tijden en geldt nu onverminderd.

MLD-Vaandel en Militaire Willems-Orde

Die specifieke gemengde cultuur speelde toen en speelt ook nu nog steeds een belangrijke rol. De MLD beschikt over een eigen vaandel waar de Militaire Willems- Orde aan is verbonden. We hoeven daar niet emotioneel van te worden maar het is wel een waardevol symbool met een belangrijke rol. Toen ik in 2008 Groepsoudste MLD werd, heb ik tijdens mijn toespraak het volgende over het vaandel gezegd:

> "Vrijwel elke organisatie maakt bewust gebruik van beelden en symbolen. Albert Hein, Shell, de plaatselijke volleybalvereniging enzovoorts. Een symbool of logo vertegenwoordigt niet alleen een product maar is voor het personeel ook een weerspiegeling van de collectieve normen en waarden, het gedrag en gebruiken binnen deze organisatie. Het zorgt dus voor groepsgevoel en binding. Als je een willekeurige werknemer vraagt wat het logo van de organisatie voor hem of haar betekent zal het antwoord mogelijk iets afwijken van de officiële lezing, maar zal de beschrijving toch een groot aantal overeenkomsten vertonen met de beleving die anderen in die organisatie hebben. Ik gebruik heel bewust het woord beleving omdat ik daarmee eenvoudig de relatie kan leggen naar een stuk emotie dat onlosmakelijk aan symbolen en beelden vastzit.
> De aanleiding voor het ontwerpen van het MLD-vaandel ligt in operationele prestaties van de MLD tijdens de Tweede Wereldoorlog. Deze prestaties waren van dusdanig kaliber dat koningin Wilhelmina de MLD in 1942 de Militaire Willems-Orde der 4e klasse uitreikte. Deze Willems-Orde werd initieel vastgehecht aan een "in alle haast ontworpen" MLD-vlag. Een vlag werd kort daarna binnen de MLD als onvoldoende representatief geacht, waarna een initiatief werd gestart om een vaandel te verkrijgen..... Het vaandel zelf is op zichzelf dus slechts een uitingsvorm waarin de onderliggende gedachte en historie wordt gevangen. Het belang zit natuurlijk veel meer in de onderliggende feiten en gebeurtenissen: de Militaire Willems-Orde, de waardering voor de prestaties die werden geleverd en het vakmanschap

en de mentaliteit die daaraan ten grondslag hebben gelegen..... Bijna alles wat met de MLD te maken heeft is dus in de loop van de jaren veranderd. Wat echter niet is veranderd is de mentaliteit en het vakmanschap en het feit dat de MLD als relatief kleine groep deel uitmaakt van een grotere organisatie, waarin we nog steeds dat eigen ding doen .....
.... De constante waarde van de MLD moeten we dus niet zoeken in vliegtuigen of organisatiestructuren, maar die zit in de mensen. Er is dus nog een MLD met dezelfde waarden als de MLD van vroeger. Het MLD-vaandel als symbool was en is daar de weerspiegeling van. Het vaandel is daarmee dus niet iets van het verleden maar het is iets van nu en van de toekomst en blijft daarmee een belangrijke centrale positie innemen voor het MLD-personeel ....."

Hoewel het MLD-vaandel voor enkelen binnen CLSK nog punt van discussie is, worden het MLD-vaandel en de MLD-traditie binnen het DHC levend gehouden. Hopelijk neemt het begrip wat het vaandel voor die kleine groep marinemensen symboliseert binnen CLSK op termijn verder toe. Ik ben er echter al van overtuigd dat we hier ook een modus in gaan vinden. Als GO MLD wil ik het vaandel met verstand gebruiken, dat wil zeggen, op de juiste momenten en niet confronterend. Zoals het voor veel zaken geldt: "live and let live". Eén van die momenten was kort geleden. Ik was trots toen het MLD-vaandel bij de uitreiking van de MWO aan kapitein Kroon onderdeel uitmaakte van een selecte vaandelgroep op het Binnenhof.

De reorganisatie naar het Defensie Helikopter Commando

Voordat ik (in nevenfunctie) Groepsoudste MLD werd, was het reorganisatietraject naar het DHC al afgerond. Als projectleider had ik het voorrecht om de reorganisatie vorm te geven en daadwerkelijk te helpen implementeren. Van binnenuit en van dichtbij heb ik de ups en downs van dit proces meegemaakt. Tegen mij, als KTZ, werd er natuurlijk vreemd aangekeken. Binnen CLSK met verbijstering: "Hoe kan het zo zijn dat een marineman ons gaat vertellen hoe wij ons moeten organiseren?". Vanuit CZSK en de MLD werd natuurlijk van mij verwacht dat ik *het* wel even zou regelen. "Ja, maar wat dan?". "Nou...het!".
Achteraf voor mijzelf een zeer leerzame ervaring, alleen al het feit dat je iedereen die zich bij het onderwerp betrokken voelt (en dat zijn er nogal wat) maar ook jezelf in zo'n proces goed leert kennen. Verder is het natuurlijk goed om te constateren dat iedereen overal wel een mening over heeft...

Het MLD-wapen

Het DHC-wapen

Reorganisatieproces

In een studie van de Bestuursstaf werd aanbevolen om alle militaire helikoptercapaciteit in Nederland samen te voegen in één bedrijf. Hoewel de reorganisatie van de Tactische Helikopter Groep (de samenvoeging van Soesterberg en Gilze-Rijen) al van start was gegaan, was dat voor de politieke en militaire leiding van Defensie geen beletsel om deze alsnog in te laten halen door een 2e reorganisatie van nog grotere omvang. Dit heeft destijds bij het luchtmachtpersoneel voor extra onrust gezorgd. De managementteams en het personeel van de betrokken bases stonden dus niet te popelen om zichzelf te reorganiseren, zeker omdat alle moeizaam gemaakte afspraken door de 2e reorganisatie opeens op losse schroeven kwamen te staan.

Aan de kant van MARHELI was de stemming natuurlijk ook onder het vriespunt. Tijdens de aanloop van de reorganisatie had het voortbestaan van De Kooy aan een zijden draadje gehangen. Acht van de twintig nieuwe helikopters moesten worden afgestaan aan de traditionele concurrent. De zelfstandigheid die binnen CZSK werd genoten zou plaatsmaken voor een overheersing door de Luchtmacht. De MLD voelde zich verkocht en verlaten en het wantrouwen tegen de buitenwereld werd steeds groter. Daarnaast moest ook nog een "restje SAMSON" worden gecorrigeerd. Het helikopteronderhoud op De Kooy ging veel verder dan in het nieuwe besturingsmodel paste. Het hoger onderhoud moest er dus nog worden uitgeknipt. De onderhoudsdienst zou nooit meer hetzelfde worden.

'de aanleiding voor het ontwerpen van het MLD-vaandel ligt in operationele prestaties van de MLD tijdens de Tweede Wereldoorlog'

Er zaten dus maar weinig partijen te wachten op wat er komen ging. Net als hun luchtmachtcollega's, organiseerde en mobiliseerde het management van De Kooy zichzelf om het beste eruit te slepen. Alle functionarissen die in rustige tijden voor stabiliteit zorgden binnen een organisatie verenigden zich met één doel: vechten tot je er bij neervalt. Daarmee zat de weerstand tegen de (voor CLSK extra) verandering diep verankerd binnen het management en het middenmanagement van vooral Soesterberg en De Kooy.

Een principiële keus

Tijdens de reorganisatie stond ik als projectleider voor een principiële keus: moest ik de stuurgroep adviseren om MARHELI onveranderd als eiland(je) binnen het DHC te tillen of moest de maritieme capaciteit volledig worden geïntegreerd binnen het DHC? Destijds heb ik om een aantal redenen gekozen voor de 2e optie. De meningen binnen de MLD waren daarover verdeeld.

De omvang van de locatie De Kooy met 12 helikopters zou slechts een fractie worden in vergelijking met Gilze-Rijen waar 71 helikopters en de volledige bedrijfsleiding zouden komen te staan. Verder zou het opsplitsen van de resterende capaciteit in vier ongeveer even grote onderdelen geen concurrentie zijn voor de veel grotere squadrons die ondertussen op Gilze-Rijen zijn gevormd. Verder paste het bedrijfsmodel van de Lynx, met van operaties ontkoppeld lijnonderhoud, niet in het model dat bij de luchtmacht wordt gebruikt. Hierbij maakt het lijnonderhoud onderdeel uit van de operationele squadrons.

De MLD binnen de Luchtmacht

Resultaat

Het DHC is ingericht met een organisatie die aansluit bij de hoofdprocessen van het bedrijf. Dat betekent dat vier *postholders* verantwoordelijk zijn voor het opwerken van de uit te zenden eenheden (OPS), het materieel logistieke proces (Onderhoud en Logistiek), opleiden en kennisvergaring (Opleiden & Expertise) en het leveren van vliegvelddiensten en de facilitaire ondersteuning (Faciliteiten en Ondersteuning). Verder beschikt het DHC over een staf, met secties P&O, P&C, VKAM (vliegveiligheid, Kwaliteit, Arbo en Milieu), Communicatie (waaronder voorlichting en woordvoering) en Operationele Plannen en Productie. Met name de laatste stafsectie is cruciaal in de productiebesturing van het DHC. Samen met de bedrijfsbureaus van de *postholders* (in de hark zichtbaar als PL van Planning, zie figuur 1) wordt de productie binnen het DHC aangestuurd en aangesloten op de klantvraag aan het DHC. Het gekozen model lijkt daardoor qua besturing sterk op wat De Kooy de laatste jaren gewend was. De inrichting van de squadronstructuur lijkt weer meer op dat wat bij CLSK opgang deed.

De donkerblauwe posities binnen het DHC

Binnen het DHC en staf CLSK zijn van de 2.236 functies 396 functies voor MLD-personeel beschikbaar. Dat is ongeveer in verhouding met de inbreng die door CZSK in het project werd aangeleverd. MLD-functies zijn verspreid door de hele organisatie heen. Binnen het bestuur van het bedrijf wordt de functie van Chef Staf vervuld door CZSK. Indien de functie van C-DHC wordt bezet door CZSK (frequentie 1 : 4 à 5) wordt de functie CS door CLSK bezet. Verder is er altijd één *postholder* donkerblauw en zit er een MLD-vertegenwoordiger binnen het planbureau van OPP. Verder is er ook nog een evenredige vertegenwoordiging binnen het operationele zenuwcentrum (OCC). Al deze functies zijn gevestigd op Gilze-Rijen.
De squadrons op De Kooy blijven ook na 2011 vooral donkerblauw gevuld. Op Gilze-Rijen is er dan ook een aanzienlijk MLD-vertegenwoordiging aanwezig op de T-NFH's die zijn samengevoegd met de Cougars binnen 300 Sq. Tot slot zal dan ook binnen 930 Sq (Gilze-Rijen) een aantal MLD-ers werkzaam zijn binnen het hoger onderhoud. In figuur 3 (op pagina 32) wordt zichtbaar gemaakt hoe de militaire MLD-functies zich binnen het DHC zich verdelen over de rangen.

De relatie van CZSK met de MLD

Bij de reorganisatie kwam onder andere de vraag op of de maritieme luchtvaart permanent verbonden moest blijven met CZSK.
De taken zijn tijdens het bestaan van de MLD meerdere malen flink veranderd. Van meer landgebonden en in de kuststrook naar verder op zee en weer terug. Ondanks die veranderingen was er steeds een patroon: we vlogen en opereerden als luchtvarenden, maar we dachten in de geest van de zeeman. We kenden de gevaren en beperkingen van de maritieme omgeving maar we wisten ook

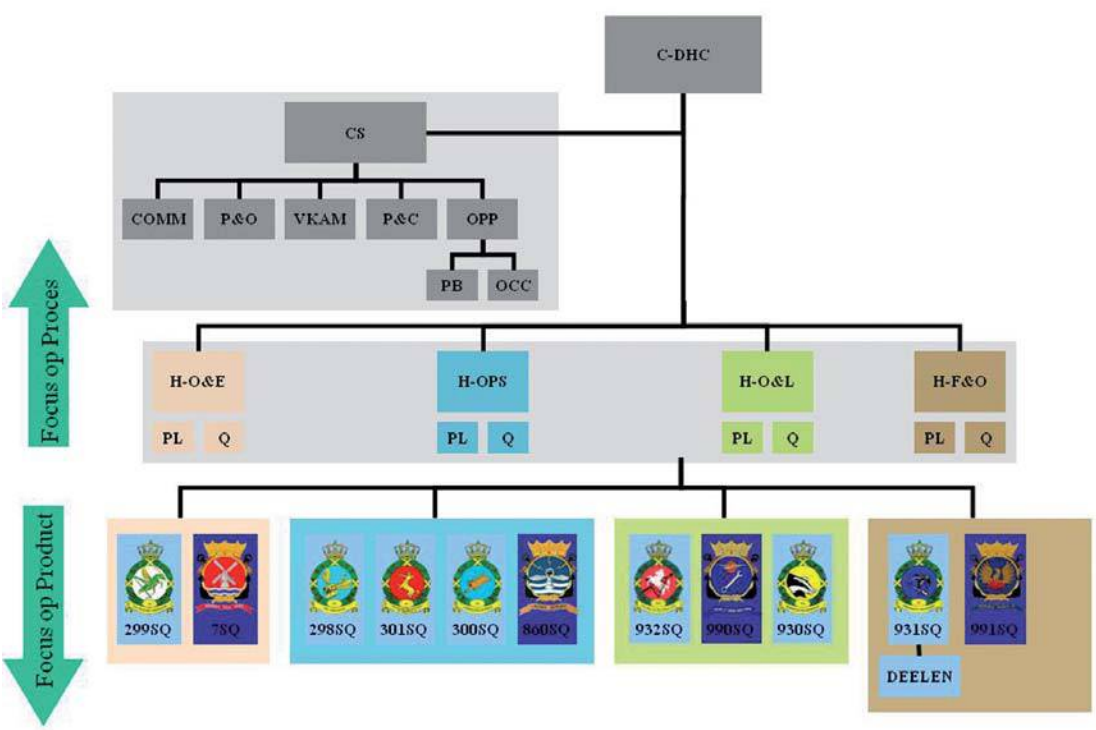

figuur 1
DHC besturingsmodel

welke mogelijkheden deze omgeving ons bood. MLD'ers kennen als geen ander gebruiken en denkpatronen van onze KM-collega's van de vloot. Door deze vervlechting met de vloot is de MLD altijd goed in staat om de vloot optimaal te ondersteunen. Omdat veel van de MLD'ers integraal onderdeel hebben uitgemaakt van het vlootpersoneel zijn ze beter in staat om te anticiperen op de vragen en behoeften van hun marinecollega's maar zijn ze ook beter in staat om de randvoorwaarden af te dwingen die nodig zijn voor het opereren met helikopters aan boord van schepen. Alles overwegend was er maar één constructie mogelijk: MARHELI kon niet als eenmalige bruidschat worden overgedragen, de bijdrage van CZSK moest een meer permanent karakter krijgen. CZSK blijft daarmee verantwoordelijk voor het werven van MLD-personeel.

Speelruimte binnen CLSK

De maritieme luchtvaart is binnen CLSK ondertussen volledig geaccepteerd. Inclusief de daarvoor benodigde tijd en ruimte om de banden met CZSK aan te houden. Sceptici zullen zeggen: "Ja dank je de koekoek, ik zou er ook blij mee zijn als het in mijn schoot werd geworpen". Toch is het niet zo vanzelfsprekend dat er zo veel tijd en ruimte wordt geboden om te aarden en een eigen plek te vinden en bovendien een navelstreng met het oude nest te laten bestaan. Daar spreekt een hele hoop vertrouwen uit.

Investeren in de relatie CZSK-MLD

Hoe houd je de nieuwe relatie tussen CZSK en de MLD in stand? Het zal duidelijk zijn dat het niet voldoende is om alleen maar af en toe personeel over het hek te kieperen bij CLSK. CZSK zal moeten investeren in het in stand houden van een inhoudelijke relatie met het MLD-personeel. Het gaat daarbij om heel verschillende zaken.
Zo moet het MLD-personeel geïnformeerd blijven over wat er gebeurt binnen CZSK. De CZSK-nieuwsbrief zorgt er in ieder geval voor dat de informatie toegankelijk is voor het managementniveau van de MLD. Dat zal zorg moeten dragen voor een verdere verspreiding tot op de werkvloer. Ook is het nodig dat MLD-ers aanwezig zullen zijn bij de diverse themadagen en landdagen van CZSK. Ook zal CZSK ruimte moeten bieden aan officieren en helikopter *sensoroperators* om een gemengde (CZSK-CLSK-DMO) loopbaan te kunnen doorlopen. MLD-ers moeten hier wel gebruik van maken. Misschien in deze tijd van tekorten tijdens de introductie van NH90 nog even niet, maar straks in de stabiele situatie zeker wel.

Bij CZSK zal begrip moeten ontstaan voor het feit dat de MLD moet aansluiten bij de regels, mores en gewoonten van de CLSK. Al gaat het alleen maar om zaken als de technische toelage voor onderhoudspersoneel, de sporttest, de militaire basisvaardigheden en het feit dat je bij CLSK op het uniform een onderdeelspeld draagt om (met de nodige trots) zichtbaar te maken waar je dient. Het zal dan toch niet zo kunnen zijn dat een tenuecommissie of een VVKM ons dat verbiedt. De regels zijn er toch voor ons en niet omgekeerd...
Tot slot zal de MLD (gedoseerd) "acte de presence" moeten geven bij ceremonies en plechtigheden van CZSK. Daarbij moet wel een werkbare modus in worden gevonden en bij CZSK dient men zich terdege te realiseren dat de MLD ook aan de paal staat voor diverse CLSK-evene-

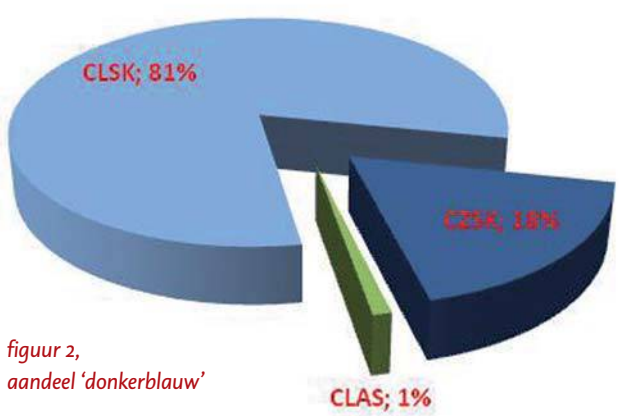

figuur 2, aandeel 'donkerblauw'

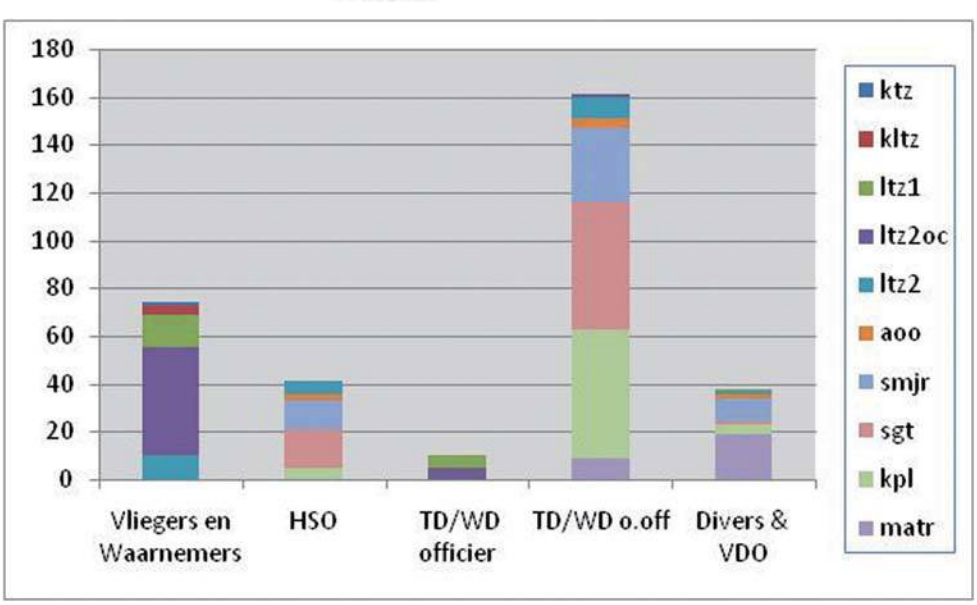

figuur 3, verdeling van de militaire MLD-functies over de rangen.

menten. In goed overleg en met begrip voor de situatie van de MLD blijft een aantal zaken natuurlijk mogelijk en dat houdt de onderlinge band goed.

Acceptatie voor de reorganisatie binnen de MLD

Voor het luchtmachtdeel is de reorganisatie van het DHC eigenlijk al afgerond. Dat geldt echter niet voor De Kooy. Voor het marinedeel van het DHC zijn, op aandringen van MARHELI zelf, sinds 2008 pas enkele eerste stappen gezet.
991 Squadron (F&O) is wel al bijna in haar definitieve vorm neergezet en ook is de staf van MARHELI opgeheven en geïntegreerd met de staf van Soesterberg en Gilze-Rijen in één staf van het DHC. Een aantal voormalige stafleden loopt echter nog steeds rond op De Kooy en wordt door een aantal spelers van CZSK en De Kooy nog steeds gezien en benaderd in die oude rol, wat de duidelijkheid niet echt bevordert.
De grote veranderingen moeten nog komen. De introductie van NH90 moet nog beginnen en daarmee ook de definitieve omvorming van 860 Squadron en 990 Squadron. Ook zal de ontvlechting van 75 functies naar DMO/LCW (restje SAMSON) moeten worden afgerond, waarmee de functies en de mensen definitief gaan verdwijnen van De Kooy. Tot slot zal de rol van 7 Squadron nog aanmerkelijk veranderen. Van een gemengd operationeel en opleidingssquadron voor bemanningen en onderhouders, zal het veranderen in een eenheid die zich alleen zal bezighouden met vervolgopleidingen voor luchtvarenden. Daar wordt wel een extra functionaliteit aan toegevoegd: Kenniscentrum voor maritiem vliegend optreden.

‘voor veel mensen op de werkvloer van De Kooy is het organisatorische plaatje en persoonlijke toekomstplan nog steeds onduidelijk’

Bovenop de aanstaande grote organisatorische veranderingen, bestaat er vooral voor technisch personeel nog veel onduidelijkheid. De komende jaren moet extra worden ingegrepen in de personeelsopbouw van technische onderofficieren. In aanloop naar NH90 zijn er tijdelijk meer adjudanten en sergeant majoors aangemaakt om de transitie te begeleiden. Daarnaast verdwijnt door de komst van de NH90 de functie van Boordwerktuigkundige en is door de reorganisatie een aantal (midden)managementfuncties verdwenen, waardoor het aantal functies bij adjudanten en sergeant-majoors in 2013 zal afnemen. Door deze twee tegengestelde bewegingen ontstaat in 2013 een overschot van adjudanten en sergeant-majoors. Nu is er geen man overboord omdat men bij andere wapensystemen van CLSK zit te springen om dit soort ervaren mensen, maar de onzekerheid leidt natuurlijk tot extra onrust op De Kooy.

En nu? Zitten we op het goede spoor met de MLD in vreemde Dienst?

De beleving van de reorganisatie bij MLD-personeel verschilt enorm van de luchtmachtcollega’s. Die hebben de grote verandering al achter de rug en weten exact waar ze aan toe zijn. Voor veel mensen op de werkvloer van De Kooy is het organisatorische plaatje nog steeds onduidelijk en is het persoonlijke plan voor de komende jaren ook nog onbekend. Als je nu aan iemand op de werkvloer vraagt of de MLD met haar eigen KM-identiteit een toekomst heeft binnen CLSK is het antwoord dus ontwijkend of negatief. Dat komt omdat men door de bomen het bos niet meer ziet en men te veel bezig is met die onduidelijkheid over de persoonlijke toekomst. Ook de aanstaande komst van de NH90 kan daarbij niet alle zorgen wegnemen.

Het is dus zaak dat de onduidelijkheid over de persoonlijke toekomst zo snel mogelijk wordt weggenomen. Dat betekent dat dit najaar een helder plan op tafel moet komen hoe de personeelstransitie er uitziet. Er zijn duidelijke maatregelen nodig om het personeelsbestand weer in balans te krijgen. Daarvoor is ondersteuning en medewerking van CZSK nodig. Het (midden)management op De Kooy moet de komende tijd flink investeren om het personeel aan de hand te nemen naar het einddoel. Het personeel zit met vragen die beantwoord moeten worden.
Pas als we daarin zijn geslaagd kunnen we aan het werk met de meer fundamentele vraagstukken over de toekomst van de MLD binnen CLSK. Ook daarin zal het (midden)management van de MLD nadrukkelijk de kar moeten trekken en regie gaan voeren. Er is daarbij geen vraag meer of we een navelstrengrelatie houden met CZSK, die vraag is beantwoord. Het nut van de navelstreng met CZSK is aantoonbaar en omarmd door C-DHC. Er zijn wel concrete stappen voor nodig om dat gevoel levend te krijgen en te houden bij de organisatie en het personeel. C-DHC en CLSK zullen daar de ruimte voor geven. Het managementniveau van de MLD zal dit het komende jaar ter hand moeten nemen en nog maar met één heldere boodschap kunnen komen: “Wij gaan uw onduidelijkheden wegnemen en zorgen er samen met u voor dat we een mooie toekomst bij CLSK tegemoet gaan.”

Zitten we al op het goede spoor met de MLD in vreemde dienst? Nog niet helemaal. Er is wel degelijk een goed perspectief, maar het personeel kan die realiteit pas omarmen als hun persoonlijke onzekerheid is opgelost. Dat betekent dat we op korte termijn voor voldoende duidelijkheid moeten zorgen over de toekomst van het personeel, om daarna de rug te rechten en vol overtuiging te gaan voor een mooie toekomst voor de MLD die voor het oprapen ligt binnen CLSK.

KTZ G. (Gerhard) Polet is Chef Staf Defensie Helikopter Commando Gilze-Rijen.

Naam	: **M. van Noort**
Geboren	: **14 september 1945 in Tiel**
In dienst	: **1967**
Uit dienst, rang	: **1998, KTZ**
Laatste functie	: **Hoofd Operaties CZMNED/CSABNL**

Augustus 1995, ontvangst in Surabaja. Zittende M. van Noort, fietsende LTZ SD 1 B. Jacobs, Nederlandse liaisonofficier bij de Indonesische marine. (collectie auteur).

Leven vóór de marine

'Mijn vader en moeder overleden kort na mijn geboorte. Ik ben toen opgenomen en opgevoed in het gezin van mijn oom (de jongste broer van mijn vader) die officier was bij de Koninklijke Marine. Hij woonde met zijn gezin nog in Willemstad, Curaçao, waar mijn tante mij in december 1946 naar toe bracht met het m.s. Barendrecht. Als 1-jarige ging ik al varende de Atlantische Oceaan over: het varen zat er dus al vroeg in!
Van 1962 tot 1964 heb ik de BS-opleiding tot stuurman aan de Kweekschool voor de Zeevaart (intern) te Amsterdam gevolgd. Vervolgens heb ik gevaren als stuurmansleerling en 4de stuurman bij de Holland Amerika Lijn (HAL).'

Waarom destijds naar de marine?

'In 1967 ging ik als dienstplichtige naar de Koninklijke Marine. Dat was eigenlijk geen "vrije keuze". De opkomstplicht voor de militaire dienst bestond toen nog. Als zeevarende ter koopvaardij kon je daarvoor vrijstelling krijgen, maar sommige rederijen hadden met de regering (marine) een afspraak: jaarlijks zou een aantal stuurlieden met dienstplichtige leeftijd hun dienstplicht vervullen in de zogenaamde zeeverkeersorganisatie, ofwel de *Naval Control of Shipping* (NCS) organisatie. Een link-functie tussen Koninklijke Marine en koopvaardij, voor het geval dat de Nederlandse regering het gezag over de Nederlandse koopvaardij zou overnemen en de marine zou bepalen wanneer en via welke route een koopvaarder van A naar B moest varen.

Ik werd door mijn werkgever als "vrijwilliger" aangewezen maar had daar geen problemen mee. De marine was mij immers geenszins vreemd. Tegen het einde van mijn dienstplicht was de situatie binnen de Nederlandse koopvaardij in het algemeen en bij de HAL in het bijzonder niet zo rooskleurig. Er was een optie om te kiezen voor "bij de marine blijven". De aanvankelijk beperkte carrière mogelijkheden voor een zeedienstofficier die "via de achterdeur binnenkwam" (dat wil zeggen niet via het KIM) waren inmiddels iets ruimer geworden; als ik het HBS-B diploma zou halen, stond de opleiding tot commandocentrale-/navigatiegevechtsinformatie officier (CCO/NAGIO) voor mij open. Ik heb gekozen en Staatsexamen gedaan; een beslissing waarvan ik tot op de dag van vandaag geen moment spijt heb gehad.'

Wat was uw eerste plaatsing?
'Na de ARO Z (aspirant reserve officier zeedienst) opleiding te hebben doorlopen, werd ik als wachtofficier geplaatst aan boord van Hr.Ms. Poolster (de "grijze" koopvaarder). Mooie tijd, onder andere met een reis naar de West.'

Hoe verliep uw carrière?
'Voor de opleiding tot CCO/NAGIO heb ik gevaren als wachtofficier op zowel Hr.Ms. Poolster als Hr.Ms. Limburg. Tussendoor had ik een walplaatsing als instructeur Navigatie/NCS (*Naval Control of Shipping*) op de Navigatie Gevechtsinformatieschool, één van de vier "voorgangers" van de huidige Operationele School. Na de opleiding tot CCO/NAGIO heeft dit patroon, varen in operationele functies (NAVO, Hoofd Operationele Dienst / FOST, SNFLANT, West-jager) afgewisseld door walfuncties binnen de operationele sfeer (OPSCHOOL, MARINESTAF, OPS CZMNED), zich voortgezet.
In oktober 1989 kreeg ik het commando over de MLM-fregatten Evertsen en Sweers. Deze twee fregatten moesten, als laatste uit de serie, gereed gemaakt worden voor overdracht aan de Indonesische marine. Aanvankelijk operationeel gezien niet een "echte" uitdaging, maar dat veranderde. De Sweers, op dat moment nog het enige fregat met een "towed array", werd onverwacht aangewezen om een patrouille uit te voeren (Russische onderzeeboten werden op weg van en naar de Middellandse Zee opgespoord en "begeleid").

Ging het bij dit commando over uit dienst stellen en afstoten van schepen, in 1994 kreeg ik het commando over Hr.Ms. Van Nes. Hier ging het proces andersom: gereed maken, in dienst stellen en toevoegen aan de vloot. In 1998 verliet ik de actieve dienst als Hoofd Operaties CZMNED/Chef Staf Admiraal BeNeLux.

'het commando over Hr.Ms. Van Nes noem ik wel het toetje van mijn carrière en FAIRWIND 95 was de dot slagroom daarop'

Vervolgens ben ik weer reservist geworden en heb mijn loopbaan beëindigd zoals die is begonnen: KMR bij de zeeverkeersorganisatie. De NCS-organisatie is nu echter omgevormd tot de *Naval Co-operation and Guidance for Shipping*-organisatie; een transitie waaraan ik ook een steentje heb bijgedragen. In november 2008 ben ik gestopt en is mij ontslag verleend als reservist.'

Welke plaatsing(en) staat u het meeste bij en waarom?
'Moeilijk, ik kan mij niet herinneren dat ik plaatsingen heb gehad en/of functies heb vervuld, waaraan ik niet met plezier terug denk. Natuurlijk, de commando's steken er boven uit. En helemaal het commando over Hr.Ms. Van Nes; ik noem het wel het toetje van mijn carrière en FAIRWIND 95 was de dot slagroom daarop.
Waarom? Ik vond het geweldig om deel uit te maken van een groep mensen en daaraan leiding te mogen geven. En om samen het proces van nieuw schip van de werf halen tot aan gereed maken voor en uitvoeren van een FAIRWIND-reis te doorlopen.'

Waar bent u het meeste trots op in relatie tot uw marineloopbaan?
'Weer zo'n moeilijke vraag. Waar moet/mag je nu trots op zijn in relatie tot je loopbaan? Misschien wel op het geheel. Zoals ik al zei, via de achterdeur binnen gekomen als zeedienstofficier, een aantal hindernissen genomen, een volledige carrière doorlopen, inclusief commando's over fregatten, en geëindigd als KTZ.'

Hoe kijkt u terug op uw loopbaan?
'Positief. En dankbaar voor het in mij gestelde vertrouwen van zowel meerderen als ondergeschikten.'

Wat mist u het meest? En wat helemaal niet?
'Het klinkt misschien gek maar ik mis eigenlijk niets. Ik heb een zeer goede tijd gehad, met veel "ups" en natuurlijk ook "downs", maar die ben je snel vergeten.'

Hoe heeft uw gezin uw loopbaan ervaren?
'Dat zou je eigenlijk aan hen moeten vragen. Ik ben in 1969 getrouwd, wij hebben twee zoons gekregen. Ik heb nooit de indruk gehad dat mijn loopbaan negatief ervaren is door mijn gezin. Daarbij realiseer ik me heel goed dat dat de verdienste van mijn vrouw is. Zij heeft, naast haar werk, het thuisfront bestierd en het merendeel van de opvoeding gedaan.'

Wat bent u na uw leeftijdsontslag gaan doen?
'Zoals gezegd ben ik weer reservist geworden. Daarnaast heb ik als vrijwilliger de interne kabelkrant van het plaatselijke verzorgingshuis verzorgd. Omdat mijn vrouw nog is blijven werken ben ik toen begonnen met het uitvoeren van huishoudelijke werkzaamheden, waarvan ik tot dan toe vrijgesteld was geweest.'

Wat zijn uw huidige werkzaamheden?
'Ik ben geen reservist meer, aan de kabelkrant was geen behoefte en mijn vrouw is inmiddels ook met de VUT. We genieten volop en hopen dat het tij ons gunstig gezind blijft.'

Stel, u was destijds niet aangenomen, wat zou u dan zijn gaan doen?
'Ik denk dat mijn mogelijkheden toen beperkt waren. Ik neem aan dat ik terug zou zijn gegaan naar de HAL. Varen en zo snel mogelijk tweede en eerste rang halen en hopen op de functie van gezagvoerder. Of een walfunctie als loods? Maar het is allemaal anders gegaan.'

Heeft u nog een goed advies voor de marineleiding?
'Ik denk dat de marineleiding niet zit te wachten op ongevraagd advies van een "stuurman aan de wal" die al tien jaar weg is.'

Door: drs. A.J. van der Peet

De relatie Verenigde Staten en Nederland
400 jaar na Hudson

Bezoek van een Amerikaans eskader aan Rotterdam, 1956. Op de achtergrond zowel het hoofdkantoor van de Holland-Amerika Lijn als een van de passagierschepen van deze rederij. (beeldcollectie NIMH)

In april 1609 ondernam de Engelse ontdekkingsreiziger Henry Hudson in opdracht van de Verenigde Oost-Indische Compagnie een poging een noordoostelijke doorvaart naar Azië te vinden. Op weg naar Nova Zembla besloot hij, onder dreiging van muiterij, met zijn schip de Halve Maen naar Noord-Amerika over te steken.

First contact

Daar ontdekte Hudson in september 1609 de baai van New York en de Hudson rivier, naar hem vernoemd, die hij tot Albany opzeilde. Hij doopte het omliggende land Novo Belgica (Nieuw Nederland), een afgeleide van de toentertijd gangbare Latijnse naam voor de gehele Lage Landen; Belgica of Belgium.[1] Nadat Hudson via Engeland naar Nederland wilde terugkeren, hielden de autoriteiten in Londen hem vast: vele Europese mogendheden begeerden gegevens over de Nieuwe Wereld. Schriftelijk kon Hudson zijn bevindingen evenwel aan zijn Nederlandse opdrachtgevers doorgeven. Die waren vooral geïnteresseerd in zijn vermelding dat hij bever- en ottervellen van de Indianen had gekocht, aangezien Nederland geen toegang had tot de bonthandel in Nieuw-Frankrijk (Canada).

De Engelse koning zond ondertussen een landmeter naar het gebied, die Hudson's exploratie voltooide en de zuidkust van Long Island opnam. Hierop baseerde Engeland later zijn aanspraken op het gebied.
In 1614 gelukte het de Nederlandse ontdekkingsreiziger Adriaen Block met zijn metgezellen de door Hudson beschreven rivier terug te vinden. Zij vestigden stroomopwaarts op Castle Island het fort Nassau. Hieromheen ontstond later de welvarende kolonie Rensselaerswijck, de huidige stad Albany. Dit was het eerste stukje Nederland op Amerikaanse bodem. In 1625 werd Nieuw Amsterdam gesticht op een eiland dat we nu kennen als Manhattan,

'de Nederlandse kolonie was overigens maar matig succesvol'

maar toentertijd Manna Hatta heette. Een jaar later kocht Peter Minuit het eiland van lokale indianen voor de West-Indische Compagnie (WIC) "voor de waerde van 60 gulden". De Engelsen waren *not amused*: Nieuw Nederland vormde een enclave tussen de Engelse gebieden Maine en Virginia.

De Nederlandse kolonie was overigens maar matig succesvol. Dit was vooral te wijten aan een verkeerde politiek van de WIC. De Compagnie was uit op snelle winst en had geen oog voor de lange termijn behoeften die een permanente kolonisatie vereiste. Onnodige oorlogen met de omliggende Indianenstammen brachten de kolonie meermalen op de rand van het bankroet. Peter Stuyvesant (1610?-1672), die in 1647 het bestuur overnam, stelde zich aanvankelijk kleinzielig en tiranniek op. Maar langzaam veranderde Stuyvesants houding en transformeerde hij van onbarmhartig dienaar van de Compagnie in een menslievender behartiger van de belangen van de kolonie. Stuyvesant wist vrede te sluiten met de inheemse bevolking en bracht een stabieler bestuur.

Ondanks herhaald aandringen van Stuyvesant bleef substantiële hulp van de Compagnie aan de kolonie uit. Door gebrek aan kruit moest hij de kolonie in 1664 zonder slag of stoot overgeven aan een Engelse invasievloot. Michiel Adriaensz. de Ruyter zag af van een eventuele herovering van Nieuw-Nederland omdat hij wist dat de

‘aan het begin van de twintigste eeuw traden de marines van de Verenigde Staten en Nederland voor het eerst zij aan zij op’

Engelsen gewaarschuwd waren dat zijn eskader in Noord-Amerikaanse wateren opereerde. De Engelsen gaven Nieuw Amsterdam de naam New York. Bij de Vrede van Breda (1667) behield Nederland het in 1667 door Abraham Crijnssen veroverde Suriname in ruil voor de nu Engelse kolonie aan de Hudson rivier.

Nog eenmaal, tijdens de Derde Engelse Zeeoorlog (1672-1674), kwam New York in Nederlands bezit: in 1673 werd de stad door een eskader onder Cornelis Evertsen de Jonge heroverd. Het nieuws van dit wapenfeit bereikte het moederland pas maanden later, toen de Republiek al met Engeland aan de onderhandelingstafel zat. Haastig volgde opname van de kolonie in de lijst van veroverde gebiedsdelen, die aan de Engelsen werden teruggegeven (Vrede van Westminster, 1674). Nederland hechtte weinig belang aan de ‘mislukte’ kolonie in de Nieuwe Wereld. De grondslagen van de economie van Nieuw Nederland, bont en windmolens, zijn terug te vinden in het stadszegel van New York, dat vier houten wieken vertoont, geflankeerd door twee bevers en twee meelvaten.

Jankees of Yankees

Na de Engelse overname mochten de Nederlandse kolonisten blijven. Ondanks het feit dat het een relatief kleine groep betrof, werkte de Nederlandse invloed lang door in de kolonie. Veel plaatsnamen herinneren aan de Nederlandse tijd: Harlem (Haarlem), Brooklyn (Breukelen), Bronx (naar Jonas Bronck uit Hoorn) en Staten Island (Staten Eiland). De Nederlandse taal bleef nog decennia lang in zwang, vooral in de kerk. De sympathie voor de arrogante Engelsen was gering. De Engelsen noemden de Nederlandse afstammelingen, van wie de helft Jan of Kees heette, de Jankees of Yankees, wat later de geuzennaam voor alle noordelijke inwoners van de Verenigde Staten zou worden.
De emotionele band van de Verenigde Staten met Nederland bleef sterk. Na Frankrijk was Nederland het tweede land dat de Verenigde Staten in 1782 erkende. Toen kapitein-luitenant-ter-zee J.C. Rijk met het korvet Zr.Ms. Pallas in 1825 New York bezocht, genoot hij daar als Nederlander een ongekende populariteit. In 1852 werden de officieren van het fregat Prins van Oranje bij een bezoek aan New York op een geweldig banket onthaald. Hun schip was overigens op advies van Rijk naar voorbeeld van de Amerikaanse ‘*fir frigates*’ (grenen fregatten) gebouwd.

Enkele zeventiende-eeuwse Nederlandse geslachten brachten een aantal Amerikaanse beroemdheden voort, zoals de presidenten Martin Van Buren (1837-1840), Theodore Roosevelt (1901-1909) en Franklin Delano Roosevelt (1932-1945). In latere eeuwen trokken circa 250.000 Nederlanders naar de Nieuwe Wereld. Andere bekende Amerikanen van Nederlandse origine zijn de permanente vertegenwoordiger van de VS bij de NAVO in Brussel Ivo H. Daalder en het huidige hoofd van het *US Central Command* (CENTCOM) generaal David Howell Petraeus. De uit Utrecht afkomstige vader van deze *US Army general* diende in de Tweede Wereldoorlog als officier bij de gemilitariseerde Nederlandse koopvaardij alvorens in 1942 de overstap te maken naar Amerikaanse dienst.

Personeelskaart van Sixtus Petraeus, de vader van de Amerikaanse generaal David Pertaeus. De ‘D’ bovenaan de kaart verwijst naar zijn 'desertie': de overstap naar de Amerikaanse koopvaardij. (Bron: NIMH)

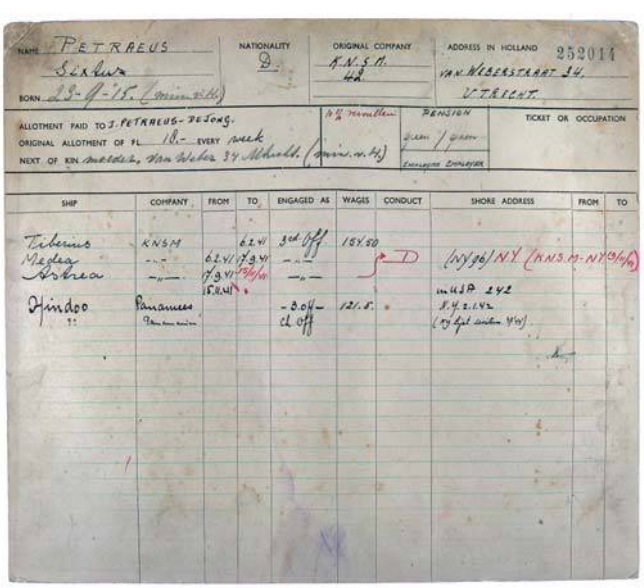

Vroege bondgenoten

Tijdens de Amerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog (1775-1783) werd de Nederlandse Opstand tegen Spanje in de zestiende eeuw als voorbeeld hooggehouden en Nederland afgeschilderd als *"the Mother of Free States"*. Revolutionairen als Benjamin Franklin namen Nederland als voorbeeld voor de federale opbouw van de Verenigde Staten en de *Declaration of Independence* van 1776 is naar geest en opbouw een kopie van het *Placaet van Verlatinghe* (1581). Hoewel stadhouder Willem V (1751-1795) en de Staten-Generaal officieel de Amerikaanse opstand veroordeelden, stonden de Nederlandse kooplieden en de patriotten sympathiek tegenover de Amerikaanse zaak: de stad Amsterdam sloot zelfs een geheime handelsovereenkomst met de rebellerende kolonies (Verdrag van Aken, 1778).

De Nederlandse handel op Sint Eustatius profiteerde geweldig van de oorlogssituatie. De Statiaanse handel zette bij de Britse regering kwaad bloed. Het 'saluut' van een Nederlandse kustbatterij op het eiland in 1776 aan het schip de Andrea Doria dat de Noord-Amerikaanse rebellenvlag voerde was slechts één van de aanleidingen voor Groot-Brittannië om vijandelijkheden te beginnen. Ergerlijker vonden de Britten het feit dat dit schip vanaf Sint Eustatius in alle openheid kaperacties op Britse koopvaardijschepen ondernam. Maar de bevoorrading en bewapening van de opstandige Amerikaanse kolonie vanaf Sint Eustatius waren voor Londen de druppel. In september 1780 werd de Amerikaanse gezant Henry Laurens op weg naar de Nederlandse Republiek bij Newfoundland aangehouden met het geheime Verdrag van Aken op zak. De *"Laurens Papers"* vormden voor de Britse regering voldoende aanleiding Nederland in december 1780 de oorlog te verklaren (Vierde Engelse Oorlog, 1780-1784). In februari 1781 overviel admiraal George Rodney met zijn eskader Sint Eustatius en plunderde het eiland.
In Nederland probeerde de Amerikaanse revolutionair John Adams (1735-1826) de politiek en de publieke opinie ertoe te bewegen de Verenigde Staten te erkennen, wat hem in 1782 uiteindelijk lukte door de Nederlandse koopmansgeest aan te spreken en te wijzen op de handelsmogelijkheden die Amerika bood. "The standard of the United States waves and flies at The Hague in triumph", schreef Adams, nu ambassadeur. Van Amsterdamse bankiers kreeg hij een lening van vijf miljoen gulden. Verschillende Nederlandse leningen volgden tot een totaal van meer dan dertig miljoen in 1794: hiermee kon Alexander Hamilton de Amerikaanse staatshuishouding opzetten.

De overdrachtsceremonie van het Amerikaanse USS PC 468 aan de Koninklijke Marine 1942. Het schip kwam bij de Nederlanders in dienst als Hr.Ms. Queen Wilhelmina. (beeldcollectie NIMH)

Van gezamenlijk vlagvertoon tot 'Hollanditis'

Kanonneerbootpolitiek

De marines van de Verenigde Staten en Nederland traden voor het eerst zij aan zij op aan het begin van de twintigste eeuw. Het betrof multinationale inzet als uitvloeisel van *gunboat diplomacy*. Gedurende onlusten en revoluties in de Dominicaanse Republiek in 1903 en bij de Chinese Revolutie van 1911 en de hierop volgende burgeroorlog verdedigden landingsdivisies van de Koninklijke Marine en de *US Navy* de internationale wijken van steden als Santo Domingo, Shanghai en Peking. In de periode tussen de beide wereldoorlogen zouden Nederlandse en Amerikaanse marinecontingenten nog enige malen op de rede van Shanghai verschijnen om aan wal de verdediging van de internationale wijk ter hand te nemen.

Tweede Wereldoorlog

Na de Japanse aanval op Pearl Harbour op 7 december 1941 was Nederland het eerste land dat Japan de oorlog verklaarde. De Verenigde Staten werden andermaal een bondgenoot. Nederlandse opperofficieren namen plaats in de *American-British-Dutch-Australian Command* (ABDACom) voor de oorlogvoering in het Oosten. Na de val van Nederlands-Indië in maart 1942 opereerden de Nederlandse strijdkrachten in het Oosten vanuit Colombo (Sri Lanka) en Australië, en vielen ze onder het commando van de *Combined Chiefs of Staff* in Washington. Enige stem in het verloop van de oorlog had de Nederlandse regering overigens niet. Wat telde waren strijdkrachten en deze bezat Nederland nauwelijks.

De Koninklijke Marine was – evenals de gemilitariseerde koopvaardijvloot - het enige Nederlandse krijgsmachtdeel dat in de Tweede Wereldoorlog een rol van betekenis speelde. De Nederlands-Amerikaanse samenwerking was vruchtbaar. De kwaliteit van de Nederlandse onderzeeboten, maar vooral de professionele en meer dan eens heldhaftige inzet van de bemanningen, bezorgden de Nederlandse onderzeedienst een goede naam bij hun Amerikaanse collegae. "When there's a tough job to be done, I'm ready at any time to team up with a Dutchman", zei vice-admiraal C.A. Lockwood (*US Navy*). Later in de oorlog werd in de Verenigde Staten onder meer de Mariniersbrigade (*US Marine Corps Camp Lejeune*) opgericht en opgeleid.

Suriname en de Antillen waren na de val van Nederlands-Indië de enige nog vrije Nederlandse gebiedsdelen. Curaçao en Aruba waren bovendien van grote strategische waarde door hun olieraffinaderijen. Uit veiligheidsoverwegingen werd in 1942 het militair commando over de benedenwindse eilanden onder Amerikaanse leiding geplaatst. In Suriname, dat 60% van de Amerikaanse bauxietimport voor zijn rekening nam, volgde om dezelfde redenen de stationering van een brigade van het *US Army*. Tijdens het staatsbezoek van koningin Wilhelmina aan de Verenigde Staten in 1942 kreeg zij van president Franklin D. Roosevelt een Amerikaanse onderzeebootjager aangeboden, die als Hr.Ms. Queen Wilhelmina bij Curaçao inzet zag. De verhouding tussen het Nederlands Koninklijk Huis en de Roosevelts was zeer goed. In 1943 werd de Amerikaanse president peetvader van prinses Margriet.
De komst van Amerikaanse eenheden naar Europa markeerde – zeker achteraf beschouwd - een ommekeer in het buitenlandse beleid van de Verenigde Staten. Het land nam afscheid van het isolationisme. De samenwerking in bondgenootschappelijk verband die tijdens de oorlog was opgezet bleef na de capitulatie van Duitsland en Japan bestaan. Ook voor Nederland veranderde er veel. Het moest zich, zeker na de onafhankelijkheid van Indonesië, tevreden stellen met de rang van kleine mogendheid in West-Europa en dat in toenemende mate onder de veiligheidsparaplu van de Verenigde Staten. Politieke keuzen in Washington, vooral ten aanzien van het veiligheidsbeleid in Europa bepaalden mede het Haagse beleid.

‘de komst van Amerikaanse eenheden naar Europa markeerde een ommekeer in het buitenlandse beleid van de Verenigde Staten’

Koude Oorlog

Het was een belangrijk Amerikaans streven economische stabiliteit te brengen in het door de Tweede Wereldoorlog verwoeste Europa. Op basis hiervan werd het *European Recovery Programme* opgesteld (Marshall-plan). Nederland, dat zwaar beschadigd uit de oorlog was gekomen, profiteerde sterk van dit hulpprogramma. In april 1948 bereikten de eerste scheepsladingen met hulpgoederen Nederland. De Marshall-hulp had een grote psychologische betekenis.
De Amerikanen en West-Europeanen gingen het communisme steeds meer als een bedreiging ervaren. De oprichting van de NAVO in april 1949 was hiervan een direct uitvloeisel. Het Atlantisch bondgenootschap had grote invloed op de organisatie en samenstelling van de strijdkrachten van de lidstaten. In dit kader profiteerde

Hr.Ms. Zuiderkruis tezamen met het vliegkampschip USS Theodore Roosevelt in de Perzische Golf, december 1990. (beeldcollectie NIMH)

Nederland van het *Mutual Defense Assistance Programme* (MDAP), als gevolg waarvan de Verenigde Staten in de jaren 1950-1961 de vaderlandse krijgsmacht materieel en financieel versterkten. Het MDAP richtte zich onder meer op de aanschaf van kleinere scheepstypen. De *US Navy* droeg in de jaren 1950 bijvoorbeeld tientallen (kleine) fregatten en mijnenvegers over. Met Amerikaans geld werden verder 26 mijnenvegers en vijf patrouillevaartuigen op Nederlandse werven aanbesteed. Verder nam de KM buiten het MDAP om twee ‘Guppy’ onderzeeboten van de Amerikanen in bruikleen. Van de NAVO kreeg de KM twee taken: het beveiligen van de Europese flanken (Noorwegen) tijdens een eventuele Sovjet-aanval en het bewaken van de *Sea Lines Of Communication* (SLOCS) en havens tijdens het tegenoffensief. De Koninklijke Marine werd deels opgenomen in de commandostructuur van de NAVO en was (en is) vanaf de jaren 1960 actief in de noordelijke Atlantische Oceaan (STANAVFORLANT/SNMG-1), de Middellandse Zee (STANAVFORMED/SNMG-2) en het Kanaal (CHINCHAN).
De Nederlands-Amerikaanse relatie was in die jaren niet vrij van wrijvingen. Deze werden onder meer veroorzaakt door het aanvankelijke streven van Washington de Nederlandse marinebijdrage in de NAVO te willen beperken tot de kustwateren, de dekolonisatiestrijd in Indonesië in de jaren 1945-1949 en de Nederlands-Indonesische controverse over Nieuw-Guinea in 1957-1962. De Atlantische veiligheidsrelatie was bij deze verwikkelingen nooit een onderwerp van discussie. In het navolgende decennium stond Nederland in Washington te boek als een trouwe bondgenoot. Handhaving van de eenheid in de NAVO onder Amerikaanse leiding was het allesbeheersende uitgangspunt van het Nederlandse defensie- en veiligheidsbeleid. De Amerikaanse nucleaire garantie tegen de expansieve aspiraties van de Sovjet-Unie vormde hiervan een cruciaal onderdeel. De veiligheid van West-Europa en van de Verenigde Staten waren hierbij in de ogen van Den Haag ondeelbaar. Dit Atlantische uitgangspunt bepaalde tot zekere hoogte het beleid ten aanzien van de Europese integratie. Ł

Het buitenlands- en hiermee ook het defensiebeleid werden na het midden van de jaren zestig in de Nederlandse maatschappij onderwerp van groeiende discussie en kritiek. Met name groepen en individuen die zich aan de linkerzijde van het politieke spectrum ophielden, maar ook de Kerken, manifesteerden zich met kritiek op de bewapeningswedloop ("Hollanditis"). In 1973 kondigde het progressief getinte kabinet-Den Uyl aan te streven naar een vermindering van de rol van kernwapens in de wereld en een beperking van de groei van de eigen Defensiebegroting. Met deze voornemens veroorzaakte Nederland de nodige ophef in de NAVO. Was Nederland in 1957 nog het eerste West-Europese land geweest dat Amerikaanse tactische kernwapens voor zijn krijgsmacht aanvaardde, in 1977 speelde het een hoofdrol in een West-Europese campagne tegen het Amerikaanse plan de zogeheten neutronenbom beschikbaar te stellen aan de NAVO-strijdkrachten in Europa. Anderzijds maakte hetzelfde kabinet duidelijk dat er geen sprake kon zijn van eenzijdige Nederlandse stappen op het gebied van nucleaire ontwapening of van een Nederlandse *no-first-use*-verklaring waar het de inzet van kernwapens betrof. Verder stelde het zich loyaal op binnen de NAVO en onttrok het zich niet aan noodzakelijke materieelvernieuwingen als de aanschaf van de Lockheed P-3C Orion. Zo was er die jaren op het gebied van Nederlands-Amerikaanse defensiesamenwerking meer sprake van continuïteit dan op grond van het tumult rondom NAVO-taken verwacht mocht worden. De Atlantische samenwerking bleef de hoeksteen van de Nederlandse defensiepolitiek.

'Nederland is sinds het uitroepen van de Amerikaanse onafhankelijkheid steeds een betrouwbare militaire partner van de Verenigde Staten gebleken'

Eind 1979 fronsten beleidsmakers in Washington andermaal de wenkbrauwen bij een Nederlands defensiestandpunt, toen het een formeel voorbehoud maakte bij zijn aandeel in de uitvoering van het zogeheten NAVO-dubbelbesluit. Dit laatste voorzag, onder een gelijktijdig aanbod van onderhandelingen met Moskou, in het plaatsen van nieuwe kernwapens voor de middellange afstand in diverse West-Europese landen als reactie op de massale opstelling van SS-20-raketten van de zijde van de Sovjet-Unie. Voorzien was dat in ons land 48 kruisvluchtwapens zouden worden gestationeerd. Dit tot 1985 bij herhaling geuite Nederlandse plaatsingsvoorbehoud, dat gepaard ging met een traag besluitvormingsproces en soms halfslachtige argumentatie, werd bepaald door binnenlandse omstandigheden zoals een op nucleair bewapeningsgebied radicaliserende oppositie en kwetsbare regeringscoalities. In het najaar van 1985 ging Nederland alsnog akkoord met plaatsing. Bovendien was de soms vergaande hectiek in de publieke opinie ten aanzien van de kruisvluchtwapens minder consistent dan op het eerste gezicht leek. Een meerderheid van de bevolking bleef in die jaren overtuigd van de juistheid van het Nederlandse NAVO-lidmaatschap. De oppositiegeluiden kunnen dan ook in hoofdzaak als een moreel protest tegen de bewapeningswedloop in het algemeen worden gezien.

Slotsom

Nederland is sinds het uitroepen van de Amerikaanse onafhankelijkheid, enige rimpelingen in de gezamenlijke diplomatieke vijver daargelaten, steeds een betrouwbare militaire partner van de Verenigde Staten gebleken. De Amerikaanse veiligheidsgarantie voor Europa na 1945 vormde en vormt hierbij de hoeksteen van het Nederlandse defensiebeleid. Daarbij treden de landen na de Koude Oorlog wereldwijd, zowel binnen als buiten de NAVO, veelvuldig en naar beider tevredenheid ter zee, te land en in de lucht gezamenlijk op ter bevordering van stabiliteit en vrede en de strijd tegen het internationaal terrorisme (Korea 1950-1955, de Perzische Golf 1987–2006, Haïti 1993-1996, de Balkan na 1992, Irak vanaf 2003 en Afghanistan vanaf 2002). De Koninklijke Marine werkt tevens nauw samen met de Amerikaanse strijdkrachten in het kader van het *Tactical Ballistic Missile Defense Programme*, zoals de geslaagde lanceertest in 2006 bij Hawaï vanaf het LCF Hr.Ms. Tromp bewees. Ook op andere terreinen staan de krijgsmachten van beide landen elkaar tot op de dag van vandaag bij. Te denken valt aan humanitaire operaties (inclusief die aan de VS na de orkaan Katrina door Hr.Ms. Van Amstel), antipiraterij-missies bij de Hoorn van Afrika, en drugsbestrijding in het Caribisch gebied.

Dr. A.J. (Anselm) van der Peet is verbonden aan het Nederlands Instituut voor Militaire Historie.

Noot

1 De Romeinen noemden tal van volkeren tussen de Seine en Rijn Belgae. De Nederlandse Republiek der Verenigde Nederlanden stond in het Latijn bekend als Belgium foederatum. Overigens waren de eerste kolonisten van Novo Belgica uit zowel de noordelijke als de zuidelijke Nederlanden afkomstig.

Gebruikte bronnen:

- Londense Collectie Koopvaardij, Nederlands Instituut voor Militaire Historie.
- Bruijn, J.R., H.J. den Heijer, H. Stapelkamp, *Julius Constantijn Rijk. Zeeman en minister 1787-1854* (Amsterdam, 1991).
- Ditzhuijzen, J. van, 'Hollanders langs de Hudson', *NRC Handelsblad*, 14/15-2-2009.
- Hellema, D.A., *Buitenlandse politiek van Nederland. De Nederlandse rol in de wereldpolitiek* (Utrecht, 2006).
- Mak, G. & R. Shorto, *1609. De vergeten geschiedenis van Hudson, Amsterdam en New York* (2009).
- Peet, A.J. van der, *Belangen en prestige. Nederlandse gunboat diplomacy omstreeks 1900* (Amsterdam, 1999).
- Schulten, J.W.M., 'The impact of the United States on the Dutch Armed Forces', in; H. Loeber (ed.), *Dutch-American relations 1945-1969. A partnership. Illusions and facts* (Assen/Maastricht, 1992).
- Staden, A. van, 'De rol van Nederland in het Atlantisch bondgenootschap. Wat veranderde en wat uiteindelijk bleef', in: N.C.F. van Sas (red.), *De kracht van Nederland. Internationale positie en buitenlands beleid* (Haarlem, 1991).

Vereniging van officieren en oud-officieren der Koninklijke Marine "Onderlinge Bijstand"

* * *

Eerste nieuwsbrief van de vereniging 'Onderlinge Bijstand'

Tot nu toe kregen de leden van de Vereniging 'Onderlinge Bijstand' alle informatie over de vereniging aangereikt via een katern dat eenmaal per jaar bij het Marineblad werd gevoegd.

Dat katern zal een belangrijk onderdeel van de communicatie met de leden blijven vormen, vooral wanneer in het voorjaar de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering wordt aangekondigd. Maar het blijkt dat uitgebreidere communicatie en informatie-uitwisseling tussen het bestuur en de leden van de vereniging gewenst is. Daarom wordt nu ook enkele keren per jaar een 'OB-nieuwsbrief' geplaatst in het Marineblad. In deze eerste nieuwsbrief krijgt u informatie over de twee Algemene Ledenvergaderingen van OB die dit voorjaar zijn gehouden.
Nieuwe statuten en huishoudelijk reglement goedgekeurd

Bijzondere Algemene Ledenvergadering

Donderdag 26 februari 2009 vond de bijzondere Algemene Ledenvergadering plaats in Amsterdam. Het was voor de vereniging een uitermate belangrijke vergadering, want na ruim twee jaar voorbereidingen zouden de teksten van de nieuwe statuten en het nieuwe huishoudelijk reglement in stemming worden gebracht. Weliswaar was de opkomst van de leden niet bijzonder: slechts veertien leden waren aanwezig. Maar wel was een groot aantal ingevulde stembiljetten voor de vergadering ontvangen. Eerst werden de statuten in stemming gebracht: deze werden goedgekeurd. Vervolgens werd over het huishoudelijk reglement gestemd: ook dit werd goedgekeurd. Na de Algemene Ledenvergadering werden de leden uitgenodigd voor de lunch in het restaurant.

De jaarlijkse Algemene Ledenvergadering

Deze vond twee maanden later plaats op woensdag 22 april 2009 bij Museum Bronbeek te Arnhem. De voorzitter gaf eerst een toelichting op het goedkeuren van de statuten en het huishoudelijk reglement van OB. De nieuwe teksten zijn gepubliceerd op de website van de vereniging **www.onderlingebijstand.nl** en kunnen indien gewenst ook worden aangevraagd bij de secretaris.
Als nieuw bestuurslid in actieve dienst is mevrouw Wija de Vries door het bestuur voorgesteld. Herverkiezing van de aftredende bestuursleden de heer Steenbeek en de heer Harte vond plaats door de aanwezige leden. En last but not least is mevrouw Yvonne van Vliet-Berlee door de leden gekozen als nieuw bestuurslid.
De Commissie van Onderzoek heeft de financiële administratie van de penningmeester over 2008 gecontroleerd en heeft gerapporteerd dat deze rechtmatig en doelmatig is uitgevoerd. Het financiële verslag is hierop door de aanwezige leden goedgekeurd, waarbij aan het bestuur decharge is verleend over het gevoerde financiële beleid.
De volgende Algemene Ledenvergadering zal plaatsvinden op **woensdag 21 april 2010** te Den Haag. Na het sluiten van de ledenvergadering volgde een uitstekend Indisch lunchbuffet en werd een rondleiding door de beeldentuin van Bronbeek ondernomen.

Uit het Veteranen Platform

De KVMO is, zoals bekend, aangesloten bij de Stichting Veteranen Platform (VP) en bezet met een lid en een plaatsvervangend lid statutair twee kwaliteitszetels in het Algemeen Bestuur van het VP.

Beide zetels zijn door de KVMO toegewezen aan leden van de Werkgroep Postactieven, waardoor de belangen van KVMO-veteranen binnen het VP gewaarborgd zijn. Het Algemeen Bestuur (AB) vergadert vier keer per jaar. Hieronder treft u een samenvatting aan van de laatste AB-vergadering, gehouden op 19 juni jl..

De agenda kende naast gebruikelijke "hamerstukken" en de behandeling van een verzoek tot toetreding tot het VP van een veteranenvereniging ook het agendapunt verkiezing Voorzitter VP. De zittingsperiode van de voorzitter eindigde en betrokkene, het erelid van onze vereniging Kolonel der Mariniers b.d. A.H. (Dries) Knoppien, was voor een tweede en laatste periode van vier jaar statutair herkiesbaar. Hij was hiertoe bereid en zijn kandidatuur werd unaniem gesteund door de overige leden van het dagelijks bestuur van het VP.
Echter, nadat hij de vergadering had geopend heeft Dries Knoppien met het afleggen van een verklaring zijn enkele dagen eerder aan de leden van het AB bekend gemaakte mededeling, dat hij zijn kandidatuur had ingetrokken, toegelicht. Na het persoonlijk afscheid nemen van alle aanwezigen heeft Dries Knoppien de vergadering verlaten.

Bij de behandeling van het agendapunt verkiezing Voorzitter VP kreeg de overgebleven kandidaat onvoldoende stemmen om verkozen te worden. Vervolgens werd door de vergadering een commissie benoemd met de opdracht een profielschets samen te stellen voor de functie van voorzitter van het Algemeen Bestuur. De eindrapportage van deze commissie dient, zo mogelijk, gereed te zijn voor behandeling tijdens de eerstvolgende vergadering van het AB. Wordt vervolgd!

Uw vertegenwoordiger,
LTZ 1 b.d. P. Stiphout
Lid Algemeen Bestuur VP
Secretaris Werkgroep Postactieven KVMO

KVMO evenementen najaar 2009

8 september 2009 KVMO Maritiem Evenement 2009

Voor postactieve KVMO-leden, dit keer vanuit Drimmelen. In 2009 is deze dag bestemd voor de KVMO-leden uit de **afdeling Zuid**. Gezien het programma is deelname helaas beperkt tot maximaal 240 deelnemers.
De dag zal onder meer bestaan uit een vaartocht vanuit Drimmelen. De bestemming is Woudrichem, waar we een rondleiding te krijgen met gidsen. Tevens is het mogelijk (facultatief) deel te nemen aan een diner na afloop van de dag in het restaurant 't Jaghtpanaroma.
Meer informatie over deze dag is aan de postactieve leden, woonachtig in de regio Zuid, toegezonden. Mocht u in die regio wonen en onverhoopt geen informatie hebben ontvangen dan kunt u contact opnemen met de KVMO, telnr. 070-3839504 of **info@kvmo.nl**, met 'maritiem evenement' in het onderwerp. Sluiting van de inschrijvingsdatum is 1 augustus 2009.

12 oktober 2009 KIM-KVMO concert

Jaarlijks terugkerende KIM-KVMO concert bij het KIM in Den Helder. Harmonie-orkest WINNUBST zal een gevarieerd programma ten gehore brengen. Houdt u de website van de KVMO, **www.kvmo.nl**, en het Marineblad in de gaten voor nadere informatie.

21 oktober 2009 KVMO 64-jarigendag

Voor postactieve KVMO-leden, bij het Evenementen Centrum van het Marine-Etablissement in Amstedam.
Naast de bespreking van technische details over de vragen van de AOW-uitkering en de vaststelling van het pensioen, zal ook aandacht worden besteed aan andere zaken, zoals gezondheidsaspecten op latere leeftijd. De dag zal – na de nasimaaltijd - worden afgesloten met een rondvaart door het Oostelijk havengebied van Amsterdam.
De uitnodigingen voor deze dag worden/zijn rond deze tijd verzonden; mocht u geen uitnodiging hebben ontvangen en wel in aanmerking denken te komen voor het bijwonen van deze dag, neemt u dan contact op met de KVMO, telnr. 070-3839504 of **info@kvmo.nl** met '64-jarigendag' in het onderwerp.

Terugblik
KVMO Kegelkampioenschappen 2009

Op 18 april jl. zijn in de Marineclub de jaarlijkse KVMO kegelkampioenschappen gehouden.

Deelnemers waren de teams van de officieren kegelverenigingen "Tiga Teroes" uit Hilversum, "Stevig" uit Den Haag en "De Monniken" uit Den Helder. De teams bestonden uit 5 personen. Elk team speelde tweemaal tegen de andere teams, eenmaal 10 ballen op de linkerbaan en eenmaal tien ballen op de rechterbaan. Per persoon werd er dus 40-maal een bal geworpen. Ten ca. 17.30 uur kon de stand worden opgemaakt en werden de prijzen uitgereikt door de voorzitter van de regio Noord van de KVMO, de heer Schoonhoff. Het team van "De Monniken" wist de eerste prijs te behalen met totaal 1462 punten en kregen de wisselbeker uitgereikt. Tweede werd "Stevig" met 1201 punten, derde "Tiga Teroes" met 1118 punten.
Mochten er onder de KVMO-leden nog geïnteresseerden zijn voor de edele kegelsport, neemt u dan contact op met Bob van de Sande, voorzitter kegelclub "De Monniken", tel: 0223-534536.

Bijzondere uitgave
'Dan toch maar...!'

Op 23 juni jl. werd door CDR b.d. L. Couvreur een bijzonder boek overhandigd aan KLTZA R. Hunnego, voorzitter KVMO.

Het draagt de titel " 'Dan toch maar….!' Herinneringen, ervaringen en overpeinzingen van Indonesische Adelborsten tijdens en na hun opleiding aan het Koninklijk Instituut voor de Marine te Den Helder, 1949 – 2008"

'Dan toch maar...!' bevat maritiem-historisch onthullende, van maritieme visie getuigende, interessante en humoristische verhalen, opgetekend door voormalige Indonesische adelborsten. Zij verhalen over hun herinneringen, ervaringen en overpeinzingen tijdens en na hun opleiding bij het KIM in Den Helder, in de politiek en militair turbulente periode van de jaren vijftig, na de soevereiniteitsoverdracht van Nederlands-Indië aan Indonesië en gedurende het conflict over Nederlands Nieuw-Guinea, waarbij bevriende Indonesische en Nederlandse jaargenoten, in gewapende confrontaties tegenover elkaar kwamen te staan.

Het is uitgegeven in een eenmalige en beperkte oplage van 350 exemplaren. Zie **www.kvmo.nl** voor meer informatie.

Het hoofdbestuur van de KVMO heeft de droeve plicht u in kennis te stellen van het overlijden van:

J. de Boer, LTZSD 1 b.d. († 2 mei 2009)
K. Bos, KTZ b.d. († 30 januari 2009)

Wij betuigen de nabestaanden onze deelneming en wensen hen veel sterkte toe.

In de rubriek In Memoriam worden de namen en overlijdensdata van leden van de KVMO vermeld, voor zover wij daarvan in kennis zijn gesteld. Daarnaast is het mogelijk om de weduwen/weduwnaars van overleden KVMO-leden te laten vermelden. Ook overleden gezinsleden van nog in leven zijnde KVMO-leden kunnen in deze rubriek vermeld worden.

Regio-activiteiten 2009

Regio Noord

1 sept	1 dec	**PA borrel voor oud-officieren**
6 okt		locatie : Marineclub, Den Helder
3 nov		aanvang : 17.30 uur

Regio Midden

8 sept	**Regiovergadering met aansluitend borrel**
13 okt	locatie : Coffeecorner van gebouw 35 op de
10 nov	Frederikkazerne te Den Haag
8 dec	tijd : 17.00-19.00 uurr

Regio Zuid

27 sept	**Ontmoetingsborrel**
	locatie : De Merelhoeve – Nw&St Joosland
	aanvang : 13.00 uur
22 okt	**Ledenvergadering**
	locatie : conferentiezaal MKVLISS
	aanvang : 14.00 uur
29 okt	**Mosselavond**
	locatie : de Merelhoeve - Nw&St Joosland
	aanvang : 18.00 uur
11 dec	**Kerstfestijn**
	locatie : De Merelhoeve – Nw&St Joosland
	aanvang : 18.00 uur

Voor de activiteiten van de regio Zuid dient u zich 5 werkdagen van te voren op te geven bij P. v.d. Laan. Tel/fax 0118602677. e-mail: **f2hpvanderla@hetnet.nl**

De deadline voor het aanleveren van kopij voor de rubriek KVMO-zaken voor het septembernummer is 31 augustus 2009.

KVMO

De Koninklijke Vereniging van Marineofficieren

Ere-leden:
Ir. S.J.J.Hoffmann, KTZT b.d.
drs. G. Brand, KTZA b.d.
K.G. Spaans, LTZSD 1 b.d.
A.H.P. Knoppien, KOLMARNS b.d.
L.J.M. Smit, KTZ b.d.
Drs. T.G.D. Steenbeek, KTZA b.d.

Hoofdbestuur:
Voorzitter:
R.C. Hunnego, KLTZA
Vice-voorzitter:
H.J. Bosch, LNTKOLMARNS
Hoofd Sectie Georganiseerd Overleg:
ing. M.E.M. de Natris, LTZ 1
Secretaris:
drs. T.R. Timmerman, LTZA 2 OC
Penningmeester:
drs. M. Koopman, KTZA

Namens Regio Noord
ing. F.J.J. Schoonhoff, LTZE 1
Namens Regio Midden
K.F.J. Henkelman, KLTZ
Namens Regio Zuid
J.T. van Elsen, LTZ 1
Namens Werkgroep Postactieven
P.J.G. van Sprang, KTZA b.d.
Namens Werkgroep KMR's
mr. S. Boeke, LTZA 2 OC b.d. KMR
Namens Werkgroep Jongeren
ir. W.L. van Norden, LTZE 2 OC

Regiobesturen:
Noord:
ing. F.J.J. Schoonhoff, LTZE 1
mw. J.S.I. Bisdonk, LTZE 1
H.T. van Wilgenburg,
LTZVK 2 OC b.d.
mw. A.L.P. Vrijburg, LTZSD1 b.d.
A. van Gils, MAJMARNS b.d.
ir. W.L. van Norden, LTZE 2 OC

Midden:
K.F.J. Henkelman, KLTZ
P.J.G. van Sprang, KTZA b.d.
W.W. Schalkoort, KLTZE
N. van de Pol, LTZ 2 OC
ir. H.J. Jutte, LTZE 1

Zuid:
J.T. van Elsen, LTZ 1
H. Willems, KLTZSD b.d.
P. van der Laan, Maj KL b.d.
mw. A.S.A. de Vries, LTZA 1
P.A. Brons, KLTZA b.d.
(postactieven)

Caribisch Gebied:
H.J. Bosch, LNTKOLMARNS
F.J. Jansen, LTZ 1

Adres secretariaat:
Wassenaarseweg 2
2596 CH Den Haag
T : 070-3839504
F : 070-3835911
E : **info@kvmo.nl**
W : **www.kvmo.nl**

De KVMO heeft een samenwerkingsverband met Onderlinge Bijstand (**www.onderlingebijstand.nl**). Voor nadere informatie of het verkrijgen van aanvraagformulieren kunt u contact opnemen met het secretariaat KVMO.

Hr.Ms. Amsterdam vaart de haven van Willemstad, Curaçao, binnen. Naast maritieme aanwezigheid is de belangrijkste taak van het nieuwe stationsschip het uitvoeren van counterdrugsoperaties. Hiertoe wordt het bevoorradingsschip ingezet voor zowel de KM als de Kustwacht voor de Nederlandse Antillen en Aruba. (AVDD)